

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Τμήμα Νομικής

ΜΠΣ Ν.Α. ΕΥΡΩΠΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη της Ελλάδας και

Ελληνοτουρκικές Σχέσεις-

Κήρυξη ΑΟΖ»

Δημήτριος Γ. Καρατζάς (ΑΜ: 337)

Επιβλέπων Καθηγητής: Κων/νος Αντωνόπουλος

Σεπτέμβριος 2016

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ την οικογένειά μου για την αμέριστη συμπαράσταση και κατανόηση, τους γονείς μου για την οικονομική υποστήριξη και τους καθηγητές-προσωπικό της Σχολής για την άρτια, μεστή και παραγωγική συνεργασία, κατά τη διάρκεια του προγράμματος.

ΣΥΝΟΨΗ

Η θάλασσα με τις ποικίλες χρήσεις που προσφέρει από άποψη φυσικών πόρων, από τη χρήση της ως πηγή ενέργειας, ως δίαυλος επικοινωνίας, ως πηγή αναψυχής, ως οικονομικός παράγοντας και πηγή πλούτου για τους παρόχθιους πληθυσμούς, δεν θεωρείται άδικα θησαυρός και όριο άμυνας της εδαφικής ακεραιότητας των παράκτιων κρατών. Η Ελλάδα γειτνιάζει δια θαλάσσης με έξι κράτη. Οποιαδήποτε οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών, θα πρέπει να πραγματοποιηθεί κατόπιν συμφωνιών, με τα όμορα κράτη. Η παρούσα μελέτη έχει ως στόχο, μέσω της εξέλιξης του Διεθνούς Δικαίου για την οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών, των υπάρχόντων διευθετήσεων, των γεωγραφικών ιδιαιτεροτήτων και των πολιτικοστρατιωτικών εξελίξεων, να εξετάσει την προοπτική οριοθέτησης ΑΟΖ από την Ελλάδα με κύρωση διμερών και πολυμερών συμφωνιών. Στην παρούσα καταγράφονται εκτενώς τα πιθανά πλεονεκτήματα και δυσχέρειες που δυνητικά θα προκύψουν από τις προαναφερθείσες συμφωνίες-συμβάσεις, έναντι της Τουρκίας, προκειμένου να καταλήξουμε σε κάποιο συμπέρασμα για τις ενδεδωγμένες ενέργειες – στρατηγικά βήματα στα οποία θα πρέπει να προβεί η χώρα για τη θέσπιση ΑΟΖ. Επίσης αποτυπώνονται τα πιθανά γεωστρατηγικά, γεωπολιτικά και οικονομικά οφέλη που θα αποκομίσει η χώρα σε περίπτωση θέσπισης της ΑΟΖ. Έως σήμερα στις υπάρχουσες μελέτες-βιβλιογραφία-αρθρογραφία με το γενικό θέμα «*Κήρυξη της Ελληνικής ΑΟΖ*» δεν έχουν αποτυπωθεί ανάλογες προτάσεις για την οριοθέτηση ΑΟΖ ή έχουν λάβει χώρα σε περιορισμένο βαθμό.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ Σελ. 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Α»: Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΟΖ

1. *Η Προέλευση της Ιδέας της ΑΟΖ* Σελ. 5
2. *Η Τρίτη Συνδιάσκεψη των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας και η Δημιουργία της ΑΟΖ*
..... Σελ. 8
3. *Το Καθεστώς της ΑΟΖ*
 - α. *Το Νομικό Καθεστώς της ΑΟΖ* Σελ. 9
 - β. *Δικαιώματα και Εξουσίες στην ΑΟΖ* Σελ. 9
4. *Καθορισμός των Ορίων της ΑΟΖ*
 - α. *Το Εύρος της ΑΟΖ* Σελ. 12
 - β. *Μέτρηση και Χάραξη της ΑΟΖ* Σελ. 12
 - γ. *Επίλυση Διαφορών* Σελ. 13
5. *Καθεστώς και Δικαιώματα των Νησιών και των Βράχων* Σελ. 13
6. *Οριοθέτηση ΑΟΖ μεταξύ Γειτονικών Κρατών (Παρακείμενων ή Αντικείμενων Κρατών*
..... Σελ. 16
7. *Το Καθεστώς της Υφαλοκρηπίδας*
 - α. *Ιστορική Εξέλιξη-Ορισμός* Σελ. 17
 - β. *Σύγκριση ΑΟΖ- Υφαλοκρηπίδας* Σελ. 19
 - γ. *Χάραξη Ενός Ενιαίου Θαλάσσιου Συνόρου* Σελ. 20
8. *Κλειστές –Ημίκλειστες Θάλασσες* Σελ. 21

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Β»: ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ ΜΕΣΩ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ –ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ-ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ

1. *Γενικά* Σελ. 23
2. *Ο Ρόλος των Σχετικών/Ειδικών Περιστάσεων κατά τις Οριοθετήσεις Θαλάσσιων*

	Συνόρων μεταξύ Γειτονικών Κρατών	Σελ. 25
3.	Η Ελληνική και η Τουρκική Θέση	Σελ. 27
	α. Ελληνική Προσέγγιση	Σελ. 27
	β. Τουρκική Προσέγγιση	Σελ. 30
4.	Τουρκικό Casus Belli και ΑΟΖ	Σελ. 32
5.	Η Θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης	Σελ. 34
6.	Πεπραγμένα Λοιπών Κρατών της Μεσογείου	Σελ. 35
7.	Πολιτική των ΗΠΑ	Σελ. 35
8.	Περιοχή Αναφοράς	
	α. Οριοθέτηση	Σελ. 36
	β. Η θέση της Μεσογείου στον Παγκόσμιο Χάρτη	Σελ. 36
	γ. Οι Πλουτοπαραγωγικές Πηγές της Μεσογείου	Σελ. 37

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Γ»: ΚΗΡΥΞΗ-ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΟΖ

1.	Η Κατάσταση έως Σήμερα	
	α. Παρούσα Κατάσταση, Εύρος ΧΘ και Κανόνες Διεθνούς του Δικαίου	Σελ. 41
	β. Πεπραγμένα με Όμορες Χώρες	
	(1) Οριοθέτηση ΑΟΖ με την Αλβανία	Σελ. 41
	(2) Οριοθέτηση ΑΟΖ με την Ιταλία	Σελ. 42
	(3) Οριοθέτηση ΑΟΖ με τη Λιβύη	Σελ. 42
	(4) Οριοθέτηση ΑΟΖ με την Αίγυπτο	Σελ. 43
	(5) Οριοθέτηση ΑΟΖ με την Κύπρο	Σελ. 43
	(6) Οριοθέτηση ΑΟΖ με την Τουρκία	Σελ. 44
	(α) Διαφωνία για το Εύρος της ΧΘ.....	Σελ. 44
	(β) Υπάρχουσες Συμφωνίες Καθορισμού Συνόρων	Σελ. 45
	(γ) Θαλάσσιες Οριοθετήσεις Τουρκίας με Άλλες Χώρες	Σελ. 45

2.	<i>Στρατηγικά Βήματα προς την Καθιέρωση της Ελληνικής ΑΟΖ-Προοπτική Ανακήρυξης ΑΟΖ μέσω Διμερών είτε Πολυμερών Συμβάσεων</i>	
α.	<i>Γενικά</i>	<i>Σελ. 46</i>
β.	<i>Διμερείς Συμβάσεις</i>	<i>Σελ. 47</i>
γ.	<i>Πλεονεκτήματα και Δυσχέρειες που προκύπτουν από την Υπογραφή Διμερών Συμφωνιών για την Ελλάδα έναντι της Τουρκίας.</i>	
	(1) <i>Πλεονεκτήματα</i>	<i>Σελ. 49</i>
	(2) <i>Μειονεκτήματα-Δυσχέρειες έναντι της Τουρκίας</i>	<i>Σελ. 51</i>
δ.	<i>Πολυμερείς Συμβάσεις</i>	
	(1) <i>Γενικά</i>	<i>Σελ. 54</i>
	(2) <i>Δυνητικές Πολυμερείς Συμβάσεις</i>	<i>Σελ. 54</i>
ε.	<i>Πλεονεκτήματα και Δυσχέρειες που προκύπτουν από την Υπογραφή Πολυμερών Συμφωνιών για την Ελλάδα έναντι της Τουρκίας</i>	
	(1) <i>Πλεονεκτήματα</i>	<i>Σελ. 57</i>
	(2) <i>Μειονεκτήματα-Δυσχέρειες έναντι της Τουρκίας</i>	<i>Σελ. 59</i>
στ.	<i>Διαπιστώσεις</i>	<i>Σελ. 61</i>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΕΠΙΛΟΓΟΣ

1.	<i>Γενικά</i>	<i>Σελ. 65</i>
2.	<i>Οικονομική Σημασία Κήρυξης ΑΟΖ</i>	<i>Σελ. 65</i>
α.	<i>Οικονομικά Οφέλη από την Αλιεία</i>	<i>Σελ. 66</i>
β.	<i>Οικονομικά Οφέλη από την Αξιοποίηση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας</i>	<i>Σελ. 66</i>
γ.	<i>Οικονομικά Οφέλη από την Εκμετάλλευση Υποθαλάσσιων Φυσικών Πόρων</i>	<i>Σελ. 66</i>
3.	<i>Γεωπολιτική και Γεωστρατηγική Σημασία της ΑΟΖ</i>	<i>Σελ. 67</i>

	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	<i>Σελ. 69</i>
--	---------------------	----------------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

«Α» Σελ. Α-1

«Β» Σελ. Β-1

«Γ» Σελ. Γ-1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συζήτηση για τον καθορισμό Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) από την Ελλάδα επανέρχεται το τελευταίο διάστημα όλο και πιο συχνά στο προσκήνιο, μετά τις συμφωνίες γειτονικών χωρών για την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών τους και την πρόσφατη ανακάλυψη κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στη λεκάνη της νοτιοανατολικής (ΝΑ) Μεσογείου.

Η ΑΟΖ ως έννοια θεσμοθετήθηκε κατά την Τρίτη Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας (ΔΘ) το 1982, ως συνέχεια των Συνθηκών της Γενεύης του 1958 και οι κανόνες που την διέπουν συμπεριλήφθηκαν στη Νέα Σύμβαση. Μέχρι σήμερα έχουν κυρώσει τη Σύμβαση 168¹ κράτη, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα. Περίπου ένα αιώνα μετά την εγκατάλειψη της Μεγάλης Ιδέας, πόσοι άραγε γνωρίζουν, πως με βάση το ισχύον Διεθνές Δίκαιο (ΔΔ) η Ελλάδα εκτείνεται σε πέντε θάλασσες, δίχως πλέον να υπάρχει καμία επεκτατική βλέψη;

Από τη θαλάσσια περιοχή των Διαποντίων Νήσων στο Ιόνιο Πέλαγος, στο Λιβυκό, στο Αιγαίο, με τα επιμέρους πελάγη (Θρακικό, Ικάριο, Καρπάθιο κτλ.), μέχρι το Αρχιπέλαγος της Μεγίστης, συντίθεται μια πραγματικότητα, η οποία αν τύχει ορθού χειρισμού, δύναται να μεταβάλλει το μέλλον της χώρας μας. Στη λεκάνη της Μεσογείου, εκτός των Τουρκίας, Ισραήλ, Συρίας και Λιβύης, τα υπόλοιπα κράτη της Μεσογείου και της Μαύρης Θάλασσας έχουν κυρώσει τη Σύμβαση για το ΔΘ. Το ίδιο έχει κάνει και η Μ. Βρετανία η οποία έχει ενδιαφέρον στη Μεσόγειο λόγω της κτήσεως του Γιβραλτάρ. Επίσης, επισημαίνεται πως το σύνολο των μεσογειακών κρατών και εκείνων της Μαύρης Θάλασσας, έχουν ήδη προσχωρήσει στις επιταγές της Σύμβασης περί διευρυμένης αιγιαλίτιδας ζώνης των 12 ναυτικών μιλίων (ν.μ.) πλην της χώρας μας και της Τουρκίας για το Αιγαίο.

Η Νέα Συνθήκη τέθηκε σε εφαρμογή στις 16 Νοεμβρίου 1994, όταν συμπληρώθηκε ο αριθμός των εξήντα κρατών που απαιτούνταν. Η σημασία της Σύμβασης λαμβάνει μεγαλύτερη διάσταση από το γεγονός πως το μέλλον της ανθρωπότητας σε επίπεδο επάρκειας φυσικών πόρων, με τη μέχρι σήμερα αλόγιστη εκμετάλλευση των ηπειρωτικών αποθεμάτων, βρίσκεται στον

¹ http://www.un.org/Depts/los/reference_files/ (πρόσβαση την 25/8/2016)

υποθαλάσσιο χώρο και συγκεκριμένα στο βυθό και το υπέδαφος των θαλασσών και των ωκεανών.

Εν κατακλείδι, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η ΑΟΖ αποτελεί σήμερα μία από τις πιο σημαντικές εξελίξεις, οικονομικής κυρίως σημασίας, του νέου ΔΘ, καθόσον παρέχει ευρεία δικαιώματα στα παράκτια κράτη, όχι μόνο στο έδαφος και στο υπέδαφος του βυθού, αλλά και στα υπερκείμενα ύδατα.

ΣΚΟΠΟΣ

Η παρούσα εργασία έχει ως σκοπό:

- να καταγράψει την εξέλιξη του Δικαίου Οριοθέτησης Θαλασσίων Ζωνών,
- να εξετάσει την προοπτική κήρυξης ΑΟΖ από την Ελλάδα μέσω Διμερών και Πολυμερών Συμφωνιών με αποτύπωση των πλεονεκτημάτων και των δυσχερειών που προκύπτουν από την κάθε διαδικασία για την Ελλάδα, έναντι της Τουρκίας και
- να αναδείξει τα οφέλη και τις προκλήσεις που προκύπτουν, λαμβάνοντας υπόψη τα μέχρι τώρα δεδομένα του αντίστοιχου κυπριακού εγχειρήματος.

Η παρούσα μελέτη εντάσσεται στην κατηγορία «Μεταπτυχιακή Εργασία Πρότασης Θεωρίας». Απαρτίζεται από την Εισαγωγή, το Κύριο Μέρος (τρία Κεφάλαια) και τον Επίλογο. Αναλυτικότερα, στο κύριο μέρος:

- Στο Κεφάλαιο «Α» περιλαμβάνεται αρχικά μία ιστορική αναδρομή σχετικά με την καθιέρωση της έννοιας της ΑΟΖ και στη συνέχεια ανάλυση του νομικού καθεστώτος της και σύγκρισή της με την έννοια της υφαλοκρηπίδας.
- Στο Κεφάλαιο «Β» αναλύεται η διεθνής νομολογία οριοθετήσεων θαλάσσιων ζωνών, αποτυπώνεται η ελληνοτουρκική περίπτωση, περιγράφεται η θέση των διεθνών δρώντων παραγόντων (ΗΠΑ, ΕΕ, Βρετανία) στην περιοχή και αναδεικνύεται ο ρόλος της Μεσογείου Θάλασσας.
- Τέλος στο Κεφάλαιο «Γ», αφού καταγράφονται οι υπάρχουσες συμφωνίες οριοθέτησης θαλάσσιων ζωνών στη Μεσόγειο, προσεγγίζεται μια πιθανή οριοθέτηση της ελληνικής ΑΟΖ με βάση τη Σύμβαση για το ΔΘ, αναλύονται οι διμερείς και

πολυμερείς συμφωνίες που δύναται να δρομολογήσει η χώρα μας με αναφορά στα πλεονεκτήματα και δυσχέρειες, που δυνητικά θα προκύψουν, έναντι της Τουρκίας.

ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

Η ρευστότητα και πολυπλοκότητα του θέματος, οδηγεί στον καθορισμό συγκεκριμένων προϋποθέσεων και σταθερών σε μεσο-μακροπρόθεσμο ορίζοντα όπως παρακάτω:

- Η προοπτική κήρυξης ΑΟΖ στο χώρο της ΝΑ Μεσογείου είναι διαρκώς εξελισσόμενο θέμα και οι συνεχείς διεργασίες και εξελίξεις αφορούν σχεδόν στο σύνολο των παράκτιων κρατών όλης της περιοχής, με αποτέλεσμα οι θέσεις ή δράσεις των κρατών να έχουν άμεσο αντίκτυπο στην «εντροπία» των διακρατικών σχέσεων.
- Οι κύριοι ρυθμιστικοί παράγοντες, στον ευάλωτο αυτό χώρο, αποτελούν η Ελλάδα και η Τουρκία, υπό το πρίσμα των συμφερόντων των ΗΠΑ-Βρετανίας και ΕΕ, λόγω της γεωγραφίας και της διαχρονικής γεωστρατηγικής-γεωπολιτικής δυναμικότητας της περιοχής.
- Οι θέσεις των ενδιαφερομένων μερών δεν εκτιμάται ότι θα διαφοροποιηθούν άμεσα στο εγγύς μέλλον και ούτε θα μεταβληθούν ριζικά οι τοπικοί διακρατικοί συσχετισμοί. Υπόψη ότι τα στοιχεία που παρατίθενται στην παρούσα διατριβή αφορούν μέχρι και στον μήνα Αύγουστο του 2016.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Α»: Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΟΖ

1. Η ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΗΣ ΙΔΕΑΣ ΤΗΣ ΑΟΖ

Αφετηρία του δικαίου της θάλασσας στη σύγχρονη εποχή θεωρείται η «*Μάχη των Βιβλίων*» ή αλλιώς η διαμάχη μεταξύ *mare liberum* και *mare clausum*. Το δόγμα του *mare liberum* εισήχθη στη διεθνή βιβλιογραφία από τον Ολλανδό *Hugo Grotius*. Ο *Grotius* παρουσίασε τη διατριβή του περί ελευθερίας των θαλασσών στο βιβλίο του με τίτλο «*Mare Liberum*», το οποίο εκδόθηκε ανώνυμα το 1609 και το αποτελούσε μόνο ένα κεφάλαιο ενός ευρύτερου έργου, *De Jurae Praedae* (1613)². Το κύριο επιχείρημα του *Grotius* ήταν ότι η ελευθερία των θαλασσών και του εμπορίου αντανakλούσε θεμελιώδεις κανόνες του φυσικού δικαίου, με τους οποίους κάθε αξίωση για αποκλειστική κυριαρχία στους ωκεανούς ερχόταν σε αντίθεση. Η θέση αυτή του *Grotius* προκάλεσε σφοδρές αντιδράσεις κυρίως από το Βρετανικό στέμμα και υποχώρησε μόνο όταν οι Βρετανικές θέσεις περί ελευθερίας των θαλασσών επανήλθαν στο προσκήνιο με το τέλος της Άγγλο-ολλανδικής διαφοράς. Οι λόγοι δεν ήταν άλλοι από την επιούσα *de facto* κυριαρχία των Βρετανών στους ωκεανούς³.

Η πρώτη σημαντική διεκδίκηση αποκλειστικής δικαιοδοσίας σε θαλάσσιους πόρους, πέραν των χωρικών υδάτων, πραγματοποιήθηκε από τις ΗΠΑ στις 28 Σεπτεμβρίου 1945 με τη Διακήρυξη 2667⁴ του Προέδρου Τρούμαν σχετικά με την υφαλοκρηπίδα. Στη συνέχεια ακολούθησε η Διακήρυξη 2668⁵ την ίδια ημερομηνία, σχετικά με την παράκτια αλιεία. Και στις δύο παραπάνω διακηρύξεις διατηρείται η ελευθερία της ναυσιπλοΐας, ενώ κάποιες από τις έννοιες που εκφράστηκαν στις διακηρύξεις του Τρούμαν ενσωματώθηκαν στη Σύμβαση του 1982.

Το επόμενο βήμα, όπως και σχετικά με την υφαλοκρηπίδα, ήταν η UNCLOS

² Βλ. *Grotius H., The Free Sea* (ed. by D. Armitage) 2004 και *Grotius H., De Jure Praede Commentarius* (ed. H. Hamaker) (1868)

³ Παπασταυριδής Ευθύμιος Κεφ. *Δίκαιο της Θάλασσας*, Αντωνόπουλος Κ, Μαγκλιβέρας Κ., *Το δίκαιο της διεθνούς κοινωνίας*, (Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη 2014), σελ. 290

⁴ Dept. of State, *Διακήρυξη No. 2667, Policy of the United States with Respect to the Natural Resources of the Subsoil and Sea-Bed of the Continental Shelf*, (Washington: Dept. of State, 28 1945) 485. Η Διακήρυξη αυτή ορίζει ότι «λαμβάνοντας μέριμνα για τη διατήρηση και την ορθή χρήση των φυσικών πόρων της, η Κυβέρνηση των ΗΠΑ θεωρεί τους φυσικούς πόρους του υπεδάφους και του βυθού της υφαλοκρηπίδας κάτω από την ανοικτή Θάλασσα, οι οποίοι όμως γειτνιάζουν στις ακτές των ΗΠΑ, ότι ανήκουν στις ΗΠΑ και υπόκεινται στη δικαιοδοσία και τον έλεγχό τους»

⁵ Dept. of State, *Διακήρυξη No. 2668, Policy of the United States with Respect to Coastal Fisheries in Certain Areas of the High Seas* (Washington: Dept. of State, 28 September 1945), p. 131

Ι και η υιοθέτηση της Σύμβασης της Γενεύης για την Αλιεία και τη Διατήρηση των Ζώντων Πόρων της Ανοικτής Θάλασσας (1958). Η Σύμβαση αναγνώρισε τη δυνατότητα του παράκτιου κράτους να υιοθετεί μέτρα συντήρησης των ζώντων πόρων σε περιοχές της ανοικτής θάλασσας και εισήγαγε την έννοια του «ειδικού συμφέροντος» του παράκτιου κράτους σε περιοχές παρακείμενες της αιγιαλίτιδας ζώνης, χωρίς, ωστόσο, να αναγνωρίσει οποιαδήποτε αποκλειστικά αλιευτικά δικαιώματα. Μεγάλος αριθμός κρατών άρχισαν να θεσπίζουν από τα μέσα της δεκαετίας του '60 αποκλειστικές αλιευτικές ζώνες ποικίλου εύρους, όπως π.χ. η Ισλανδία το 1971, η οποία θέσπισε ζώνη 50 ν.μ. Το Ηνωμένο Βασίλειο και η πρώτη Δυτική Γερμανία αντέδρασαν και προσέφυγαν κατά της Ισλανδίας ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου, το οποίο στις Αποφάσεις του περί Δικαιοδοσίας Αλιείας (1974), αναγνώρισε από την μία τα δικαιώματα προτιμήσεως των Κρατών, που βρίσκονται σε κατάσταση ειδικής εξάρτησης από την παράκτια αλιεία, αλλά από την άλλη απεφάνθη ότι η Ισλανδία δεν είχε δικαίωμα σύμφωνα με το διεθνές εθιμικό δίκαιο να θεσπίσει αποκλειστική αλιευτική ζώνη πέραν του ορίου των 12 νμ.⁶

Επισημαίνεται ότι η ιδέα της ΑΟΖ ανήκει στα κράτη της Λατινικής Αμερικής, Χιλή και Περού. Με τις διακηρύξεις του Μοντεβίδεο (8 Μαΐου 1970)⁷ και της Λίμα (8 Αυγούστου 1970)⁸ επικυρώθηκαν ουσιαστικά οι θέσεις των Λατινοαμερικάνικων κρατών με διεθνείς συμφωνίες οι οποίες εμπεριείχαν, μεταξύ άλλων, τις δύο ακόλουθες βασικές αρχές:

- Το δικαίωμα των παράκτιων κρατών να ωφελούνται από την αξιοποίηση των εθνικών φυσικών πόρων στην παρακείμενη των ακτών τους Θάλασσα, του βυθού και του υπεδάφους.
- Το δικαίωμα να καθιερώσουν τα όρια της θαλάσσιας κυριαρχίας και δικαιοδοσίας τους.

Στις 9 Ιουνίου 1972 υπογράφεται η Διακήρυξη του Αγίου Δομίνικου, στο πλαίσιο

⁶ Παπασταυρίδης, Κεφ. *Δίκαιο της Θάλασσας*, Αντωνόπουλος, Μαγκλιβέρας *Το δίκαιο της διεθνούς κοινωνίας* (Νομική Βιβλιοθήκη), σελ. 331

⁷ *The Montevideo Declaration on the Law of the Sea of 8 May 1970*. In Lay, S.H., Churchill, R. Nordquist, M., eds., *Documents*, Vol. I, (Oceana: Dobbs Ferry, New York, 1973), p. 235-236.

⁸ *The Declaration of Latin American States on the Law of the Sea* (Lima, 8 August 1970), p. 237.

της Ειδικής Συνδιάσκεψης των κρατών της Καραϊβικής. Η Συνδιάσκεψη αυτή, είχε ως σκοπό την υιοθέτηση κοινών θέσεων σε βασικά θέματα του ΔΘ και συμμετείχαν δεκαπέντε κράτη της Καραϊβικής⁹. Η υπογραφείσα Διακήρυξη έθεσε τις βάσεις για τη μετέπειτα καθιέρωση της έννοιας της ΑΟΖ, καθόσον έφερε στο προσκήνιο την έννοια της Πατρογονικής Θάλασσας¹⁰.

Παράλληλα τα κράτη της Λατινικής Αμερικής, οργάνωσαν αντίστοιχες συναντήσεις μεταξύ αφρικανικών κρατών για τον καθορισμό των νέων αρχών του ΔΘ κατά τη συνάντηση της Αφροασιατικής Νομικής Συμβουλευτικής Επιτροπής που πραγματοποιήθηκε τον Ιανουάριο του 1971 στο Κολόμπο. Σχεδόν όλες οι αντιπροσωπείες των συμμετεχόντων κρατών θεωρούσαν ότι οποιοδήποτε κράτος δικαιούται, σύμφωνα με το ΔΔ, να διεκδικήσει Χωρική Θάλασσα (ΧΘ) 12 ν.μ.

Τον Ιούνιο του 1972, 16 αφρικανικά κράτη συναντήθηκαν στο Γιαουντέ του Καμερούν, στο πλαίσιο ενός περιφερειακού συνεδρίου με θέμα ΔΘ. Τα συμπεράσματα του συνεδρίου¹¹ που υιοθετήθηκαν ομόφωνα μπορούν να συγκριθούν ως προς τις ομοιότητες τους με τη Διακήρυξη της Λίμα. Η θέση των αφρικανικών κρατών ενισχύθηκε περαιτέρω με την κατάρτιση, στις 2 Ιουλίου του 1973 στην Αντίς-Αμπέμπα, της Διακήρυξης του Οργανισμού της Αφρικανικής Ενότητας, περιεχόμενο της οποίας αποτελούσαν και τα «Θέματα του ΔΘ»¹².

2. Η ΤΡΙΤΗ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΩΝ ΗΕ ΓΙΑ ΤΟ ΔΘ ΚΑΙ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΑΟΖ

Η Τρίτη Συνδιάσκεψη των ΗΕ για το ΔΘ ξεκίνησε τις εργασίες της στις 3 Δεκεμβρίου 1973. Για τη διαχείριση όλων των θεμάτων συγκροτήθηκαν τρεις κύριες

⁹ Τα κράτη που συμμετείχαν ήταν: Μπαρμπάντος, Κολομβία, Κόστα Ρίκα, Δομινικανή Δημοκρατία, Γουατεμάλα, Αϊτή, Ονδούρα, Τζαμάικα, Μεξικό, Νικαράγουα, Παναμάς, Τρινιδάδ-Τομπάκο και Βενεζουέλα. Επίσης συμμετείχαν ως παρατηρητές το Ελ Σαλβαδόρ και η Γουϊάνα.

¹⁰ Νικολέτα Ελευθεριάδου, *Η ΑΟΖ της Ελλάδας. Τα όρια και η Οικονομική Σημασία των Θαλασσιών Συνόρων της*, (Πειραιάς: Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Σεπτέμβριος 2012) σελ. 5. Ορισμός Πατρογονικής Θάλασσας: «Το παράκτιο κράτος έχει κυριαρχικά δικαιώματα στους ανανεώσιμους και μη ανανεώσιμους φυσικούς πόρους που βρίσκονται στα ύδατα, το βυθό και το θαλάσσιο υπέδαφος της παρακείμενης περιοχής στη ΧΘ που ονομάζεται πατρογονική Θάλασσα», <https://www.digilib.lib.unipi.gr/dspace/bitstream/unipi/5252/1/Elftheriadou.pdf> (πρόσβαση την 11/7/2016).

¹¹ UN, *Conclusions in the General Report of the African States Regional Seminar on the Law of the Sea, held at Yaoundi, 20-30 June 1972*. United Nations Legislative Series, ST/LEG/SER.B/16, p. 601.

¹² UN, *Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 (UNCLOS)*, Vol. III, p. 63 http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/UNCLOS-TOC.htm (πρόσβαση τη 17/7/2016).

επιτροπές. Τα θέματα των θαλάσσιων περιοχών υπό εθνική δικαιοδοσία και της Ανοιχτής Θάλασσας, συμπεριλαμβανομένων της ΧΘ, της υφαλοκρηπίδας, της ΑΟΖ και του καθεστώτος των στενών που χρησιμοποιούνται διεθνώς για ναυσιπλοΐα, ανατέθηκαν στη Δεύτερη Επιτροπή. Στη δεύτερη σύνοδο το καλοκαίρι του 1974 στο Καρακάς, η ίδια Επιτροπή συνέταξε μια αναφορά των «*Κύριων Τάσεων*», στην οποία καταγράφηκαν οι κυριότερες τάσεις που προέκυψαν από τις προτάσεις των κρατών.

Τον Απρίλιο του 1975, συστάθηκε η Ανεπίσημη Συμβουλευτική Ομάδα της ΑΟΖ, από την Δεύτερη Επιτροπή¹³. Στην πρώτη της συνεδρίαση, ο Επίτροπος δήλωσε ότι: «*τα κυριαρχικά δικαιώματα του παράκτιου κράτους πάνω στους ανανεώσιμους και μη ανανεώσιμους φυσικούς πόρους εντός της αποκλειστικής ζώνης δεν αποτελούν πλέον ζήτημα διένεξης ή αμφισβήτησης*»¹⁴. Η Ομάδα στη συνέχεια μελέτησε τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στην οικονομική ζώνη κι άλλες δραστηριότητες όπως η διεξαγωγή επιστημονικής έρευνας, η δημιουργία τεχνητών νησιών και πλωτών εγκαταστάσεων, οι ελευθερίες της ναυσιπλοΐας και της υπερπτήσης, η τοποθέτηση υποθαλάσσιων καλωδίων και αγωγών. Οι συζητήσεις είχαν ως βάση της «*Κύριες Τάσεις*» και η Ομάδα κατέληξε στη σύνθεση ενός ενιαίου κειμένου διαπραγμάτευσης, η διατύπωση του οποίου είναι σχεδόν η ίδια με αυτή που συμπεριλήφθηκε τελικά στη Σύμβαση του 1982. Τα επόμενα χρόνια μέχρι το 1982 αποσαφηνίστηκαν θέματα που αφορούσαν τα υπόλοιπα δικαιώματα της ΑΟΖ, τα δικαιώματα των περίκλειστων και μειονεκτούντων κρατών, στους πόρους των οικονομικών ζωνών των γειτονικών κρατών¹⁵ και στην ειρηνική επίλυση των διαφωνιών που θα προέκυπταν από την εξάσκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων στην ΑΟΖ των παράκτιων κρατών.

Τελικά, στις 10 Δεκεμβρίου 1982 υπεγράφη στο *Montego Bay* της Τζαμάικα η

¹³ UNCLOSOR, Vol. IV, p. 196,

http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/UNCLOS-TOC.htm (πρόσβαση την 20/6/2016).

¹⁴ S. Nandan, Προέδρου της Δεύτερης Επιτροπής: "Informal Notes of the Secretariat of the Second Committee", First Meeting of Informal Consultative Group on Economic Zone, 24 April 1975. http://legal.un.org/diplomaticconferences/lawofthesea-1982/docs/vol_IV/a_conf-62_c-2_l-89_rev-1.pdf (πρόσβαση τη 19/6/2016).

¹⁵ Ελευθεριάδου, *Η ΑΟΖ της Ελλάδας. Τα όρια και η Οικονομική Σημασία των Θαλασσιών Συνόρων* της, σελ. 11. Τα δικαιώματα των περίκλειστων και μειονεκτούντων κρατών αποτέλεσαν αντικείμενο συζήτησης της Δ' Διαπραγματευτικής Ομάδας της Συνδιάσκεψης.

Σύμβαση για το ΔΘ¹⁶, όπου στο άρθρο 55 υιοθετήθηκε η έννοια της ΑΟΖ. Ολόκληρο το 5^ο μέρος της Σύμβασης (άρθρα 55 έως 75) αφιερώνεται στη νέα αυτή έννοια, αναλύοντας το καθεστώς της. Η Σύμβαση τέθηκε σε ισχύ στις 16 Νοεμβρίου 1994.

3. ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΗΣ ΑΟΖ

α. Το Νομικό Καθεστώς της ΑΟΖ

Σύμφωνα με τα καθοριζόμενα στη Σύμβαση ΔΘ, η ΑΟΖ είναι μια θαλάσσια περιοχή πέρα και παρακείμενη της ΧΘ, η οποία διέπεται από τους όρους της σύμβασης αυτής. Καθώς η έννοια της ΑΟΖ είναι μια σχετικά νέα έννοια, προέκυψαν ερωτήματα και αμφιβολίες σχετικά με τη νομική φύση της ζώνης αυτής, όπως π.χ. αν αποτελεί ΧΘ ή Ανοιχτή Θάλασσα ή μια νέα έννοια ανάμεσα στις προηγούμενες δύο. Παρότι η νομική φύση της ΑΟΖ δεν ορίζεται σαφώς στη Σύμβαση, τα ερωτήματα αυτά διασαφηνίζονται στα άρθρα 2, 3, 57, 58 και 86. Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στα άρθρα αυτά, το κράτος ασκεί πλήρη και απόλυτη κυριαρχία στην ΧΘ, η οποία εκτείνεται μέχρι 12 ν.μ. από τις γραμμές βάσης (άρθρα 2 και 3). Αντίθετα στην ΑΟΖ, η οποία μπορεί να εκτείνεται μέχρι και 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης (άρθρο 57), το κράτος ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα και δικαιοδοσίες οικονομικού χαρακτήρα, αλλά ταυτόχρονα προβλέπονται για τα τρίτα κράτη δικαιώματα που ισχύουν και στην Ανοιχτή Θάλασσα, όπως το δικαίωμα ελεύθερης ναυσιπλοΐας και υπερπτήσης (άρθρο 58). Επίσης το άρθρο 86 προβλέπει ότι την Ανοιχτή Θάλασσα αποτελούν οι θαλάσσιες περιοχές οι οποίες δεν αποτελούν ΧΘ, ΑΟΖ, εσωτερικά ύδατα ή αρχιπελαγικά ύδατα κάποιου κράτους. Συνεπώς η ΑΟΖ δεν είναι οπωσδήποτε ΧΘ και δεν αποτελεί μέρος της Ανοιχτής Θάλασσας, αλλά θεωρείται ως καθεστώς *sui generis*, το οποίο εξυπηρετεί την εξισορρόπηση των συμφερόντων όλων των κρατών.

β. Δικαιώματα και Εξουσίες στην ΑΟΖ

Σύμφωνα με τη Σύμβαση του ΔΘ, στην ΑΟΖ, το παράκτιο κράτος ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα, οικονομικού κυρίως χαρακτήρα, τα οποία περιλαμβάνουν:

- (1)** Την εξερεύνηση, εκμετάλλευση, διατήρηση και διαχείριση των

¹⁶ UN, *Convention on the Law of the Sea*, (Montego Bay: UN 1982).

φυσικών πόρων, ζώντων ή μη, των υπερκειμένων υδάτων, του βυθού και του υπεδάφους.

(2) Άλλες δραστηριότητες που έχουν σχέση με την εξερεύνηση και εκμετάλλευση της ζώνης για οικονομικούς σκοπούς όπως π.χ. η παραγωγή ενέργειας από τα ύδατα, τα ρεύματα και τους ανέμους.

(3) Την τοποθέτηση και χρησιμοποίηση τεχνητών νησιών, εγκαταστάσεων και κατασκευών.

(4) Το δικαίωμα διεξαγωγής θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας (άρθρο 246), που σημαίνει πως τα άλλα κράτη χρειάζονται τη συμφωνία και άδεια του παράκτιου κράτους για να πραγματοποιήσουν τέτοια έρευνα.

(5) Την προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος στην περιοχή της ζώνης και για όλες τις δραστηριότητες σ' αυτή.

Ωστόσο η άσκηση των προαναφερόμενων δικαιωμάτων¹⁷, προϋποθέτει τη διακήρυξη από το ενδιαφερόμενο παράκτιο κράτος της ΑΟΖ προκειμένου με αυτόν τον τρόπο να ενημερωθούν και τα υπόλοιπα κράτη. Επομένως τα δικαιώματα επί της ΑΟΖ έχουν προτιμησιακό χαρακτήρα (παράλληλα και κυριαρχικά), σε αντίθεση βέβαια με την υφαλοκρηπίδα όπου τα δικαιώματα των κρατών είναι αποκλειστικά συμφυή. Επιπλέον, από τη στιγμή που θα ανακηρυχθεί η ΑΟΖ, το Παράκτιο Κράτος υποχρεούται να δημοσιεύσει νέους χάρτες όπου θα έχουν χαραχτεί με ακρίβεια τα όρια και οι συντεταγμένες της ΑΟΖ και οι οποίοι θα πρέπει να κατατίθενται στη Γενική Γραμματεία του ΟΗΕ (άρθρο 75).

Με την καθιέρωση της ΑΟΖ, αναγνωρίζονται ευρεία δικαιώματα στα παράκτια κράτη. Παρ' όλα αυτά η ΑΟΖ δεν θίγει άλλες ελευθερίες πέρα από αυτές που μεταβιβάζονται στην παράκτια δικαιοδοσία κάτω από το νέο καθεστώς. Έτσι τα τρίτα κράτη απολαμβάνουν τα δικαιώματα που έχουν στην Ανοιχτή Θάλασσα (άρθρο 87), όπως: ελευθερία ναυσιπλοΐας, ελευθερία υπερπτήσεως, ελευθερία ποντίσεως υποβρυχίων αγωγών και καλωδίων και κάθε άλλη χρήση διεθνώς νόμιμη, υπό την

¹⁷ Χρήστος Ροζάκης, *Η αποκλειστική οικονομική ζώνη και το διεθνές δίκαιο*, (Αθήνα: Παπαζήση, 2013), σελ. 18.

προϋπόθεση τα τελευταία να σέβονται τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους και να τηρούν τους νόμους και τις ρυθμίσεις που έχουν υιοθετηθεί από αυτό στην ΑΟΖ του.

Ειδικότερα ως προς την ελευθερία όλων των κρατών να κάνουν κάθε άλλη διεθνώς νόμιμη χρήση της ΑΟΖ, κατά τις προπαρασκευαστικές εργασίες της Σύμβασης, έγινε συζήτηση αν σε αυτήν την ελευθερία περιλαμβάνονται οι στρατιωτικές δραστηριότητες. Έτσι, όσον αφορά στις στρατιωτικές ασκήσεις και τις δοκιμές όπλων, υπάρχει ασάφεια αν το παράκτιο κράτος μπορεί να αντιπαχθεί. Επικρατεί η άποψη ότι το παράκτιο κράτος όταν έχει εξαγγείλει ΑΟΖ, μπορεί να έχει αντιρρήσεις για όσες στρατιωτικές δραστηριότητες ενδεχομένως να βλάψουν τους ζώντες πόρους και το θαλάσσιο περιβάλλον, ή να διακινδυνεύουν την ασφάλεια της ναυσιπλοΐας.

Αντίθετα, όσον αφορά στην ελευθερία της αλιείας, η Σύμβαση αφήνει ένα πολύ μικρό περιθώριο για τα τρίτα κράτη να αλιεύουν και γενικότερα να προβαίνουν στην εκμετάλλευση της ζώνης αυτής, χωρίς τη ρητή συναίνεση του παράκτιου κράτους (η συναίνεση του παρακτίου κράτους είναι προαπαιτούμενη) . Ωστόσο, στις περισσότερες περιπτώσεις, οι όροι και οι τρόποι συμμετοχής των τρίτων κρατών, καθορίζονται από τα ενδιαφερόμενα κράτη μέσω διμερών, περιφερειακών συμφωνιών (άρθρο 62, παρ. 2).

Εξαίρεση αποτελούν τρεις κατηγορίες κρατών στις οποίες αναγνωρίζεται, σύμφωνα με τη Σύμβαση, το δικαίωμα να αλιεύουν στην ΑΟΖ ενός παράκτιου κράτους, σε περίπτωση που οι δυνατότητες του τελευταίου στην αλιεία των αποθεμάτων εντός της ΑΟΖ είναι κατώτερες του επιτρεπτού όγκου αλιεύματος. Στις κατηγορίες αυτές υπάγονται:

- Τα περικλειστά κράτη της περιοχής, τα οποία έχουν δικαίωμα να μετέχουν στην αλίευση των ζωντανών οργανισμών μόνο σε ότι απομένει μετά την αλίευση από το παράκτιο κράτος (άρθρο 69).
- Τα γεωγραφικώς μειονεκτούντα κράτη, δηλαδή εκείνα που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση σε σχέση με άλλα παράκτια κράτη, τα οποία μετέχουν στην αλιεία με τις ίδιες ακριβώς προϋποθέσεις που αναγνωρίζονται και στα περικλειστά κράτη (άρθρο 70).

- Τα υπόλοιπα κράτη και κυρίως εκείνα που συνήθως αλίευαν στην ΑΟΖ ή που συνέβαλαν στις έρευνες για τον προσδιορισμό των αποθεμάτων των αλιευμάτων (άρθρο 62) μπορούν να μετέχουν στην αλίευση, εφόσον όμως υπάρχει πλεονάζον αλίευμα.

4. ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ ΤΗΣ ΑΟΖ

α. Το Εύρος (breadth) της ΑΟΖ

Το εύρος της ΑΟΖ σύμφωνα με το άρθρο 57 της εν λόγω Σύμβασης μπορεί να εκτείνεται μέχρι τα 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης, σύμφωνα με τις οποίες έχει καθοριστεί το εύρος της ΧΘ. Συνεπώς αν το κράτος έχει καθορίσει ΧΘ πλάτους 12 ν.μ., τότε η ΑΟΖ που θα διακηρύξει θα έχει εύρος μέχρι 188 ν.μ. Επισημαίνεται ότι το όριο των 200 ν.μ. δεν είναι υποχρεωτικό.

β. Μέτρηση και Χάραξη της ΑΟΖ

Ως προς τη μέτρηση και χάραξη της ΑΟΖ παρατηρούμε ότι στη Σύμβαση του 1982 δεν γίνεται ειδική αναφορά στον τρόπο χάραξης του εσωτερικού και του εξωτερικού ορίου της ΑΟΖ, και ίσως για το λόγο αυτό χρησιμοποιούνται οι ίδιες διαδικασίες για τη χάραξη των ορίων της ΧΘ. Έτσι σε κάθε περίπτωση πρέπει να προηγηθεί η χάραξη των ορίων της ΧΘ, προκειμένου στη συνέχεια να καθοριστεί η έκταση της ΑΟΖ, εφόσον το παράκτιο κράτος επιθυμεί να καθιερώσει ΑΟΖ¹⁸. Οι κυριότερες μέθοδοι που χρησιμοποιούνται από τα παράκτια κράτη για την οριοθέτηση του εσωτερικού ορίου της ΧΘ (και στη συνέχεια των υπόλοιπων θαλάσσιων ζωνών) είναι η μέθοδος της «Φυσικής Ακτογραμμής» (κανονικής γραμμής βάσης) (άρθρο 5), η μέθοδος των «Ευθειών Γραμμών Βάσεως» (ΕΓΒ) (άρθρο 7) και συνδυασμός των δύο μεθόδων αναλόγως της γεωφυσικής μορφής των ακτών του ηπειρωτικού εδάφους ή και των νησιών μεμονωμένα (άρθρο 14). Για τη χάραξη του εξωτερικού ορίου της ΑΟΖ η Σύμβαση του 1982 δεν προβλέπει συγκεκριμένη μέθοδο. Επομένως θα μπορούσε, όπως και στην περίπτωση του εσωτερικού ορίου της ΑΟΖ, να συναχθεί, ότι μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι ίδιες μέθοδοι για

¹⁸ Καρακωστανόγλου.Βενιαμίν, *Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη στο Νέο Δίκαιο της Θάλασσας-Το νομικό καθεστώς με έμφαση στην αλιεία*, (Αθήνα: Σάκκουλα, 2001), σελ. 121.

τη χάραξη του εξωτερικού ορίου της ΧΘ¹⁹.

γ. Επίλυση Διαφορών

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι η Σύμβαση ΔΘ καθιερώνει στο Μέρος XV την υποχρεωτική επίλυση των διαφορών που ανακύπτουν από την ερμηνεία ή εφαρμογή της Σύμβασης. Τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν όποια μέθοδο ειρηνικής επίλυσης της διαφοράς τους επιθυμούν. Εάν, όμως, δεν προκύπτει λύση της διαφοράς, τότε σύμφωνα με τη Σύμβαση ΔΘ προβλέπεται η δυνατότητα μονομερούς προσφυγής είτε στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης (ΔΔΧ), είτε στο νεοσυσταθέν Διεθνές Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας (ΔΔΔΘ) με έδρα το Αμβούργο είτε, τέλος, σε διαιτησία. Τα μέρη κατά την επικύρωση της Σύμβασης ή αργότερα δύνανται να επιλέξουν ένα από τα τρία fora. Εφόσον οι επιλογές αμφότερων των μερών συμπίπτουν, τότε η διαφορά υποβάλλεται στο αντίστοιχο δικαιοδοτικό όργανο, ειδάλλως υποβάλλεται αναγκαστικά σε διαιτησία. Ακόμη, η Σύμβαση ΔΘ προβλέπει εξαιρέσεις από την υποχρεωτική επίλυση των διαφορών για μια σειρά θεμάτων.

5. ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΒΡΑΧΩΝ

Σύμφωνα με την Σύμβαση ΔΘ (άρθρο 121), τα Νησιά έχουν ΑΟΖ αλλά οι Βράχοι που δεν μπορούν να συντηρήσουν ανθρώπινη διαβίωση ή δεν έχουν οικονομική ζωή από μόνοι τους δεν έχουν δικαίωμα σε ανάλογη ζώνη. Η σημασία του άρθρου αυτού είναι πολύ σημαντική για τη χώρα μας, η οποία διαθέτει πλήθος νησιών²⁰.

Είναι σημαντικό να τονιστεί το νομικό καθεστώς των νήσων. Η ύπαρξη συστάδας

¹⁹ UNCLOSOR: Σύμφωνα με το άρθρο 4 το εξωτερικό όριο της ΧΘ είναι η γραμμή της οποίας κάθε σημείο βρίσκεται σε τόση απόσταση από το πλησιέστερο σημείο της γραμμής βάσεως, όσο είναι το εύρος της ΧΘ. Θεωρείται ότι προσομοιάζει με τη μέθοδο χάραξης του ημικυκλίου (courbe tangente), μια εκ των τριών μεθόδων που είχαν επισημανθεί από το ΔΔΧ στην υπόθεση αλιείας μεταξύ Αγγλίας-Νορβηγίας (1951). Οι άλλες δύο μέθοδοι είναι η μέθοδος της παράλληλης χάραξης (trace parallele) και της πολυγωνικής χάραξης (trace polygonal). http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/UNCLOS-TOC.htm (πρόσβαση την 28/7/2016).

²⁰ Καριώτης Θεόδωρος., *Η ΑΟΖ της Ελλάδας*, (Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη, 2014), σελ. 60., *The South China Sea Arbitration (Philippines v. China) (PCA Case No 2013-19) Award on Jurisdiction and Admissibility of 29 October 2015*, <https://www.pcacases.com/web/sendAttach/1506> (πρόσβαση την 27/8/2016).

νήσων εγγύς της ακτογραμμής αποτελεί νομιμοποιητικό λόγο για την χάραξη ευθειών γραμμών βάσης εκ μέρους του παράκτιου Κράτους. Η Σύμβαση ΔΘ αφιερώνει το Τμήμα VIII, το οποίο αποτελείται μόνον από το άρθρο 121, στο νομικό καθεστώς των νήσων. Σύμφωνα με την πρώτη παράγραφο, «*νήσος είναι μια φυσικά διαμορφωμένη περιοχή ξηράς που περιβρέχεται από ύδατα και βρίσκεται πάνω από την επιφάνεια των υδάτων κατά την μέγιστη πλημμυρίδα*». Έτσι, λοιπόν, *de jure* νήσοι είναι μόνο οι φυσικοί και όχι οι τεχνητοί νήσοι, ενώ βασική προϋπόθεση είναι αυτοί οι φυσικοί σχηματισμοί να μην υπερκαλύπτονται από την μέγιστη πλημμυρίδα. Από την ανάγνωση της διάταξης συνάγεται ότι το νομικό καθεστώς δεν επηρεάζεται από το μέγεθος του νησιού. Ως προς τις έννομες συνέπειες, είναι προφανές ότι μια νήσος δύναται να χρησιμοποιηθεί για τη χάραξη γραμμών βάσεως, σύμφωνα πάντα και με τις διατάξεις περί γραμμών βάσης, ενώ η διάταξη του άρθρου 121 (2) θέτει το γενικό κανόνα ότι όλες οι νήσοι δικαιούνται όλων των θαλασσίων και υποθαλασσίων ζωνών, δηλαδή αιγιαλίτιδα ζώνη, συνορεύουσα ζώνη, υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ. Η διάταξη αυτή της Σύμβασης ΔΘ θα αποτελούσε μια πολύ ικανοποιητική (κυρίως για τις Ελληνικές θέσεις στο Αιγαίο) ρύθμιση, εάν δεν περιελάμβανε μία τρίτη παράγραφο, η οποία αναφέρεται στους «*βράχους*» (*rocks*) και προβλέπει ότι: «*οι βράχοι οι οποίοι δεν μπορούν να συντηρήσουν ανθρώπινη διαβίωση ή δική τους οικονομική ζωή, δεν θα έχουν ΑΟΖ ή υφαλοκρηπίδα*». Η διάταξη αυτή δύναται να οδηγήσει σε ποικίλα συμπεράσματα, διότι αφενός δεν προσδιορίζει την έννοια του βράχου και, αφετέρου, δεν επεξηγεί τη φράση «*δεν μπορούν να συντηρούν ανθρώπινη διαβίωση ή οικονομική ζωή*». Το ουσιαστικό ερώτημα²¹ που χρήζει απάντησης είναι εάν αρκεί η ύπαρξη γλυκού ή πόσιμο νερού, καλλιεργήσιμοι εδάφους ή φυσικών πόρων για να θεωρηθεί ο βράχος κατοικήσιμος; Επίσης αρκεί η εγκατάσταση ενός φάρου ή χρησιμοποίηση του για τουριστικούς λόγους από το παράκτιο κράτος να θεμελιώσει την «*οικονομική ζωή*»; Από το παραπάνω ερώτημα προκύπτει ότι στην παρούσα φάση δεν είναι δυνατόν να συναχθούν ασφαλή συμπεράσματα για την εφαρμογή των προϋποθέσεων της διάταξης του άρθρου 121 (3) της Σύμβασης ΔΘ. Επιπλέον η διεθνή νομολογία δεν προήγαγε τη σαφήνεια της παραπάνω διάταξης. Το ΔΔ έχει ασχοληθεί με το ανωτέρω ζήτημα αποσπασματικά στην Υπόθεση της Οριοθέτησης της Θαλασσίας Περιοχής μεταξύ Γροιλανδίας και *Jan Mayen* (1993), όπου

²¹ Παπασταυρίδης, *Κεφ. Δίκαιο της Θάλασσας*, Αντωνόπουλος, Μαγκλιβέρας *Το δίκαιο της διεθνούς κοινωνίας* (Νομική Βιβλιοθήκη), σελ. 304.

αναγνώρισε πλήρη δικαιώματα θαλασσίων ζωνών στη νήσο *Jan Mayen*, παρόλο που διέμεναν προσωρινά 25 άτομα για τις ανάγκες ενός μετεωρολογικού και ραδιοφωνικού σταθμού²².

Έτσι σε ορισμένες τελευταίες υποθέσεις, τα δικαστήρια προκειμένου να μην προβούν σε αυτό που ονόμασαν «*judicial refashioning of geography*», αγνόησαν νησιωτικούς σχηματισμούς (maritime features) που ενδεχομένως είχαν δικαίωμα σε υφαλοκρηπίδα/AOZ. Η πρώτη περίπτωση ήταν στην *οριοθέτηση μεταξύ Ρουμανίας και Ουκρανίας στην Μαύρη Θάλασσα*, όπου το Διεθνές Δικαστήριο δεν έλαβε υπόψη του καθόλου ως σημείο βάσης τη νήσο των Όφεων (Serpents Islands), έναν μικρό και ακατοίκητο Ουκρανικό νησιωτικό σχηματισμό (0,17 τ.χ. έκταση), επειδή βρισκόταν απομονωμένο και σε απόσταση περίπου 20 ν.μ. από τις ακτές της ηπειρωτικής Ουκρανίας²³.

Αν υποθετικά η νήσος των Όφεων ήταν μάλλον «*βράχος*» με τα κριτήρια της πρόσφατης απόφασης της Νότιας Σινικής Θάλασσας και άρα ορθώς το Δικαστήριο δεν τη χρησιμοποίησε ως σημείο βάσης αφού δεν θα είχε δικαίωμα η ίδια σε υφαλοκρηπίδα και AOZ²⁴, το ίδιο δεν ισχύει για το νησί St Martin στην οριοθέτηση του Κόλπου της Βεγγάλης. Το νησί αυτό ανήκει στο Μπαγκλαντές, κατοικείται από 7.000 κατοίκους, έχει έκταση 8 τ.χ.²⁵ και άρα, κατ' αρχήν, έχει δικαίωμα σε υφαλοκρηπίδα και AOZ. Ωστόσο, το πρόβλημα ήταν ότι βρισκόταν ακριβώς έξω από τις ακτές της Μυανμάρ και έτσι το ITLOS, ενώ το έλαβε υπόψη στην οριοθέτηση της αιγιαλίτιδας ζώνης, το αγνόησε τελείως ως σημείο βάσης για τη χάραξη της προσωρινής γραμμής ίσης απόστασης κατά την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας/AOZ κάνοντας μνεία στην ανωτέρω θέση του Διεθνούς

²² *Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen*, Judgment of 14 June 1993, ICJ Reports (1993), pag. 79-80.

²³ *Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine)*, International Court of Justice, February 3, 200 Black Sea Delimitation, para. 149, http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5222&context=faculty_scholarship (πρόσβαση την 16/8/2016)

²⁴ Άρθρο 121 παρ. 3 Σύμβασης ΔΘ.

²⁵ *Dispute concerning delimitation of the maritime boundary between Bangladesh and Myanmar in the bay of Bengal* https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case_no_16/C16_Judgment_14_03_2012_re_v.pdf (πρόσβαση την 14/8/2016)

Δικαστηρίου στην υπόθεση της *Μαύρης Θάλασσας*.²⁶

6. ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΑΟΖ ΜΕΤΑΞΥ ΓΕΙΤΟΝΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ (ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΩΝ-ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ ΚΡΑΤΩΝ)

Η οριοθέτηση της ΑΟΖ μεταξύ δύο ή περισσότερων γειτονικών κρατών, των οποίων τα θαλάσσια σύνορα απέχουν λιγότερο από 400 ν.μ. και συνεπώς καθίσταται αδύνατη η ταυτόχρονη διακήρυξη ΑΟΖ των 200 ν.μ., διέπεται από το άρθρο 74 της Σύμβασης του 1982. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό:

- Η οριοθέτηση της ΑΟΖ μεταξύ παρακείμενων ή απέναντι κρατών πραγματοποιείται αρχικά με την καθιερωμένη του ΔΔ αρχή της μεταξύ των κρατών συμφωνίας, σύμφωνα με τα καθοριζόμενα στο άρθρο 38 του Καταστατικού του ΔΔ, προκειμένου να επιτευχθεί δίκαιη λύση.

- Εφόσον τα ενδιαφερόμενα κράτη δεν μπορούν να καταλήξουν σε συμφωνία σε εύλογο χρονικό διάστημα, τότε θα πρέπει να προσφύγουν σε διεθνή δικαιοδοτική διαδικασία είτε μέσω του ΔΔΧ ή με από κοινού διαιτητικό όργανο ή επιτροπή συμβιβασμού, όπως προβλέπει η διαδικασία επιλύσεως των διαφορών στο Μέρος XV της Σύμβασης.

- Όσο εκκρεμεί η επίτευξη συμφωνίας, τα ενδιαφερόμενα κράτη, θα πρέπει να καταβάλουν κάθε προσπάθεια στο πνεύμα συνεννόησης και συνεργασίας, για την επίτευξη προσωρινών διευθετήσεων πρακτικής φύσης για να μη θέσουν σε κίνδυνο ή παρεμποδίσουν την επίτευξη τελικής συμφωνίας.

Όταν υπάρχει συμφωνία σε ισχύ μεταξύ γειτονικών κρατών, τα ζητήματα που σχετίζονται με την οριοθέτηση των ΑΟΖ τους, θα καθορίζονται με βάση τα διαλαμβανόμενα στη συμφωνία αυτή. Αξίζει να σημειωθεί ότι η οριοθέτηση επικαλυπτόμενων ΑΟΖ διέπεται, σύμφωνα πάντα με τη Σύμβαση, από τις ίδιες διατάξεις για την οριοθέτηση των επικαλυπτόμενων υφαλοκρηπίδων στο άρθρο 83. Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί, ότι τα άρθρα 74 και 83 της Σύμβασης του 1982, καθορίζουν μόνο το επιθυμητό αποτέλεσμα, χωρίς να υποδεικνύουν συγκεκριμένη μέθοδο για την οριοθέτηση των επικαλυπτόμενων υφαλοκρηπίδων ή ΑΟΖ. Η ρύθμιση

²⁶ Ibid, para. 146.

αυτή φαίνεται να ήταν αποτέλεσμα συμβιβασμού μεταξύ των δύο κυρίαρχων απόψεων που είχαν επικρατήσει κατά την Τρίτη Συνδιάσκεψη, όπου μια ομάδα κρατών υποστήριζε πως η οριοθέτηση θα έπρεπε να γίνεται σύμφωνα με τις αρχές της Ευθυδικίας (*Equity/Equitable Solution*). Με τη μέθοδο αυτή παρέχεται η δυνατότητα επίκλησης σχετικών περιστάσεων²⁷, ενώ η άλλη ομάδα κρατών αντιπρότεινε ως μέθοδο οριοθέτησης την αρχή της μέσης/ίσης απόστασης ειδικών περιστάσεων²⁸.

Οι προαναφερόμενοι κανόνες δεν τυχαίνουν γενικής εφαρμογής για την υφαλοκρηπίδα, σύμφωνα με τα οριζόμενα στη Σύμβαση της Γενεύης (1958), αλλά εφαρμόζονται μόνο ελλείψει συμφωνίας μεταξύ των ενδιαφερόμενων κρατών και εφόσον ειδικές περιστάσεις²⁹ δε δικαιολογούν διαφορετικό καθορισμό των ορίων.

7. ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΗΣ ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑΣ–Η ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΟΖ

α. Ιστορική Εξέλιξη- Ορισμός

Το διεθνές ενδιαφέρον των Παρακτίων Κρατών για την οικονομική εκμετάλλευση του συνεχόμενου των ακτών τους βυθού και του υποθαλασσίου υπεδάφους εκδηλώθηκε μετά το 1945. Από τότε άρχισε να νομιμοποιείται η δικαιοδοσία των Παρακτίων Κρατών στις γεωφυσικές αυτές υποθαλάσσιες περιοχές και να εμπεδώνεται το κυριαρχικό τους δικαίωμα για την αποκλειστική εκμετάλλευση των φυσικών πηγών και πόρων που βρίσκονται σε αυτές.

Η Σύμβαση της Γενεύης του 1958 για την Υφαλοκρηπίδα υιοθέτησε και κωδικοποίησε τα κυριαρχικά δικαιώματα του Παρακτίου Κράτους ως προς τους

²⁷ Οι αρχές της ευθυδικίας/σχετικών περιστάσεων εμφανίζονται πρώτη φορά στην υπόθεση της Υφαλοκρηπίδας της Βόρειας Θάλασσας, όπου το ΔΔΧ έκρινε ότι η αρχή της μέσης/ίσης απόστασης δεν αποτελεί την προτιμητέα αρχή με βάση το Εθιμικό Δίκαιο, αλλά απλώς μια από τις μεθόδους οριοθέτησης (*North Sea Continental Shelf, Judgment, I.C.J. Reports 1969, σελ. 53, παρ. 101*). <http://www.icj-cij.org/docket/files/51/5535.pdf> (πρόσβαση τη 17/6/2016).

²⁸ Η αρχή αυτή είχε συμπεριληφθεί στο άρθρο 6 στη Σύμβαση της Γενεύης του 1958 για την Υφαλοκρηπίδα, σύμφωνα με το οποίο:

- Μεταξύ των απέναντι κρατών τα όρια καθορίζονται με βάση τον κανόνα της μέσης γραμμής (άρθρο 6, παρ.1).

- Μεταξύ παρακείμενων κρατών ο καθορισμός των ορίων διενεργείται με την εφαρμογή της αρχής της ίσης απόστασης από τα εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσης (άρθρο 6, παρ.2).

²⁹ *Limits in the Seas, No 105, Maritime Boundaries: Colombia-Dominican Republic & Neth. Antilles-Venezuela, 1986, Florida: The Florida State University, p. 4-5*. Δόθηκε στις Ολλανδικές Αντίλλες μικρότερη θαλάσσια περιοχή από αυτή που προβλεπόταν με βάση την αρχή της μέσης απόστασης <http://www.law.fsu.edu/library/collection/limitsinseas/numerical.html> (πρόσβαση τη 2/7/2016).

σκοπούς της εξόρυξης και εκμετάλλευσης όλων των φυσικών πηγών του υποθαλασσίου εδάφους και υπεδάφους, χωρίς ωστόσο να παρεμποδίζονται τα άλλα κράτη να ασκούν κυριαρχικά δικαιώματα ως προς τη χρήση της θάλασσας και εκμετάλλευση της αλιείας (άρθρα 2 και 5). Παράλληλα διευκρινίστηκε και το δικαίωμα των άλλων κρατών να ποντίζουν υποθαλάσσια καλώδια και αγωγούς στην περιοχή αυτή (άρθρο 4). Η Σύμβαση του 1958, καθιερώνει την Υφαλοκρηπίδα ως νομική έννοια, η οποία νομικώς υφίσταται από το εξωτερικό όριο της ΧΘ, όπως αυτό έχει καθοριστεί από το Παράκτιο κράτος χωρίς όμως να προβλέπεται συγκεκριμένο εύρος, αλλά να θεωρείται ότι μπορεί να καλύπτει μια απόσταση μέχρι του σημείου εκείνο όπου το βάθος του νερού φτάνει τα 200 μέτρα ως ανώτατο μέγεθος σε απόσταση (άρθρο 1). Με την Σύμβαση αυτή, πέραν του Ηπειρωτικού εδάφους, αναγνωριζόταν και στα Νησιά (χωρίς όμως να γίνεται καμία μνεία για τους Βράχους), πλήρες δικαίωμα σε Υφαλοκρηπίδα (άρθρο 1), ενώ η οριοθέτησή της μεταξύ γειτονικών κρατών προβλεπόταν να γίνεται, όπως έχει αναφερθεί, με βάση την αρχή της μέσης γραμμής ή της ίσης απόστασης (άρθρο 6).

Προκειμένου να γεφυρωθούν οι ανισότητες που δημιούργησε η Σύμβαση της Γενεύης του 1958, υιοθετήθηκε στη Σύμβαση του 1982 η έννοια της Νομικής Υφαλοκρηπίδας, όπου αφιερώνεται το μέρος VI σύμβασης (άρθρα 76-85). Σύμφωνα λοιπόν με τη Σύμβαση ΔΘ:

(1) Ο προσδιορισμός για όλα τα κράτη (παράκτια, αρχιπελαγικά, νησιωτικά και μικτά) αρχίζει από το εξωτερικό όριο της ΧΘ τους και φτάνει τα 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης, (άρθρο 76).

(2) Αναγνωρίζεται πλήρες δικαίωμα σε Υφαλοκρηπίδα στα νησιά (άρθρο 121), ενώ για τους Βράχους καθορίζεται κριτήριο να μπορούν να συντηρήσουν ανθρώπινη διαβίωση ή να έχουν από μόνοι τους οικονομική ζωή για να μπορούν να διεκδικήσουν Υφαλοκρηπίδα (άρθρο 121).

(3) Τα δικαιώματα ενός Κράτους στην Υφαλοκρηπίδα του:

(α) -- Είναι «*κυριαρχικά*». Αυτό σημαίνει ότι τα δικαιώματα αυτά αναγνωρίζονται στο παράκτιο κράτος για συγκεκριμένους λειτουργικούς σκοπούς και αφορούν στην έρευνα και την εκμετάλλευση των «*φυσικών πόρων*» που βρίσκονται στην θαλάσσια αυτή ζώνη (άρθρο 77).

(β)---Είναι «αποκλειστικά». Δηλαδή στην περίπτωση που ένα κράτος δεν ασκεί τα κυριαρχικά του δικαιώματα στην Υφαλοκρηπίδα του, κανένα άλλο Κράτος δεν μπορεί να προχωρήσει σε έρευνα ή και σε εκμετάλλευσή της, χωρίς τη συγκατάθεση του πρώτου (άρθρο 77).

(γ)---Υπάρχουν ακόμη και όταν το Κράτος δεν την έχει οριοθετήσει ή εξαγγείλει (άρθρο 77, παρ. 3).

(δ)---Αφορούν στους φυσικούς πόρους, οι οποίοι αποτελούνται από τα ορυκτά, τους μεταλλευτικούς και άλλους ζώντες και μη ζώντες οργανισμούς που επικάθονται ή κινούνται στην επιφάνεια του βυθού ή κάτω από αυτόν (άρθρο 77).

β. Σύγκριση ΑΟΖ-Υφαλοκρηπίδας

Οι έννοιες της Υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ συνυπάρχουν στη Σύμβαση του 1982. Αξίζει να σημειωθούν οι ομοιότητες και οι διαφορές τους από νομική και γεωγραφική άποψη, καθώς έχουν λάβει χώρα πολλές συζητήσεις στη χώρα μας για το αν πρέπει να καθοριστούν και οι δύο ζώνες ή αν αρκεί η οριοθέτηση μιας εκ των δύο.

Οι ομοιότητες μεταξύ των δύο ζωνών μπορούν να συνοψιστούν στις παρακάτω:

- (1)** Τα δικαιώματα του κράτους επί των ζωνών αυτών είναι κυριαρχικά.
- (2)** Έχουν το ίδιο εύρος των 200 ν.μ. (βέβαια η υφαλοκρηπίδα, κατά το άρθρο 76 δύναται να εκτείνεται πέραν των 200 ν.μ.)
- (3)** Ισχύει το ίδιο καθεστώς για το βυθό και το υπέδαφος (άρθρο 56).
- (4)** Δικαίωμα και στις δύο ζώνες έχουν τα ηπειρωτικά εδάφη, τα νησιά καθώς και οι βράχοι που μπορούν να συντηρήσουν ανθρώπινη διαβίωση ή να έχουν από μόνοι τους οικονομική ζωή.
- (5)** Στην περίπτωση γειτονικών κρατών προβλέπονται οι ίδιες διατάξεις για την οριοθέτηση των δύο ζωνών.

Οι διαφορές μεταξύ των δύο ζωνών αφορούν σε:

(6) Τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους στην Υφαλοκρηπίδα υφίστανται αυτοδικαίως, ενώ στην ΑΟΖ απαιτείται ειδική διακήρυξη.

(7) Τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους στην Υφαλοκρηπίδα είναι αποκλειστικά, ενώ στην ΑΟΖ έχουν προτιμησιακό χαρακτήρα, καθόσον προβλέπονται ειδικές διατάξεις για τα περικόκιστα και τα γεωγραφικώς μειονεκτούντα κράτη.

(8) Τα δικαιώματα στην Υφαλοκρηπίδα είναι οικονομικής φύσης και αφορούν στην αξιοποίηση των φυσικών πόρων, ενώ στην ΑΟΖ, πέρα από την οικονομική εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, το κράτος έχει πρόσθετες δικαιοδοσίες, όπως η προστασία και διατήρηση του θαλασσίου περιβάλλοντος στην περιοχή της ζώνης.

(9) Τα δικαιώματα στην Υφαλοκρηπίδα του παράκτιου κράτους περιορίζονται στο έδαφος και στο υπέδαφος του βυθού ενώ αντίθετα στην ΑΟΖ δικαιώματα ασκούνται και στα υπερκείμενα του βυθού ύδατα όπου επιτρέπεται η αλιεία.

(10) Τέλος, για τον προσδιορισμό του πλάτους της ΑΟΖ λαμβάνεται υπόψη το μοναδικό κριτήριο της απόστασης των 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης, για την Υφαλοκρηπίδα όμως, μπορεί να συνυπολογιστούν και γεωλογικά κριτήρια.

γ. Χάραξη Ενός Ενιαίου Θαλασσίου Συνόρου

Η συνάφεια μεταξύ Υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ έφερε στην επιφάνεια το θέμα της χάραξης ενός ενιαίου θαλασσίου συνόρου όπου θα ταυτίζονται τα εξωτερικά όρια των δύο αυτών ζωνών. Το ζήτημα αυτό προκύπτει στην περίπτωση οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας, η οποία δεν θα ξεπερνά τα 200 ν.μ. είτε πρόκειται για κράτη με αντικείμενες είτε για κράτη με παρακείμενες ακτές. Με τα άρθρα 74 και 83 της Σύμβασης, τα κράτη είναι ελεύθερα να χαράξουν, μέσω συμφωνιών, διαφορετικά όρια για την κάθε ζώνη. Αν όμως συνέβαινε αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα να χαράσσονται διαφορετικά όρια για τα υπερκείμενα ύδατα και διαφορετικά όρια για το έδαφος και το υπέδαφος του βυθού, γεγονός που θα μπορούσε να δημιουργήσει προβλήματα, καθώς τα ύδατα της ΑΟΖ ενός κράτους θα κάλυπταν την υφαλοκρηπίδα κάποιου άλλου κράτους. Για παράδειγμα

η κατασκευή τεχνητών νησιών ή εγκαταστάσεων στην υφαλοκρηπίδα του ενός κράτους, θα βρισκόταν ταυτόχρονα υπό τη δικαιοδοσία και έλεγχο άλλου παράκτιου κράτους. Στην πράξη, τα περισσότερα κράτη έχουν ταχθεί υπέρ της χάραξης ενιαίου συνόρου και η πλειονότητα των συμφωνιών που αφορούν στην οριοθέτηση κάθε ζώνης ακολουθούν την πρακτική της οριοθέτησης κοινού συνόρου για τις θαλάσσιες ζώνες³⁰.

8. ΚΛΕΙΣΤΕΣ-ΗΜΙΚΛΕΙΣΤΕΣ ΘΑΛΑΣΣΕΣ

Ένα άλλο σημείο προσοχής είναι το καθεστώς που διαμορφώνεται στη θέσπιση ΑΟΖ από παράκτια κράτη, τα οποία συνορεύουν μέσα σε κλειστές ή ημίκλειστες θάλασσες, όπου (άρθρο 123) τα κράτη υποχρεούνται να προχωρήσουν στην οριοθέτηση της ΑΟΖ με συμφωνία μεταξύ τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ημίκλειστης Θάλασσας αποτελεί η Μεσόγειος. Οι ΑΟΖ των κρατών της Μεσογείου επικαλύπτονται και το εύρος των 200 ν.μ., δεν μπορεί να εφαρμοσθεί, ενώ τα παράκτια κράτη λόγω της ιδιομορφίας και των ενδιαφερόντων τους στην περιοχή δεν έχουν δείξει πρόθεση συνεργασίας για καθιέρωση τέτοιας ζώνης. Ένα από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Μεσόγειος είναι ότι τα περισσότερα κράτη δε διαθέτουν θαλάσσιες ζώνες που έχουν δημιουργηθεί από το UNCLOS και έχουν επιλέξει να μην θεσπίσουν ΑΟΖ *per se* (στην ουσία). Εκτός από τα χωρικά ύδατα των 12 ν.μ. που όλες οι χώρες διαθέτουν, όχι όμως και η Ελλάδα, ελάχιστες έχουν δημιουργήσει ΑΟΖ ή Αποκλειστική Αλιευτική Ζώνη (ΑΑΖ) είτε θέσπισαν άλλες πιο ειδικές ζώνες, όπως οικολογικές ζώνες ή ζώνες προστασίας της αλιείας³¹. Η νομική βάση για την υιοθέτηση τέτοιων ζωνών εδράζεται στη γενικότερη αρμοδιότητα θέσπισης ΑΟΖ κατά το ΔΔ, βάσει της οποίας τεκμαίρεται ότι επιτρέπεται η υιοθέτηση

³⁰ Δάμπαλη Σοφία, *Η Οριοθέτηση των Θαλασσίων Ζωνών στο ΔΘ μέσα από την Κρίση Διεθνών Δικαιοδοτικών Οργάνων*, (Κομοτηνή: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Ιανουάριος 2008) σελ. 23. Ζήτημα ενιαίου θαλάσσιου συνόρου τέθηκε στις ακόλουθες περιπτώσεις: Οριοθέτηση της Μεθόριου στην Περιοχή του Κόλπου του Maine (1984), Οριοθέτηση μεταξύ Γουινέας-Μπισσάου (1985), Οριοθέτηση μεταξύ Γροιλανδίας και Jan Mayen (1993), Οριοθέτηση μεταξύ Ερυθραίας και Υεμένης (1999), Υπόθεση Εδαφικών και Θαλάσσιων Ζητημάτων Κατάρ/Μπαχρέιν (2001), Υπόθεση για το Χερσαίο και Θαλάσσιο Όριο Καμερούν/Νιγηρίας (2002), Υπόθεση Εδαφικών και Θαλάσσιων Ζητημάτων Νικαράγουα/Ονδούρας στην Καραϊβική (2007) και Υπόθεση για την Οριοθέτηση μεταξύ Ρουμανίας και Ουκρανίας (2009). <http://law.duth.gr/research/theses/SophiaDampali.pdf> (πρόσβαση τη 12/6/2016).

³¹ Ζώνες προστασίας της αλιείας έχει θεσπίσει η Ισπανία το 1997 και η Λιβύη το 2005, ενώ οικολογική ζώνη έχει διακηρύξει η Γαλλία (2003), Σλοβενία (2005) και η Ιταλία (2006). Εντωμεταξύ, η Κροατία έχει θεσπίσει και ζώνη προστασίας της αλιείας και οικολογική ζώνη (2004)

«υπολειμματικών» ζωνών³² δικαιοδοσίας (*argumentum a majore ad minus*). ΑΟΖ στην Μεσόγειο έχουν θεσπίσει κατά χρονολογική σειρά το Μαρόκο (1981), Αίγυπτος (1983), Συρία (2003), Κύπρος (2004), Τυνησία (2005) και Λιβυή (2009). Το αποτέλεσμα είναι ότι ένα μεγάλο κομμάτι της Μεσογείου θεωρείται ανοιχτή θάλασσα και χρειάζεται να υπάρχει μία συνεχής συνεργασία ανάμεσα στα παράκτια κράτη της για να διαφυλαχθούν οι αλιευτικές πηγές και η βιοποικιλότητα. Εάν όλα τα κράτη της Μεσογείου είχαν δημιουργήσει ΑΟΖ δε θα υπήρχε καθόλου ανοιχτή θάλασσα³³.

³² Αντωνόπουλος, Μαγκλιβέρας, *Το δίκαιο της διεθνούς κοινωνίας*, Παπασταυρίδης, Κεφ. Δίκαιο της Θάλασσας, (Νομική Βιβλιοθήκη), σελ. 336.

³³ Καριώτης, *Η ΑΟΖ της Ελλάδας*, σελ. 71.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Β»: ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ ΜΕΣΩ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΔΙΚΑΙΟΔΟΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ-ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ-ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ

1. ΓΕΝΙΚΑ

Η οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών αποτελεί πολύ συχνά απαραίτητη προϋπόθεση για την έρευνα και εκμετάλλευση των ενεργειακών πόρων της θάλασσας, ιδίως για κράτη με αντικείμενες ή παρακείμενες ακτές, όπου δεν χωρεί η εξάντληση του ανώτατου εύρους των αντίστοιχων ζωνών, π.χ. της ΑΟΖ των 200 ναυτικά μίλια (ν.μ.), από τις γραμμές βάσης. Οι περισσότερες οριοθετήσεις ολοκληρώνονται με τη σύναψη διεθνών συνθηκών, ωστόσο υπάρχουν πολλές αποφάσεις διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, οι οποίες θέτουν τις κατευθυντήριες γραμμές της διαδικασίας της οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών των κρατών. Είναι χαρακτηριστικό ότι αριθμός υποθέσεων του ΔΔ από το 1969 μέχρι σήμερα αφορά σε οριοθετήσεις³⁴, ενώ πλούσια είναι και η νομολογία διεθνών διαιτητικών οργάνων σχετικά. Είναι χαρακτηριστικό ότι μόνο από το 2012 έως σήμερα είχαμε τέσσερις αποφάσεις οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών, ενώ εκκρεμούν άλλες τέσσερις υποθέσεις ενώπιον διεθνών δικαστηρίων³⁵.

Η προσφυγή στη διεθνή δικαιοσύνη προϋποθέτει ωστόσο τη συναίνεση των μερών της διαφοράς, η οποία δεν είναι πάντα δεδομένη³⁶. Ως γνωστόν, η συναίνεση δίνεται είτε *ad hoc*, με την υπογραφή συνυποσχετικού (*compromis*)³⁷ είτε με την προσχώρηση στην προαιρετική ρήτρα υποχρεωτικής δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου. Επιπροσθέτως τα κράτη μπορεί να έχουν προβλέψει την προσφυγή σε διεθνή δικαιοδοτικά όργανα ως την μέθοδο για την επίλυση των διαφορών που

³⁴ <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3> (πρόσβαση την 22/8/2016)

³⁵ Ενώπιον του ΔΔ εκκρεμεί η εκδίκαση 3 υποθέσεων οριοθέτησης: Νικαράγουα-Κολομβία για τις περιοχές υφαλοκρηπίδας πέραν των 200 ν.μ., Νικαράγουα-Κόστα Ρίκα και Σομαλία-Κένυα, και ενώπιον ειδικού τμήματος του ΔΔ για το Δίκαιο της Θάλασσας (ITLOS) εκκρεμεί η υπόθεση μεταξύ Ακτής Ελεφαντοστού και Γκάνας, <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=1> (πρόσβαση την 22/8/2016)

³⁶ Κ. Αντωνόπουλος, *Η Επίλυση των Διαφορών από το Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών, Νομολογία και Πρακτική* β' εκδ. (Αντ. Ν. Σακκουλας, Αθήνα, 2007).

³⁷ Mariano J. Aznar, *The obligation to exchange views before the international tribunal for the law of the sea: a critical appraisal* http://fr.bruylant.larciergroup.com/resource/extra/9782802752790/Extract%20de%20RBDI%2014_1_web-2.pdf

ανακύπτουν από την ερμηνεία και την εφαρμογή διμερών ή πολυμερών διεθνών συνθηκών που συνάπτουν για διάφορα ζητήματα³⁸. Τέτοιου είδους διεθνή συνθήκη είναι η Σύμβαση των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας (1982)³⁹, η οποία στο Μέρος XV προβλέπει ένα πολύπλοκο σύστημα υποχρεωτικής επίλυσης των διαφορών των συμβαλλόμενων μερών της με κεντρικό σημείο την υποχρεωτική δικαιοδοτική επίλυση. Μεταξύ των διαφορών που δύνανται να ανακύψουν μεταξύ των κρατών μερών της Σύμβασης και να υποβληθούν σε ένα από τα αρμόδια δικαιοδοτικά *fora* είναι προδήλως διαφορές σχετικά με τις οριοθετήσεις θαλασσιών ζωνών⁴⁰.

Το ζήτημα των οριοθετήσεων των θαλασσιών ζωνών απασχολεί ιδιαίτερα τη χώρα μας, αφού λόγω της θέσης της και του περιορισμένου εύρους του Αιγαίου και της Μεσογείου καλείται να οριοθετήσει τις θαλάσσιες ζώνες της, ιδίως την υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ, με όλα τα γειτονικά κράτη της⁴¹. Θυμίζουμε ότι η Ελλάδα έχει μόνο μια συμφωνία οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας εν ισχύ, αυτή με την Ιταλία από το 1977, ενώ για διάφορους πολιτικούς κυρίως λόγους δεν έχει τεθεί σε ισχύ η συμφωνία με την Αλβανία (2009).

Πράγματι, η Ελλάδα έχει προβεί από το 2004 σε διερευνητικές συνομιλίες με την Αίγυπτο και τη Λιβύη για την οροθέτηση των περιοχών υφαλοκρηπίδας μεταξύ τους, καθώς και με την Ιταλία για την αναθεώρηση της συμφωνίας του 1977 και την υιοθέτηση ενός πολλαπλού ορίου στα πρότυπα της συμφωνίας με την Αλβανία. Με την Τουρκία η κατάσταση παραμένει στάσιμη και η εκκρεμής διαφορά μας σχετικά με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου και της Νοτιοανατολικής Μεσογείου έχει ως αποτέλεσμα να μην πραγματοποιείται οιαδήποτε έρευνα για ενεργειακούς πόρους στις σχετικές περιοχές, ενώ συνιστά αναμφισβήτητα και πολιτικό κώλυμα για την κήρυξη ΑΟΖ εκ μέρους της χώρας μας.⁴²

³⁸ Τέτοιου είδους ρήτρα έχει χρησιμοποιηθεί ως βάση της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου της Χάγης

³⁹ The United Nations Convention on the Law of the Sea, http://www.un.org/Depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm (πρόσβαση την 21/6/2016)

⁴⁰ Μεταξύ άλλων τις 2 υποθέσεις του Κόλπου της Βεγγάλης: *Bay of Bengal Maritime Boundary Arbitration (Bangladesh/India)*, Award of the LOSC Annex VII Tribunal (7 July 2014)

⁴¹ Στρατή, *Ελληνικές Θαλάσσιες Ζώνες και Οριοθέτηση με Γειτονικά Κράτη* (Νομική Βιβλιοθήκη, 2012)

⁴² Παπασταυρίδης, *Δίκαιο της Θάλασσας*, Αντωνόπουλος, Μαγκλιβέρας, *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, 2^η εκδ. (Νομική Βιβλιοθήκη, 2014), σελ. 335-336.

Είναι δεδομένο λοιπόν ότι η Ελλάδα πρέπει να προετοιμάζεται για το ενδεχόμενο δικαστικής επίλυσης των εκκρεμών διαφορών της είτε μέσω μιας από κοινού υποβολής της διαφοράς σε ένα από τα διαθέσιμα δικαιοδοτικά όργανα είτε μονομερώς. Η χώρα μας έχει προτιμήσει μέχρι στιγμής, πλην της υποβολής της διαφοράς για την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου το 1976, να προσπαθήσει δια των διαπραγματεύσεων να οριοθετήσει τις θαλάσσιες ζώνες της, ενώ τον Ιανουάριο 2015 προέβη σε μια διπλή κίνηση, η οποία είχε ως σκοπό να «*θωρακιστεί*» από το ενδεχόμενο μονομερούς προσφυγής εναντίον της για μια σειρά διαφορών, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών με την οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών. Αρχικά, κατάθεσε μια νέα δήλωση υπό το άρθρο 36 (2) του Καταστατικού του ΔΔ που εξαιρεί, μεταξύ άλλων, τις διαφορές για τα σύνορά της ('State boundaries')⁴³ και δεύτερον, προσχώρησε στην προαιρετική εξαίρεση των διαφορών οριοθέτησεως θαλασσιών ζωνών από το σύστημα υποχρεωτικής επίλυσης της Σύμβασης ΔΘ, όπως προβλέπεται στο άρθρο 298 της εν λόγω Σύμβασης⁴⁴.

2. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΣΧΕΤΙΚΩΝ-ΕΙΔΙΚΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΕΙΣ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΓΕΙΤΟΝΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Τα άρθρα 74 και 83 της Σύμβασης καθιστούν σαφές ότι η προτιμητέα μέθοδος για τη χάραξη των θαλάσσιων συνόρων μεταξύ γειτονικών κρατών καταρχάς είναι η αρχή της μεταξύ των κρατών συμφωνίας η οποία έχει καθιερωθεί από το ΔΔ, προκειμένου να επιτευχθεί δίκαιη λύση όπως ειδικότερα προβλέπεται στο άρθρο 38 του Καταστατικού του ΔΔ⁴⁵. Σε πολλές όμως περιπτώσεις οριοθέτησεων αυτό δεν

⁴³ <http://www.icj-cij.org/jurisdiction/?p1=5&p2=1&p3=3&code=GR> (πρόσβαση την 21/8/2016)

⁴⁴ Το άρθρο 298 προβλέπει τα εξής: "1. *When signing, ratifying or acceding to this Convention or at any time thereafter, a State may, without prejudice to the obligations arising under section 1, declare in writing that it does not accept any one or more of the procedures provided for in section 2 with respect to one or more of the following categories of disputes:(a)(i) disputes concerning the interpretation or application of articles 15, 74 and 83 relating to sea boundary delimitations, or those involving historic bays or titles...*"

⁴⁵ Σύμφωνα με το άρθρο αυτό του Καταστατικού του ΔΔΧ:

1. Το Δικαστήριο, που έργο του έχει να εκδικάζει, σύμφωνα με το ΔΔ, τις υποθέσεις που υποβάλλονται σ' αυτό, θα εφαρμόζει:

α. τις διεθνείς συμβάσεις, γενικές ή ειδικές, που θέτουν κανόνες οι οποίοι αναγνωρίζονται ρητά από τα αντίδικα κράτη,

β. το Διεθνές Εθιμικό Δίκαιο, ως απόδειξη γενικής πρακτικής που γίνεται δεκτή ως κανόνας δικαίου,

γ. τις γενικές αρχές του δικαίου που αναγνωρίζονται από τα πολιτισμένα έθνη,

δ. με την επιφύλαξη όσων προβλέπουν οι διατάξεις του Αρθρου 59, τις δικαστικές αποφάσεις και τα διδάγματα των πιο αναγνωρισμένων δημοσιολόγων των διάφορων εθνών, ως βοηθητικά μέσα για τον καθορισμό των κανόνων δικαίου.

καθίσταται εφικτό, καθόσον τα κράτη επικαλούνται σχετικές ή ειδικές περιστάσεις⁴⁶, οι οποίες δεν επιτρέπουν την οριοθέτηση των θαλάσσιων ορίων με βάση τον κανόνα της μέσης γραμμής/ίσης απόστασης, με αποτέλεσμα οι οριοθετήσεις αυτές να γίνονται μέσω δικαστικών ή διαιτητικών αποφάσεων διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων.

Μερικές από τις σχετικές ή ειδικές περιστάσεις, τις οποίες έχουν επικαλεστεί τα κράτη κατά την οριοθέτηση των θαλάσσιων συνόρων τους με γειτονικά κράτη είναι η γεωγραφία των ακτών, η ύπαρξη κοινών αποθεμάτων φυσικών/ορυκτών πόρων, η γεωμορφολογία της υπό οριοθέτησης περιοχής, η αρχή της αναλογικότητας μεταξύ του μήκους των ακτών και της θαλάσσιας περιοχής που θα αποδοθεί στο κάθε κράτος, τα αποθέματα αλιευμάτων, τα ενδιαφέροντα ναυτιλίας, η αρχή της μη καταπάτησης, θέματα ασφάλειας και άμυνας, κοινωνικο-οικονομικοί παράγοντες, τα νησιά υπό προϋποθέσεις.

Η εξέλιξη της διεθνούς νομολογίας οδηγεί σε δύο βασικά συμπεράσματα ως προς την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ⁴⁷:

- Πρώτον, οι περισσότερες αποφάσεις χαράσσουν «ενιαίο θαλάσσιο όριο» ακόμη και σε περιπτώσεις όπου δεν έχει ζητηθεί από το δικαστήριο να προβεί σε σχετική χάραξη, όπως στην υπόθεση οριοθέτησης Μπαρμπάντος-Τρινιντάντ και Τομπάγκο⁴⁸, όπου το Διαιτητικό Δικαστήριο⁴⁹ έκρινε ότι είχε δικαιοδοσία να χαράξει ενιαίο όριο υφαλοκρηπίδας-ΑΟΖ στις περιοχές όπου οι διεκδικήσεις των δύο κρατών αλληλεπικαλύπτονταν. Όπως έχει κατ' επανάληψη κρίνει το ΔΔΧ, στην

2. Αυτή η διάταξη δε θα θίγει την εξουσία του Δικαστηρίου να κρίνει μια υπόθεση «*ex aequo et bono*», αν οι διάδικοι συμφωνούν σ' αυτό.

<https://www.unric.org/el/index.php/> (πρόσβαση την 21/7/2016)

⁴⁶ Δάμπαλη, *Η Οριοθέτηση των Θαλασσιών Ζωνών στο ΔΘ μέσα από την Κρίση Διεθνών Δικαιοδοτικών Οργάνων*, σελ 27. Για να γίνει κατανοητή η διαφορά μεταξύ σχετικών και ειδικών περιστάσεων, σημειώνεται ότι οι σχετικές απαντώνται σε όλες τις περιπτώσεις οριοθετήσεων, ενώ οι ειδικές χρησιμοποιούνται μόνο για να δικαιολογηθεί η παρέκκλιση από τον κανόνα της μέσης γραμμής/ίσης απόστασης.

⁴⁷ Αναστασία Στρατή, *Ελληνικές Θαλάσσιες Ζώνες και Οριοθέτηση με Γειτονικά Κράτη*, (Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2012) σελ. 189.

⁴⁸ UN, *Arbitration between Barbados and the Republic of Trinidad and Tobago, relating to the delimitation of the exclusive economic zone and the continental shelf between them, decision of 11 April 2006*, http://legal.un.org/riaa/cases/vol_XXVII/147-251.pdf, (πρόσβαση τη 27/8/2016).

⁴⁹ Διαιτητικό Δικαστήριο (Permanent Court of Arbitration) ή arbitration (δηλαδή de facto δικαιοδοτικό όργανο) που με βάση το Καταστατικό του ΟΗΕ οι αποφάσεις του είναι ισόκυρες -το ίδιο δεσμευτικές- με αυτές του ΔΔΧ, <http://www.pca-cpa.org/showpage.asp/>, (πρόσβαση τη 18/6/2016).

περίπτωση των αλληλεπικαλυπτόμενων θαλασσίων ζωνών, η χάραξη ενιαίου θαλάσσιου ορίου συνεπάγεται την εφαρμογή κανόνων που είναι κοινοί για όλες τις θαλάσσιες ζώνες.

- Δεύτερον, έχει ενοποιηθεί το Εθιμικό με το Συμβατικό Δίκαιο της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ, υπό την έννοια ότι ο κανόνας της «*ίσης απόστασης/ειδικές περιστάσεις*» του Συμβατικού Δικαίου και ο κανόνας των «*αρχών ευθυδικίας/σχετικές περιστάσεις*» του Εθιμικού Δικαίου έχουν κατ' ουσίαν ταυτισθεί. Στο πλαίσιο αυτό, η έννοια των «*σχετικών περιστάσεων*» λειτουργεί ως εξαίρεση με βάση την αρχή της ίσης απόστασης που έχει καθιερωθεί πλέον ως η βασική μέθοδος οριοθέτησης.

Στα Παραρτήματα «Α» και «Β» ακολουθεί ανάλυση των κυριότερων οριοθετήσεων μέσω δικαστικών και διαιτητικών αποφάσεων, προκειμένου να κατανοηθεί η εξέλιξη της νομολογιακής πρακτικής.

3. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΘΕΣΗ

Οι διατάξεις του ΔΔ και του ΔΘ, εδώ και δεκαετίες, προσεγγίζονται εντελώς διαφορετικά από τη χώρα μας και την Τουρκία. Παρακάτω θα επιχειρηθεί η αποτύπωση των απόψεων που έχουν διατυπωθεί από τις δυο χώρες, σε μείζονος εθνικής σημασίας θέματα, με τη χώρα μας να ακολουθεί τις επιταγές του ΔΔ και ΔΘ και την Τουρκία να τα υιοθετεί κατά περίπτωση, ανάλογα με το τι κάθε φορά κρίνει ως το συμφερότερο. Γενικά μπορεί να υποστηριχθεί, ότι η γείτονα χώρα συστηματικά παρακάμπτει την τήρηση των διεθνών θεσπισμένων κανόνων.

α. Ελληνική Προσέγγιση

Η οριοθέτηση της Αιγιαλίτιδας Ζώνης από τις εκβολές του Έβρου ποταμού μέχρι το νησιωτικό σύμπλεγμα του Καστελόριζου δεν έχει καθοριστεί διότι προσκρούει στις διαφορετικές αντιλήψεις μεταξύ των δύο χωρών ως προς το εύρος των χωρικών υδάτων. Η χώρα μας υποστηρίζει πως το εύρος της Αιγιαλίτιδας Ζώνης προβλέπεται από τις διατάξεις της Σύμβασης και με βάση το Εθιμικό Δίκαιο,

είναι κυριαρχικό και μονομερές και κατά συνέπεια δεν υπόκειται σε κανένα είδους περιορισμό, εξαίρεση ή αμφισβήτηση από τρίτα κράτη⁵⁰.

Ως εξαίρεση από τον κανόνα που ακολουθεί η Ελλάδα μπορεί θεωρηθεί η περίπτωση της Αιγιαλίτιδας Ζώνης μεταξύ Δωδεκανήσου και μικρασιατικών ακτών και μέχρι την περιοχή του Καστελόριζου όπου ακολουθεί *grosso modo* (χονδρικά), μια μέση γραμμή βάσει των Ιταλοτουρκικών συμφωνιών της 4^{ης} Ιανουαρίου και 12^{ης} Δεκεμβρίου 1932⁵¹, οι οποίες ισχύουν μέχρι σήμερα, δεδομένου ότι η Ελλάδα στη οποία παραχωρήθηκαν τα Δωδεκάνησα με τη συνθήκη ειρήνης του 1947 (άρθρο 14), διαδέχθηκε την Ιταλία στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις συμφωνίες αυτές. Η Ελλάδα υποστηρίζει ότι η μέση γραμμή αποτελεί το όριο σύμφωνα με την πρακτική η οποία έχει ακολουθηθεί και αναγνωριστεί σιωπηρά από τα δύο κράτη⁵².

Διαφορετική προσέγγιση ανάμεσα στις δυο χώρες παρατηρείται και ως προς την κυριαρχία σε δεκάδες νήσους. Είναι σαφέστατο πως σύμφωνα με τις διεθνείς συνθήκες, πλην Ίμβρου, Τενέδου, Λαγουσών και ορισμένων νησίδων πλησίον των μικρασιατικών ακτών, όλες οι άλλες ανήκουν στην Ελλάδα. Στο ζήτημα αυτό η Τουρκία αντιδρά έντονα, αμφισβητώντας την ελληνική κυριαρχία. Η Τουρκία υποστηρίζει πως το άρθρο 121(3) δεν αποτελεί κανόνα του ΔΔ. Η χώρα μας με σταθερότητα υποστηρίζει πως οι θεμελιώδεις αρχές του ΔΔ που έχουν ενσωματωθεί στο άρθρο 121, παραμένουν αμετάβλητες⁵³. Για τις ημίκλειστες θάλασσες- και τα νησιά που βρίσκονται σε αυτές, η Ελλάδα υποστηρίζει τα αυτονόητα. Η ελληνική θέση συνίσταται στο ότι δεν υπάρχει γι' αυτές κανένα ιδιαίτερο και διαφορετικό καθεστώς σε σχέση με το υπό ρύθμιση ζήτημα, ενώ η Τουρκία στο θέμα αυτό επιμένει να επιχειρηματολογεί για το ειδικό (δήθεν)

⁵⁰ Ροζάκης, *Η αποκλειστική οικονομική ζώνη και το διεθνές δίκαιο*, σελ. 27.

⁵¹ Η συμφωνία ορίζει τη θαλάσσια μεθόριο μεταξύ Δωδεκανήσου και Μικρασιατικών ακτών δίχως να κάνει ρητή αναφορά σε Αιγιαλίτιδα Ζώνη ή ΧΥ. Ακολουθεί μια γραμμή που αποτελείται από 37 σημεία τα οποία ισαπέχουν από συγκεκριμένα σημεία των ακτών των δύο χωρών.

⁵² Χρήστος Ροζάκης-Χαριτίνη Δίπλα, *Το ΔΘ και η εφαρμογή του στην Ελλάδα*, (Αθήνα: Σιδέρη, 2004), σελ. 24.

⁵³ Ibid., σελ. 196.

καθεστώς των ημίκλειστων θαλασσών, με όσα κατά τις εργασίες της 3^{ης} Συνδιάσκεψης υποστήριξε⁵⁴.

Για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο, οι δύο χώρες έχουν σοβαρές διαφορές⁵⁵ αντιλήψεων. Η νομολογία του ΔΔΧ και η διεθνής πρακτική φαίνεται να ενισχύουν την ελληνική θέση για την υφαλοκρηπίδα. Η πυκνότητα και η συνέχεια των ελληνικών νησιών συνιστά μια ειδική/σχετική περίπτωση, που πιθανόν να επηρεάσει το οριοθετικό αποτέλεσμα σε όφελος των ελληνικών συμφερόντων.

Η ελληνοτουρκική διαφορά για την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου έγκειται στην οριοθέτηση μεταξύ των δύο ομόρων χωρών. Η χώρα μας υποστηρίζει την αρχή της μέσης γραμμής, ενώ η Τουρκία προβάλλει τον ισχυρισμό ότι τα νησιά δεν έχουν δική τους υφαλοκρηπίδα, και πως η εγγύτητα των νήσων προς τις μικρασιατικές ακτές δημιουργεί «ειδική περίπτωση», κατά συνέπεια θεωρεί ότι δικαιολογείται η απόκλιση από τη μέση γραμμή, επιδιώκοντας την επίτευξη μιας «δίκαιης λύσης», η οριοθέτηση δηλαδή της Υφαλοκρηπίδας μεταξύ ελλαδικού ηπειρωτικού χώρου και μικρασιατικών ακτών με απώτερο στόχο τη διαμοίραση του Αιγαίου.

Το ΔΔ δεν επιβάλλει κανένα περιορισμό στο δικαίωμα του παράκτιου κράτους να θεσπίζει ΑΟΖ ούτε προβλέπονται ειδικές ρυθμίσεις για τη θέσπιση θαλασσιών ζωνών σε κλειστές ή ημίκλειστες θάλασσες. Ερμηνεύοντας-μελετώντας το άρθρο 123 της Σύμβασης, συμπεραίνουμε πως η υποχρεωτική συνεργασία έγκειται σε συγκεκριμένους τομείς και δεν αφορά σε άσκηση άλλων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, όπως η θέσπιση θαλάσσιων ζωνών. Έτσι, δεν φαίνεται να υφίσταται νομικός κανόνας υποχρεωτικής και συγκεκριμένης συμπεριφοράς, αλλά

⁵⁴ *Ελευθεριάδου, Η ΑΟΖ της Ελλάδας. Τα όρια και η Οικονομική Σημασία των Θαλασσιών Συνόρων της*, σελ. 57.

⁵⁵ *Κων/νος Κόλμερ, Τα πετρέλαια της Ελλάδος* (Αθήνα: Λιβάνη 2006), σελ. 171-183. Η διαμάχη ξεκινά από το καλοκαίρι του 1973, όταν ο δικτάτορας Γ. Παπαδόπουλος δήλωσε την ύπαρξη κοιτασμάτων πετρελαίου στο Αιγαίο και την πρόθεση της χώρας να προχωρήσει σε εκμετάλλευσή τους. Η Τουρκία δεν έμεινε αδρανής και παραχώρησε άδειες διεξαγωγής στην κρατική εταιρία ΤΡΑΟ. Τα έτη 1974 και 1976 πραγματοποίησε έρευνες με το ωκεανογραφικό σκάφος ΧΟΡΑ στο Αιγαίο. Η Ελλάδα αντέδρασε, θεώρησε τη διαμάχη νομική και ζήτησε την προσφυγή στη Χάγη. Το ζήτημα περιπλέκεται διότι η Τουρκία δεν έχει κυρώσει ούτε τη Διεθνή Συνθήκη για την Υφαλοκρηπίδα του 1958, ούτε τη Σύμβαση για το ΔΘ, οι οποίες προβλέπουν τον τρόπο οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας. Η Τουρκία δεν έχει αναγνωρίσει ούτε στην αρμοδιότητα του ΔΔΧ, το οποίο πάντως έχει δεχθεί πως τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους στην υφαλοκρηπίδα αποτελούν Διεθνές Εθιμικό Δίκαιο και τα άρθρα 1-3 της Συνθήκης του 1958, ισχύουν για όλα τα κράτη, ανεξάρτητα αν την έχουν κυρώσει.

ή όποια αναφορά μπορεί να θεωρηθεί ως σύσταση προς τα ενδιαφερόμενα μέρη. Τόσο για την ΑΟΖ όσο και για την αιγιαλίτιδα ζώνη δεν υπάρχει ειδική ρύθμιση ούτε ειδική μεταχείριση για κράτη που βρέχονται από κλειστές ή ημίκλειστες θάλασσες. Το γεγονός πως η Τουρκία δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος με βάση τη Σύμβαση του 1982, δεν μεταβάλλει την κατάσταση αφού το δικαίωμα της ΑΟΖ θεμελιώνεται και στο εθιμικό δίκαιο⁵⁶.

Η ανακήρυξη και θέσπιση της ΑΟΖ, θεωρείται αναφαίρετο δικαίωμα της Ελλάδας που προβλέπεται από τις διατάξεις της σύμβασης ΔΘ, αλλά είναι και μια πραγματικότητα που επηρεάζει άμεσα το περιβάλλον ασφαλείας της χώρας μας⁵⁷. Τα ζωτικά συμφέροντα της Ελλάδας εκτίνονται μέσω της ΑΟΖ στην περιοχή της Αν. Μεσογείου, όπου ο ελληνισμός από αρχαιοτάτων χρόνων έχει σημαντική παρουσία, η οποία σήμερα εκφράζεται μέσα από την κυπριακή κρατική δομή. Αυτή όμως η θεσμική επικύρωση των ελληνικών συμφερόντων συναντά και στο μέλλον πρόκειται να συναντήσει ακόμα μεγαλύτερη αντίδραση, από πλευράς Τουρκίας, η οποία χρονολογείται από τα μέσα της δεκαετίας του '50. Κι αυτό που καθιστά την άσκηση των δικαιωμάτων αυτών δυσκολότερη, είναι πως οι μέχρι τώρα χειρισμοί από την ελληνική πλευρά δεν ήταν οι ενδεδειγμένοι, αφού απουσίαζε ένας μακρόπνοος σχεδιασμός και έτσι η αντίπαλη πλευρά απέκτησε πρωτοβουλία κινήσεων.

β. Τουρκική Προσέγγιση

Αν τώρα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε την τουρκική τακτική κατά το παρελθόν εντάσσοντας την ως μελλοντική προοπτική θα λέγαμε πως κινείται, πλέον των έξι δεκαετιών, στο πνεύμα πλήρους ανατροπής της Συνθήκης της Λωζάνης. Σχέδιό της φαίνεται να είναι πως με συνεχείς προκλήσεις θα συρθεί η Αθήνα σε μια εφ' όλης της ύλης διαπραγμάτευση για το Αιγαίο.

Ο Κεμάλ⁵⁸ είχε δημιουργήσει ολοκληρωμένη στρατηγική σκέψη για το Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο. Από τη δεκαετία του 1920, όταν το Αιγαίο

⁵⁶ Ροζάκης-Δίπλα, *Το ΔΘ και η εφαρμογή του στην Ελλάδα*, σελ. 189, 190, 194.

⁵⁷ Βασίλειος Κικίλιας, *ΑΟΖ-Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη: από τη Στρατηγική Κίνηση στην Οικονομική Λύση*, (Αθήνα: Καστανιώτη 2012), σελ. 4.

⁵⁸ Κωνίνοσ Φίλης, «Κεμαλικός και Νεοθωμανικός θαλάσσιος ιμπεριαλισμός και ΑΟΖ», *anti-ntp.blogspot*, 30/7/2010, http://anti-ntp.blogspot.com/2010/07/blog-post_55.html (πρόσβαση την 28/07/2016).

βρισκόταν υπό ελληνικό έλεγχο, τα Δωδεκάνησα υπό ιταλικό και η Κύπρος υπό αγγλικό. Για μια Τουρκία περιστοιχισμένη στο Αιγαίο από νήσους υπό ξένη κατοχή, μοναδική διέξοδος και διάδρομος ανεφοδιασμού είναι ο νότος, όπου απέναντι βρίσκονται οι Κυπριακές ακτές. Κι αν η Κύπρος βρεθεί υπό κυριαρχία εχθρικής δύναμης προς την Τουρκία, τότε όλοι οι διάδρομοι ανεφοδιασμού της Μικράς Ασίας θα απαγορευτούν, με αποτέλεσμα να κινδυνεύσει η ασφάλεια της Τουρκίας. Πριν από το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (ΠΠ) η Άγκυρα αισθανόταν ήρεμη αφού περιβαλλόταν από τρεις δυνάμεις (Ελλάδα, Ιταλία, Αγγλία) δίχως να έχουν κοινά συμφέροντα μεταξύ τους.

Κατά τον Β΄ ΠΠ, η Τουρκία αποσκοπούσε στην εκ του ασφαλούς ανακατάληψη των νήσων του Αιγαίου. Η ενσωμάτωση όμως των Δωδεκανήσων στην Ελλάδα και σε συνδυασμό με την έναρξη του Αγώνα της ΕΟΚΑ στην Κύπρο, με καθαρά ελληνικό προσανατολισμό, οδήγησε την Άγκυρα σε σύνδρομο «στρατηγικής περικύκλωσης» που έθετε σε εφαρμογή η Ελλάδα. Η επιτυχία της Ελλάδας να ελέγξει ολοκληρωτικά το Αιγαίο και εν πολλοίς την Ανατολική Μεσόγειο, μέσω της Κύπρου, αναγέννησε τη «Σεβροφοβία» και σε συνδυασμό με τον εθνικισμό της εποχής οδήγησαν στα γεγονότα της Κωνσταντινούπολης το 1955, τα οποία θεωρούνται ως η αφετηρία της προσπάθειας για την ανατροπή της συνθήκης της Λωζάννης. Εξήντα σχεδόν έτη αργότερα, τα πράγματα είναι πολύ διαφορετικά. Η Τουρκία ενισχύει την έννοια της γεωγραφικής περιοχής και όχι της νησιωτικής ομάδας για τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, υποστηρίζοντας πως είναι μακριά από την ηπειρωτική Ελλάδα, ώστε να ενισχύει την άποψη πως κοινωνικά και οικονομικά εξαρτώνται από την Ανατολία.

Από το 1958 η Τουρκία είχε αφήσει να διαφανεί η στάση της στα θέματα του Αιγαίου. Τότε με έγγραφο που είχε καταθέσει στον ΟΗΕ αναφερόταν στο θέμα των 12 ν.μ. στο Αιγαίο ενώ με ειδικούς νόμους και Διατάγματα προχώρησε σε υπογραφή συμφωνίας με την τότε Σοβιετική Ένωση (17 Απρ 1973) για το εύρος των 12 ν.μ. της αιγιαλίτιδας ζώνης στη Μαύρη Θάλασσα. Δεν αναγνωρίζει στα Στενά το Διεθνές Καθεστώς⁵⁹, δεν αναγνωρίζει τη συνθήκη της Λωζάνης με την οποία

⁵⁹ Με τη συνθήκη του Μοντρέ (1936) επανεξόπλισε τα Στενά και δέχθηκε τη στρατιωτικοποίηση των νήσων του Αιγαίου.

παραιτήθηκε των Αιγιακών Νήσων, ούτε τη συνθήκη της Ρώμης με τη οποία παραιτήθηκε από τα χωρικά ύδατα πέραν των 3 ν.μ. από τις ακτές της.

Κατά την 3^η Συνδιάσκεψη κατέθεσε δέσμη προτάσεων με τις οποίες αποσκοπούσε σε *ad hoc* συναινετικές λύσεις για τις χώρες που περιβάλλουν Ημίκλειστες Θάλασσες. Οι προτάσεις αυτές απορρίφθηκαν ενώ παράλληλα επιχείρησε να εντάξει το Αιγαίο σε ένα καθεστώς θαλασσών για τις οποίες θα έπρεπε να υφίσταται συγκατάθεση του ομόρου κράτους με ειδικό καθεστώς οριοθέτησης και μικρό όριο αιγιαλίτιδας ζώνης (3 ν.μ.). Κι αυτό διότι το Αιγαίο αποτελεί Ημίκλειστη Θάλασσα με ιδιαίτερα γεωγραφικά και γεωλογικά χαρακτηριστικά. Κάτι βέβαια που η ίδια δεν έκανε για τα συμφέροντά της στη Μαύρη Θάλασσα, που είναι περισσότερο Κλειστή Θάλασσα.

Όταν λοιπόν απέτυχε να πείσει τη συνδιάσκεψη πως και οι νήσοι δεν δικαιούνται πλήρη δικαιώματα σε θαλάσσιες ζώνες, τότε ανακάλυψε πως τα ελληνικά ανατολικά νησιά επικάθονται στην υφαλοκρηπίδα της Ανατολίας. Πρόκειται για μια θέση που εκτιμάται χωρίς αξία, αυθαίρετη, η οποία ποτέ δεν αποδείχθηκε. Έκτοτε αντιμετώπισε τη σύμβαση ως *res inter alios acta* (ζήτημα που αφορά άλλα κράτη).

4. ΤΟΥΡΚΙΚΟ CASUS BELLI ΚΑΙ ΑΟΖ

Το *casus belli* είναι παλιά τουρκική πολιτική που χρονολογείται από 1982, λίγο μετά τη Σύμβαση για το ΔΘ. Η κορύφωση εκδηλώθηκε με την απόφαση του τουρκικού κοινοβουλίου της 8ης Ιουνίου 1995, λίγες μέρες μετά την επικύρωση της Σύμβασης του ΔΘ από την Ελλάδα, με την οποία έδινε στην κυβέρνηση όλες τις αρμοδιότητες, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων του στρατιωτικού τομέα, ώστε να υπερασπίσει τα συμφέροντα της χώρας. Παράλληλα, είχε ήδη αντιδράσει στην προοπτική υιοθέτησης αλιευτικής ζώνης στο Αιγαίο. Κατά το 1990 όταν προτάθηκε η δημιουργία κοινοτικής αποκλειστικής αλιευτικής ζώνης στη Μεσόγειο πέραν των 6 ν.μ. αντέδρασε ισχυριζόμενη πως κάτι τέτοιο θα δυσχεράνει την επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών και πρότεινε αποκλεισμό του Αιγαίου από την κοινή

αλιευτική πολιτική. Σε άλλη σύσκεψη ο Τούρκος αντιπρόσωπος ζήτησε την συνδιαχείριση των αλιευτικών πόρων στο Αιγαίο⁶⁰.

Στη συμφωνία του Ελσίνκι (1999), για την ένταξη της στην ΕΕ, η Τουρκία αποδέχθηκε πως θα προσυπογράψει τη Σύμβαση ΔΘ, πως θα επιλύσει τα υφιστάμενα ελληνοτουρκικά θέματα μέχρι το 2004 ή θα δεχθεί να τα παραπέμψει από κοινού στο ΔΔΧ (αν και δεν αναγνωρίζει τη δικαιοδοσία του) και πως θα εκπληρώσει όλα τα κριτήρια της Κοπεγχάγης. Μέχρι σήμερα τίποτε δεν έχει πράξει.

Όσο αφορά για το κοινό ανακοινωθέν του Ιουλίου 1997, το οποίο εκδόθηκε στο περιθώριο της Συνόδου του ΝΑΤΟ στη Μαδρίτη (κατόπιν παρεμβάσεων της τότε ΥΠΕΞ των ΗΠΑ *Madeleine Jana Korbel Albright*) και το οποίο τόσο συχνά επικαλείται η Τουρκία, πρέπει να επισημάνουμε τα ακόλουθα⁶¹:

- «οι δύο χώρες θα αναλάβουν προσπάθεια προώθησης των διμερών σχέσεων, με αμοιβαίο σεβασμό των νόμιμων ζωτικών συμφερόντων τους στο Αιγαίο, τα οποία έχουν μεγάλη σημασία για τη ασφάλεια και την εθνική τους κυριαρχία [...]», αλλά και
- «σε δέσμευση αποφυγής μονομερών ενεργειών για αποτροπή συγκρούσεων οφειλόμενες σε παρεξηγήσεις».

Αυτές τις δύο άνευ διπλωματικής βαρύτητας αναφορές, χρησιμοποιεί η Τουρκία για να νομιμοποιήσει τις διεκδικήσεις της στο Αιγαίο. Η πρώτη παράγραφος ομιλεί περί νομίμων ζωτικών συμφερόντων των οποίων η διεκδίκηση πηγάζει από το ΔΘ και η επόμενη παράγραφος έχει προ πολλού παραβιασθεί με τις τουρκικές προκλήσεις σε όλο τον Αιγαίο χώρο αλλά και την ύπαρξη της απειλής πολέμου. Επειδή η Τουρκία υπέγραψε δέσμευση για ειρήνη, ασφάλεια και διευθέτηση διαφορών με ειρηνικά μέσα, διερωτάται κανείς τι νόημα έχει το *casus belli*⁶². Κατά την τουρκική άποψη «η ειρήνη με την Ελλάδα εξαρτάται αποκλειστικά από την πολιτική της Τουρκίας στο να διατηρεί μια αναμφισβήτητη κυριαρχία στη στρατιωτική ισορροπία μεταξύ των δύο χωρών. Το κλειδί της ισορροπίας στο Αιγαίο βρίσκεται

⁶⁰ Ροζάκης–Δίπλα, *Το ΔΘ και η εφαρμογή του στην Ελλάδα*, σελ. 20, 197.

⁶¹ Ιωάννης Μάζης, Γεώργιος Σγουρός, «Η Ελληνική ΑΟΖ: Γεωπολιτική Πραγματικότητας και Γεωστρατηγική Αναγκαιότητας», *Ινστιτούτο Ενέργειας Νοτιοανατολικής Ευρώπης*, 05/4/11, <http://www.iene.gr/page.asp/> (πρόσβαση την 3/8/2016).

⁶² Ιωάννης Μάζης, «ΑΟΖ Κλειδί για το μέλλον της Ελλάδας», *Επίκαιρα*, τεύχος 127 (22-28/3/2007), σελ. 25 -26.

στη δύναμη αποτροπής της Τουρκίας». Ειδικότερα για τη Κύπρο η άποψη είναι πως «η παρουσία των Τουρκικών δυνάμεων αποτελεί παράγοντα αποτροπής για την Ελλάδα». Έτσι η «ισορροπία», η μη εξάσκηση δηλαδή θεμελιωδών κυριαρχικών δικαιωμάτων από την Αθήνα, εξαρτάται απολύτως από τη στρατιωτική δύναμη της Άγκυρας σε Αιγαίο και Κύπρο⁶³.

5. Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Το ΔΘ αποτελεί μέρος του κοινοτικού κεκτημένου. Η Σύμβαση του 1982 έχει κυρωθεί από την ΕΕ και όλες οι υπό ένταξη χώρες όπως είναι η Τουρκία, υποχρεούνται να το εφαρμόσουν κατά το χρόνο της ένταξής τους. Το 2005 η ΕΕ κατέστησε σαφές πως η ανωτέρω σύμβαση έχει χαρακτήρα μεικτής συμφωνίας αφού έχει συναφθεί από την Ένωση και από τα κράτη-μέλη. Σύμφωνα με το άρθρο 6 της πράξης, που αφορά στους όρους προσχώρησης των νέων κρατών, αυτά δεσμεύονται να προσχωρήσουν στις συμβάσεις και συμφωνίες που έχουν συνάψει τα παλιά κράτη –μέλη και η Ένωση⁶⁴. Η ΕΕ έχει επίσης ζητήσει από τα κράτη να ανακηρύξουν ΑΟΖ. Όταν η ΕΕ αποφάσισε να δημιουργήσει ΑΟΖ 200 ν.μ. για όλα τα κράτη μέλη, η Τουρκία ζήτησε να μην ισχύσει για τη Μεσόγειο, αίτημα που αποδέχθηκε τόσο η ΕΕ και η χώρα μας. Κατά συνέπεια ούτε η Ελλάδα, ούτε η Ιταλία διαθέτουν ΑΟΖ 200 ν.μ., ενώ Γαλλία και Ισπανία διαθέτουν μεν, όχι στην περιοχή της Μεσογείου δε. Όμως το μοναδικό κράτος στη Μεσόγειο που διαθέτει ΑΟΖ είναι η Κυπριακή Δημοκρατία, για την οποία η ΕΕ δεν έφερε καμία αντίδραση. Αν όμως η ΕΕ άρει τη δέσμευση για τη Μεσόγειο, τότε η Τουρκία ίσως αρχίσει τις απειλές προς τη χώρα μας. Θα πρέπει όμως τότε, την απειλή πολέμου να την εκτοξεύσει και προς την ΕΕ. Δεν μπορούμε βέβαια να υπολογίσουμε σε πιο βαθμό η ΕΕ επιθυμεί να δυσανεστήσει την Τουρκία.

Βέβαια ασκείται και η κριτική πως η ΕΕ δεν είναι μια κρατική οντότητα όπου μπορεί να τύχει *de facto* ή και *de jure* εφαρμογής η συνθήκη του *Montego Bay*. Σημασία όμως έχει πως αυτή η υπερ-κρατική οντότητα ολοένα και περισσότερο

⁶³ Φίλης, «Κεμαλικός και Νεοθωμανικός θαλάσσιος ιμπεριαλισμός και ΑΟΖ».

⁶⁴ Μάζης, «ΑΟΖ Κλειδί για το μέλλον της Ελλάδας», *Επίκαιρα*, τεύχος 127, σελ. 20–25.

αποκτά τα χαρακτηριστικά κρατικής οντότητας, οπότε η κριτική αυτή αποδυναμώνεται⁶⁵.

6. ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑ ΛΟΙΠΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

Μέχρι πρόσφατα στη Μεσόγειο μόνο το Μαρόκο διεκδικούσε ΑΟΖ. Η Αίγυπτος είχε ταχθεί υπέρ της ΑΟΖ στο πνεύμα του ΔΘ, χωρίς όμως να έχει προβεί σε χάραξη. Η Ισπανία και η Γαλλία έχουν υιοθετήσει ΑΟΖ για τον Ατλαντικό όπως και για τις υπερπόντιες κτήσεις τους. Η Γαλλία πρόσφατα εκδήλωσε επιθυμία κήρυξης ΑΟΖ στη Μεσόγειο. Η Τουρκία έχει θεσπίσει ΑΟΖ στη Μαύρη Θάλασσα. Άλλες χώρες όπως η Μάλτα, Τυνησία, Αλγερία αρχικά καθιέρωσαν αλιευτικές ζώνες, αλλά αργότερα προέβησαν σε οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών. Κατά τις εργασίες της Τρίτης Συνδιάσκεψης κατέστη φανερό πως η εφαρμογή της σύμβασης στη Μεσόγειο θα εξαφάνιζε πλήρως την Ανοικτή Θάλασσα και διαμορφώθηκε μια σιωπηρή συμφωνία ως προς το μη ενδεδειγμένο εφαρμογής της ΑΟΖ στην περιοχή, άποψη που υπερισχύει μέχρι τις μέρες μας⁶⁶.

Στη Μεσόγειο τα μεγέθη των ΑΟΖ των παρακτίων κρατών, μας οδηγούν πως στην περιοχή αυτή η χώρα μας διαθέτει τη δεύτερη ΑΟΖ σε μέγεθος, μετά από εκείνη της Ιταλίας. Οι ΑΟΖ στις περιοχές Ισπανίας, Γαλλίας, Ιταλίας, Μάλτας, Ελλάδας και Κύπρου στο σύνολό τους αποτελούν μια συνεκτικότητα, η οποία χαρακτηρίζει τοπολογικά την ΕΕ. Όταν όμως εξετάζουμε το πλαίσιο της Μεσογείου και εκείνο της ΑΟΖ, επί της ουσίας αλλάζουν οι συσχετισμοί των κρατών. Έτσι κυριολεκτικά μπορούμε να πούμε πως τροποποιείται η μεσογειακή γεωγραφία, με συνεπακόλουθα τη μεταβολή σε θέματα αλιείας αλλά και μελλοντικά σε θέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου.

7. Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΗΠΑ

Η πολιτική των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή σχετίζεται άμεσα με την ασφάλεια του μεσανατολικού πετρελαίου και την ασφάλεια του Ισραήλ, το οποίο αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της πολιτικής τους στον ευαίσθητο αυτό χώρο. Άρα δεν πρόκειται

⁶⁵ Νικόλαος Λυγερός, «Το θέμα της ΑΟΖ δεν είναι διπολικό», *antivaro.gr*, 6/5/11, <http://drupal.antivaro.gr/node/3007> (πρόσβαση τη 12/6/2016).

⁶⁶ Ροζάκης– Δίπλα, *Το ΔΘ και η εφαρμογή του στην Ελλάδα*, σελ. 150.

για μια σιωνιστική διάσταση, αλλά για επιλογή τεράστιας στρατηγικής σημασίας, η οποία δεν διαφαίνεται να μεταβάλλεται τις επόμενες δεκαετίες. Είναι γεγονός πως η ίδρυση του Ισραήλ και οι οξείες διενέξεις τους με τους Παλαιστίνιους, τους Άραβες και τους ισλαμιστές γενικότερα, επηρεάζουν την παγκόσμια αγορά πετρελαίου σε μεγάλο βαθμό. Οι περισσότερες Αραβοϊσραηλινές διαμάχες προκάλεσαν πετρελαϊκές κρίσεις⁶⁷.

8. ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

α. Οριοθέτηση

Η Μεσόγειος, γεωγραφικά αποτελεί ένα ιδιαίτερο θαλάσσιο σύνολο, όπου συμπεριλαμβάνονται επιμέρους θαλάσσιες περιοχές, Γιβραλτάρ, Θάλασσα του Αλμπوران, Θάλασσα των Βαλεαρίδων, Λιγυρική, Τυρρηναϊκή, Αδριατική, Ιόνιο–Μυρτώ–Αιγαίο Πελάγη, τη Θάλασσα του Μαρμαρά και η Μαύρη Θάλασσα⁶⁸ και παρά τη μικρή, αναλογικά με τους ωκεανούς, έκτασή της περιβάλλει 21 ανεξάρτητα κράτη. Τη Μεσόγειο διαχωρίζει, γεωμορφολογικά και γεωδυναμικά σε δύο υποθαλάσσιες ζώνες, η υποθαλάσσια οροσειρά μεταξύ Σικελίας-Τυνησίας. Το σημαντικότερο σύστημα, είναι εκείνο που αναπτύσσεται ανάμεσα στα παράκτια κράτη της ΝΑ Λεκάνης, Ελλάδα, Τουρκία, Συρία, Λίβανο, Ισραήλ, Αίγυπτο, Λιβύη και την Κύπρο. Η παρουσία της χώρας μας στην περιοχή καταγράφεται λόγω του συμπλέγματος των ΝΑ Σποράδων (Δωδεκανήσων), με έμφαση στις ακτές της Ρόδου, του πολύνησου της Μεγίστης (Καστελόριζο, Ρω, Στρογγύλη), της Κάσου, της Καρπάθου, καθώς επίσης και της Κρήτης με τη Γαύδο.

β. Η θέση της Μεσογείου στον Παγκόσμιο Χάρτη

Η γεωπολιτική θέση της Μεσογείου, την κατατάσσει στις πλέον σημαντικές περιφερειακές θάλασσες, με μεγάλη στρατηγική σημασία, αφού ενώνει γεωπολιτικά Ευρώπη, Ασία και Αφρική με τις χώρες του Κόκκινου Κύκλου που περιλαμβάνει τις κυριότερες χώρες παραγωγής και διακίνησης πετρελαίου μεταξύ

⁶⁷ Κόλμερ, *Τα πετρέλαια της Ελλάδος*, σελ. 87.

⁶⁸ Ο Διεθνής Υδρογραφικός Οργανισμός (International Hydrographic Organization – Monaco) στο έγγραφο του με αριθμό SP–23/1953, τη θεωρεί ως υποδιαίρεση της Μεσογείου.

Κασπίας–Καυκάσου και Μέσης Ανατολής⁶⁹. Επιπρόσθετα, η Ελλάδα και η εξεταζόμενη περιοχή, ανέκαθεν διαδραμάτιζαν σημαίνοντα γεωπολιτικό ρόλο στο σχεδιασμό των θαλάσσιων (αγγλοσαξονικών) δυνάμεων, οι οποίες τις αντιμετώπιζαν ως «κλειδί» της Μεσογείου, των Δαρδανελίων και του διάπλου του Αιγαίου⁷⁰. Είναι γεγονός πως οι δυνάμεις αυτές, την περιοχή μεταξύ 30^{ου} και 36^{ου} Παραλλήλου, ανέκαθεν τη θεωρούσαν περιοχή δικών τους συμφερόντων. Πρόκειται για τη λεγόμενη «ενδιάμεση περιοχή» που περιλαμβάνει το Σουέζ, το Λίβανο, τη Συρία, το Ισραήλ, το Ιράν, τα στενά του Ορμούζ, την Τουρκία, την Κύπρο και την Ελλάδα, από την οποία διέρχονται οι οδοί του πετρελαίου.

Εξάλλου και η πρόσφατη μελέτη του ΕΛΙΑΜΕΠ⁷¹ (Φεβρουάριος 2012) για το ζήτημα της ευρωπαϊκής ενεργειακής ασφάλειας στον τομέα του φυσικού αερίου καταδεικνύει την ανάγκη της διαφοροποίησης πηγών και οδεύσεων εισαγωγής. Με σαφήνεια επισημαίνεται η στρατηγική σπουδαιότητα της ΝΑ Ευρώπης, η οποία γεωστρατηγικά βρίσκεται σε άμεση επαφή με την υπό εξέταση περιοχή της ΝΑ Μεσογείου και η οποία εντάσσεται στη γεωπολιτική λογική της ευρωπαϊκής στρατηγικής του νότιου διαδρόμου.

γ. Οι πλουτοπαραγωγικές πηγές της Μεσογείου

Τα τελευταία χρόνια, υπάρχουν πλήθος δημοσιευμάτων και σοβαρών ενδείξεων σχετικά με την ύπαρξη σημαντικών ποσοτήτων υδρογονανθράκων, τα οποία μπορεί να επηρεάσουν καταλυτικά τους γεωπολιτικούς συσχετισμούς. Στις ημέρες μας, η πρόοδος της τεχνολογίας και η εκπόνηση έγκυρων μελετών, έχουν καταστήσει ευκολότερη τη διαπίστωση για ύπαρξη τέτοιων κοιτασμάτων, τόσο ως προς την ακριβή θέση, όσο και ως προς την εκμεταλλεύσιμη ποσότητα. Άλλωστε, στο σημείο όπου εφάπτονται η ελληνική, η κυπριακή και η αιγυπτιακή ΑΟΖ βρίσκεται

⁶⁹ Γρηγόριος Τσάλτας, Μαριάνθη Κλάδη–Ευσταθοπούλου «Υποθαλάσσιοι Φυσικοί Πόροι στη ΝΑ Μεσόγειο με Έμφαση στην Περιοχή Ανάμεσα Ελλάδα-Κύπρο-Τουρκία», *Στρατιωτική Επιθεώρηση*, τεύχος 1/201212 (Ιαν-Φεβ 2012), σελ. 72-80.

⁷⁰ Ιωάννης Μάζης, «Μια εφαρμογή γεωπολιτικής ανάλυσης: η περίπτωση της 28ης Οκτωβρίου 1940», *Ναυτική Επιθεώρηση*, Τεύχος 578, Σεπ–Οκτ–Νοε 11, <http://www.hellenicnavy.gr/index.php?option/> (πρόσβαση τη 12/7/2016).

⁷¹ Ιωάννης Ν. Γρηγοριάδης, «Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Ασφάλεια & Αγωγοί Φυσικού Αερίου στη Ν.Α. Ευρώπη: Ένα Νέο Πεδίο Ελληνοτουρκικής Συνεργασίας», ΕΛΙΑΜΕΠ, Δεκ 2008, http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2009/07/europaiki-energeiaki-asfaleia_new.pdf (Πρόσβαση τη 05/8/2016).

η λεγόμενη «*Λεκάνη του Ηροδότου*» η οποία θεωρείται από τις πλέον πλούσιες ενεργειακά περιοχές στον πλανήτη, για την οποία υπάρχουν ήδη δημοσιευμένα στοιχεία από πηγές των ΗΠΑ, Γαλλίας και Νορβηγίας⁷².

Δεν πρέπει όμως να διαφεύγει της προσοχής μας πως έχουν υπάρξει εκτιμήσεις ευρύτερα στον ελλαδικό χώρο για αργό πετρέλαιο σε δυτική Ελλάδα και Κρήτη, φυσικό αέριο σε Ιόνιο και Κρήτη και λιγνίτες στην Κρήτη. Χαρακτηριστικά το 2004 σε διεθνές συνέδριο διαχείρισης ορυκτών πόρων και γεωτεχνολογίας, επιστήμονες του Πολυτεχνείου Κρήτης χαρακτήρισαν την πατρίδα μας ως «*πετρελαιοφόρο χώρα*» ιεραρχώντας τις περιοχές ενδιαφέροντος ως εξής: Αιγαίο, νότιο Ιόνιο, βόρειο Ιόνιο και Κρήτη. Απομένει όμως να αποδειχθεί η ακριβής ποσότητα πετρελαίου και φυσικού αερίου με γεωτρήσεις σε Ιόνιο και Κρήτη, μετά τις έρευνες που πραγματοποίησαν εταιρείες τα έτη 2012 και 2013.

Όταν όμως μιλάμε για πλουτοπαραγωγικές πηγές, είναι βέβαιο πως δεν πρέπει να αναφερόμαστε αποκλειστικά στον παρόν ή το άμεσο μέλλον. Αν και το πετρέλαιο δεκαετίες ήδη δεσπόζει στη διεθνή σκακιέρα, ενώ και το φυσικό αέριο έχει κι αυτό καταλάβει περίοπτη θέση στους στρατηγικούς–ενεργειακούς σχεδιασμούς δεν πρέπει να λησμονούμε πως ένα, σχετικά νέων δυνατοτήτων ορυκτό, πρόκειται στο μέλλον να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο. Πρόκειται για τους υδρίτες, ή αλλιώς ενυδατωμένους υδρογονάνθρακες οι οποίοι περιέχουν σημαντικές ποσότητες μεθανίου, το οποίο με τη σειρά του δύναται να αποδώσει τεράστιες ποσότητες φυσικού αερίου. Οι ΗΠΑ έχουν εντάξει τους υδρίτες στους στρατηγικούς σχεδιασμούς τους, για να καλύψουν πιθανές μειώσεις της παραγωγής φυσικού αερίου, στο διάστημα μεταξύ 2020-2040.

Μεταξύ Κύπρου και Ρόδου, εκεί όπου εκτείνονται οι θαλάσσιες ζώνες του Αρχιπελάγους της Μεγίστης και συνδέονται οι ΑΟΖ Ελλάδας–Κύπρου, γεωχημικές μετρήσεις στο πλαίσιο διεθνών ερευνητικών προγραμμάτων έχουν επιβεβαιώσει την ύπαρξη τριών ανεξάρτητων όγκων με κοιτάσματα υδριτών σε ιδιαίτερα μικρό βάθος. Το ερευνητικό πρόγραμμα «*ΑΝΑΞΙΜΑΝΔΡΟΣ*» του 2003, με ελληνική συμμετοχή, ενίσχυσε τις υπάρχουσες απόψεις, πιθανώς επιβεβαιώνοντας

⁷² Τσάλτας, Κλάδη–Ευσταθοπούλου «*Υποθαλάσσιοι Φυσικοί Πόροι στη ΝΑ Μεσόγειο με Έμφαση στην Περιοχή Ανάμεσα Ελλάδα-Κύπρο-Τουρκία*», *Στρατιωτική Επιθεώρηση*, σελ. 72-80.

και τον *Βελερεφόντη*, που κατά την αρχαία ελληνική μυθολογία είχε δει τη *Χίμαιρα* να εκπνέει φλόγες, στη γεινιάζουσα και γεωλογικά όμοια με τα τρία πιθανά κοιτάσματα περιοχή της Αττάλειας⁷³.

Η Ελλάδα, μέχρι και τον Ιούλιο του 1974, είχε προχωρήσει σε παραχωρήσεις εκμετάλλευσης περιοχών του ΒΑ Αιγαίου σε διεθνείς πετρελαϊκές εταιρείες όπως η *TEXACO*, η *CHEVRON* και η *CONOCO*. Μετά όμως την κορύφωση της έντασης με την Τουρκία για την υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου, όλες οι υπάρχουσες μέχρι τότε συμβάσεις πάγωσαν μετά την υπογραφή του Πρωτοκόλλου της Βέρνης το 1976. Σύμφωνα με τα οριζόμενα στο Πρωτόκολλο αυτό οι δύο χώρες θα περιόριζαν τις έρευνες πετρελαίου εντός της ΧΘ μέχρι την επίλυση της διαφοράς για την υφαλοκρηπίδα⁷⁴. Για το λόγο αυτό η χώρα μας, μέχρι στιγμής, έχει αξιοποιήσει μόνο την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων της λεκάνης του Πρίνου. Με ψήφιση του Νόμου 4001/2011 (ΦΕΚ Β' 2201/30 Σεπτεμβρίου 2011), ο οποίος τροποποιεί διατάξεις του Νόμου 2289/1995 περί «*Αναζήτησης, Έρευνας και Εκμετάλλευσης Υδρογονανθράκων και Άλλες Διατάξεις*», το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής απήγγειλε διεθνή δημόσια πρόσκληση για συμμετοχή σε σεισμικές έρευνες απόκτησης δεδομένων μη αποκλειστικής χρήσης στη Δυτική και Νότια Ελλάδα. Στην ανοιχτή αυτή πρόσκληση συμμετείχαν συνολικά 8 εταιρείες, από τις οποίες επελέγη τελικά η *Petroleum Geo-Services (PGS)*, η οποία είχε πραγματοποιήσει τις αντίστοιχες έρευνες και στην Κύπρο. Η PGS συνέλλεξε δεδομένα από περιοχές του Ιονίου και της Νότιας Κρήτης, τα οποία έχει ήδη επεξεργαστεί και πρόκειται να πωλήσει σε ενδιαφερόμενες εταιρείες^{75,76}. Σημειώνεται ότι όλη αυτή η διαδικασία δε συνεπάγεται κάποιο οικονομικό κόστος για το Ελληνικό Δημόσιο, το οποίο επιπλέον θα λάβει κάποιο ποσοστό επί των πωλήσεων δεδομένων της νορβηγικής εταιρείας.

⁷³ Υπχος Χρήστος Κοσμόπουλος, «Εκμετάλλευση Ενυδατωμένων Υδρογονανθράκων στην Ανατολική Μεσόγειο», *Ναυτική Επιθεώρηση*, τεύχος 571, Δεκ 09–Ιαν/Φεβ 10, σελ. 98–100.

⁷⁴ Κων/νος Νικολάου, «Οι έρευνες για κοιτάσματα υδρογονανθράκων σε θαλάσσιες ζώνες Ελλάδας-Κύπρου και η πολιτική των γειτονικών χωρών», *Ελλήνων Έρευνα*, <http://ellinwn-erevna.gr/index.php/>, (πρόσβαση την 9/6/2016).

⁷⁵ Real.gr, «Το 2014 οι πρώτες παραχωρήσεις», Συνέντευξη του Υπουργού ΠΕΚΑ Γιάννη Μανιάτη (27/6/2016), <http://www.real.gr/DefaultArthro.aspx/>, (πρόσβαση την 28/6/2016).

⁷⁶ Λιάγκου Χρύσα, «Τρεις προσφορές για τα κοιτάσματα πετρελαίου σε Ιόνιο και Κρήτη», *kathimerini.gr*, 15/7/15, <http://www.kathimerini.gr/823592/article/oikonomia/epixeirhseis/treis-prosfores-gia-ta-koitasmata-petrelaiou-se-iono-kai-krhth>, (πρόσβαση τη 30/6/2016).

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ «Γ»: ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΟΖ

1. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ

α. Παρούσα Κατάσταση, Εύρος ΧΘ και Κανόνες ΔΔ

Η Ελλάδα, έχει κυρώσει τη Σύμβαση για το ΔΘ με το νόμο 2321/1995⁷⁷, οι μόνες όμως συμφωνίες που έχει συνάψει μέχρι σήμερα για την οριοθέτηση των θαλάσσιων συνόρων της είναι η «*Συμφωνία για την Οριοθέτηση της Υφαλοκρηπίδας*» με την Ιταλία το 1977 και η Συμφωνία (η οποία δεν τέθηκε σε ισχύ) του 2009 με την Αλβανία για τη χάραξη ενός θαλάσσιου συνόρου πολλαπλών χρήσεων. Επίσης η χώρα διατηρεί το εύρος της ΧΘ στα 6 ν.μ., το οποίο είχε θεσμοθετηθεί από το 1936 με τον Α.Ν. 230/1936 (ΦΕΚ Α' 158/1931) και επιβεβαιώθηκε με το Ν.Δ. 187/1973 (ΦΕΚ Α' 261/1973). Η Ελλάδα, καθώς συνορεύει από τη θάλασσα με την Αλβανία, την Ιταλία, τη Λιβύη, την Αίγυπτο, την Κύπρο και την Τουρκία, θα πρέπει να συνάψει συμφωνίες με όλες τις χώρες για την πλήρη οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών της.

β. Πεπραγμένα με Όμορες Χώρες⁷⁸

(1) Οριοθέτηση με την Αλβανία

Η Ελλάδα υπέγραψε συμφωνία με την Αλβανία τον Απρίλιο του 2009 για την οριοθέτηση θαλάσσιου συνόρου για την υφαλοκρηπίδα και για άλλες θαλάσσιες ζώνες, με βάση το ελληνο-αλβανικό «*Σύμφωνο Φιλίας, Συνεργασίας, Καλής Γειτονίας και Ασφαλείας*» του 1996 και της Σύμβασης του 1982, την οποία και τα δύο κράτη έχουν κυρώσει. Η συμφωνία αφορούσε στη χάραξη ενός συνόρου (λαμβάνοντας υπόψη 150 σημεία), που ονομάστηκε «*θαλάσσιο όριο πολλαπλών χρήσεων*». Αυτό σημαίνει ότι δεν προσδιορίζει μόνο το σύνορο των χωρικών υδάτων και της υφαλοκρηπίδας αλλά ότι θα χρησιμοποιείται και για κάθε άλλο μελλοντικό σύνορο θαλάσσιας ζώνης, π.χ. ΑΟΖ. Η μέθοδος που ακολουθήθηκε κατά την οριοθέτηση ήταν της μέσης γραμμής. Επίσης ακολουθήθηκε η φυσική ακτογραμμή

⁷⁷ Νόμος περί «*Κύρωσης της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας και της Συμφωνίας που αφορά την εφαρμογή του Μέρους XI της Σύμβασης*», ΦΕΚ Α' 136/1995.

⁷⁸ ΓΕΕΘΑ, Μελέτη: *Ανάλυση της Κατάστασης στην Ανατολική Μεσόγειο*, (Αθήνα: ΤΥΕΣ, 2012) σελ. 112-123.

των δύο χωρών, αφού όμως έκλεισαν (και αυτό αποτελεί σύννομη πρωτοτυπία) με ευθείες γραμμές όλοι οι κόλποι της περιοχής. Έχει μεγάλη σημασία το γεγονός ότι η Αλβανία έκανε αποδεκτή τη θέση της Ελλάδας ότι όλα τα νησιά στην περιοχή έχουν θαλάσσιες ζώνες, όπως και οι ηπειρωτικές ακτές. Για να ολοκληρωθεί όμως η οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών στο Ιόνιο, μένει να προσδιοριστεί ένα μικρό κομμάτι που αποτελεί το τριεθνές σημείο που σκόπιμα, λόγω μη συμμετοχής της Ιταλίας στις διεργασίες, αφέθηκε να διευθετηθεί σε απώτερο χρόνο. Τον Απρίλιο όμως του 2010, το Αλβανικό Συνταγματικό Δικαστήριο με απόφασή⁷⁹ του, έκρινε τη συμφωνία αντισυνταγματική. Παρά την εξέλιξη αυτή, επιδιώκεται από την Ελλάδα να ολοκληρωθεί η υλοποίησή της⁸⁰.

(2) Οριοθέτηση με την Ιταλία

Μέχρι σήμερα, η Ελλάδα έχει προβεί σε οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας με την Ιταλία, με τη συμφωνία του 1977.

(3) Οριοθέτηση ΑΟΖ με τη Λιβύη

Η Λιβύη δεν έχει κυρώσει τη Σύμβαση του ΔΘ και υποστηρίζει τις αρχές της ευθυδικίας/σχετικών περιστάσεων για την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών της, όπως στις περιπτώσεις της Τυνησίας (1982) και της Μάλτας (1985)⁸¹. Στην περίπτωση της Ελλάδας, οι συνομιλίες για την επίτευξη συμφωνίας ξεκίνησαν το 2006 και φάνηκε εξ αρχής ότι η επίτευξη συμφωνίας θα ήταν δύσκολη για τους

⁷⁹ Απόφαση Νο 15/2012, κυρίως για τους παρακάτω λόγους:

1. Λόγω μη εξουσιοδότησης της αλβανικής αντιπροσωπείας για τη διενέργεια διαπραγματεύσεων και την υπογραφή συμφωνίας με την Ελλάδα.
2. Λόγω σοβαρών παραλείψεων στο κείμενο της συμφωνίας.
3. Για τη μη εφαρμογή των αρχών του ΔΔ για την επίτευξη δικαίου αποτελέσματος.
4. Λόγω του γεγονότος ότι τα νησιά δε λήφθηκαν υπόψη στην οριοθέτηση ως ειδικές περιστάσεις.

⁸⁰ Δήλωση του υπουργού Εσωτερικού Δ. Αβραμόπουλου στις 7-07-2012: «Στο επόμενο διάστημα θα επιδιώξουμε την υλοποίηση της συμφωνίας που είχε επιτευχθεί για την οριοθέτηση της θαλάσσιας ζώνης μεταξύ των δύο χωρών, η οποία έχει παγώσει σε συνέχεια της γνωστής απόφασης του Αλβανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου.»

(<http://www.mfa.gr/epikairota/proto-thema/omilia-tou-upourgou-exoterikon-demetre-abramopoulou-kata-te-suzetese-ton-programmatikon-deloseon-tes-kuberneses-ste-boule-772012.html>). (πρόσβαση τη 30/6/2016).

⁸¹ Υπενθυμίζεται ότι στην υπόθεση για την υφαλοκρηπίδα Τυνησίας-Λιβύης, η Λιβύη θεωρούσε ότι τα νησιά δεν έχουν δικαίωμα σε υφαλοκρηπίδα, ενώ στην υπόθεση για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας μεταξύ Λιβύης και Μάλτας, η Λιβύη αρνούταν την οριοθέτηση με βάση την αρχή της ίσης απόστασης/μέσης γραμμής (σε αντίθεση με τη Μάλτα), ενώ είχε επικαλεστεί ως σχετικές περιστάσεις γεωμορφολογικά κριτήρια και αρχή της αναλογικότητας μεταξύ τους μήκους της ακτογραμμής κάθε κράτους και της υφαλοκρηπίδας που θα του αποδιδόταν.

παρακάτω λόγους:

(α)---Λόγω απόρριψης από τη Λιβύη της αρχής της μέσης απόστασης.

(β)---Λόγω της ευθείας γραμμής μήκους 306 ν.μ. που χάραξε το 1973 για να κλείσει τον κόλπο της Σύρτης, ενέργεια η οποία αντιτίθεται στο ΔΔ και στην οποία αντέδρασε τότε η Ελλάδα με διακοίνωσή της⁸² (ρηματική διακοίνωση της 22/2/74).

(γ)---Διότι η Λιβύη δεν αναγνωρίζει δικαίωμα ΑΟΖ στα νησιά νότια της Πελοποννήσου και της Κρήτης, τα οποία ζητούσε να αγνοηθούν πλήρως. Οι συνομιλίες για την επίτευξη συμφωνίας διακόπηκαν το καλοκαίρι του 2009, λόγω της πολιτικής αστάθειας που επικράτησε στη Λιβύη. Από την ελληνική πλευρά υπάρχει ωστόσο βούληση, να ξεκινήσουν και πάλι οι διαπραγματεύσεις, προκειμένου να καταλήξουν τα δύο κράτη σε συμφωνία⁸³.

(4) Οριοθέτηση με την Αίγυπτο

Η Αίγυπτος έχει κυρώσει τη Σύμβαση του 1982. Επίσης, έχει καθορίσει, όπως εξετάσαμε σε προηγούμενη ενότητα, ΑΟΖ με την Κύπρο με βάση την αρχή της ίσης απόστασης. Ενώ αρχικά, η συγκεκριμένη οριοθέτηση διαφαινόταν σχετικά απλή, κατά την έναρξη συνομιλιών για την οριοθέτηση ΑΟΖ τον Ιούνιο του 2009, η Αίγυπτος πληροφόρησε την ελληνική πλευρά ότι είχε πρόθεση να ξεκινήσει συνομιλίες και με την Τουρκία για το ίδιο ζήτημα, γεγονός που υπονοούσε ότι δεν αναγνώριζε δικαιώματα ΑΟΖ στο σύμπλεγμα Καστελορίζου, κάτι που αντίκειται στις διατάξεις της Σύμβασης του 1982⁸⁴.

(5) Οριοθέτηση ΑΟΖ με την Κύπρο

Η Ελλάδα δεν έχει υπογράψει ακόμα συμφωνία με την Κυπριακή

⁸² Βαληνάκης Γεώργιος, «ΑΟΖ - Ελλάς επί τέσσερα, Η Ελλάδα των τεσσάρων θαλασσών», *Foreign Affairs*, 12/6/2012, <http://foreignaffairs.gr/articles/68831/giannis-balinakis/to-sxedio/> (πρόσβαση την 22/5/2016).

⁸³ Δήλωση του εκπροσώπου του ΥΠΕΞ Δελαβέκουρα Γ. στις 29/03/2012, <http://www.real.gr/DefaultArthro.aspx?page/> (πρόσβαση τη 31/6/2016).

⁸⁴ Κικίλιας, Καρυώτης, ΑΟΖ-Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη: από τη Στρατηγική Κίνηση στην Οικονομική Λύση, σελ. 12.

Δημοκρατία για τον καθορισμό θαλασσιών ζωνών, παρόλο που η τελευταία έχει εκδηλώσει την πρόθεσή της να προχωρήσει σε συμφωνία. Η Κύπρος έχει πραγματοποιήσει μέχρι τώρα συμφωνίες οριοθέτησης ΑΟΖ με την Αίγυπτο, το Λίβανο και το Ισραήλ με βάση την αρχή της ίσης απόστασης/μέσης γραμμής. Θεωρείται περιπτώ να εξεταστεί αν η Κύπρος αναγνωρίζει επήρεια στα νησιά, διότι αν δεν αναγνώριζε τα δικαιώματα σε θαλάσσιες ζώνες στο σύμπλεγμα Καστελορίζου, τότε τα δύο κράτη δε θα είχαν επαπτόμενα θαλάσσια σύνορα και δε θα υφίστατο ανάγκη επίτευξης συμφωνίας μεταξύ τους. Σημειώνεται ότι το μήκος του θαλάσσιου συνόρου Ελλάδας-Κύπρου εκτιμάται στα 27 ν.μ.

(6) Οριοθέτηση με την Τουρκία

(α) Διαφωνία για το Εύρος της ΧΘ στο Αιγαίο

-----Η διαφωνία της Τουρκίας με την Ελλάδα στα θέματα της ΧΘ και υφαλοκρηπίδας, έχει ως αποτέλεσμα τη μη ύπαρξη γόνιμου εδάφους για την οριοθέτηση ΑΟΖ. Υπενθυμίζεται ότι η Τουρκία θεωρεί την επέκταση του πλάτους της ελληνικής ΧΘ στο Αιγαίο από τα 6 στα 12 ν.μ. κατάχρηση δικαιώματος και κατ' επέκταση αιτία πολέμου, για τους παρακάτω λόγους⁸⁵:

- Μια τέτοια ενέργεια θα μετέτρεπε το Αιγαίο Πέλαγος σε ελληνική θάλασσα, περιορίζοντας τα τουρκικά δικαιώματα στα χωρικά της ύδατα.
- Θα πλήττονταν τα οικονομικά, στρατιωτικά και επιστημονικά συμφέροντά της.
- Θα έχανε την πρόσβασή της στις ανοιχτές θάλασσες, καθώς το Αιγαίο θα αποτελούσε ελληνική ΧΘ.
- Η Ελλάδα θα ευνοούνταν κατά την οριοθέτηση των υπόλοιπων θαλάσσιων ζωνών της σε βάρος της.

Στο Παράρτημα «Γ» παρουσιάζονται χάρτες της ελληνικής υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ (σύμφωνα με το ΔΘ) και η έωλη τουρκική εκδοχή για τις

⁸⁵ Επίσημη Θέση Υπουργείου Εξωτερικών Τουρκίας, <http://www.mfa.gov.tr/the-breadth-of-territorial-waters.en.mfa>. (πρόσβαση τη 01/7/2016).

θαλάσσιες ζώνες στο Αιγαίο.

(β) Υπάρχουσες Συμφωνίες Καθορισμού Συνόρων

--- Μέχρι σήμερα οι δύο χώρες δεν έχουν υπογράψει κάποια διμερή συμφωνία για την οριοθέτηση των θαλάσσιων συνόρων τους. Παρόλα αυτά σχεδόν όλη η οριοθετική γραμμή από τον Έβρο μέχρι το Καστελόριζο έχει προκύψει από προηγούμενες συνθήκες- συμφωνίες⁸⁶.

(γ) Θαλάσσιες Οριοθετήσεις Τουρκίας με Άλλες Χώρες

---- Η Τουρκία παρά το γεγονός ότι δεν έχει υπογράψει τη Σύμβαση του 1982, έχει θεσπίσει ΑΟΖ στη Μαύρη Θάλασσα με διάταγμα του Υπουργικού της Συμβουλίου (No 86/11264-17.12.1986⁸⁷), όπου στο άρθρο 1 προβλέπεται ότι η οριοθέτηση της ΑΟΖ με τα γειτονικά κράτη, θα πραγματοποιηθεί με υπογραφή συμφωνιών κατόπιν διαπραγματεύσεων, με βάση τις αρχές της ευθυδικίας, ενώ δεν επηρεάζονται οι μέχρι τότε υπογραφείσες συμφωνίες οριοθετήσεων. Επίσης έχει συνάψει διμερείς συμφωνίες με τη Βουλγαρία (1997), τη Γεωργία (1997), την Ουκρανία (1987) και τη Ρωσική Ομοσπονδία (1987)⁸⁸, βασισμένες στην αρχή της ίσης απόστασης.

⁸⁶ - Η κυριαρχία της Ελλάδας επί των νήσων Σαμοθράκης, Λήμνου, Λέσβου, Χίου, Ικαρίας και Σάμου, η οποία αναγνωρίστηκε με την απόφαση της Συνδιασκέψεως των Πρεσβευτών των Μ. Δυνάμεων στο Λονδίνο στις 13 Φεβρουαρίου 1914, επιβεβαιώνεται οριστικά με τη Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάννης του 1923 (άρθρο 5). Η θαλάσσια συνοριακή γραμμή με την Τουρκία στην περιοχή νότια του Έβρου και μέχρι την Ικαρία και τη Σάμο, οριοθετείται βάσει της αρχής της μέσης γραμμής σύμφωνα με το Εθιμικό Δίκαιο και απουσία διμερούς συμφωνίας με την Τουρκία.

- Η συνοριακή γραμμή που οριοθετήθηκε με τη Συνθήκη της Λωζάνης το 1923 στον Έβρο, επεκτείνεται κατά 3 ν.μ. εντός της θάλασσας με το Πρωτόκολλο των Αθηνών του 1926.

- Νότια της Σάμου και μέχρι το Καστελόριζο η θαλάσσια ελληνοτουρκική συνοριακή γραμμή, είναι ίδια με τα ιταλοτουρκικά θαλάσσια σύνορα που είχαν καθοριστεί με τις Ιταλοτουρκικές Συνθήκες της 4^{ης} Ιανουαρίου 1932 και 28 Δεκεμβρίου 1932, καθώς η Ελλάδα αποτελεί διάδοχο κράτος επί των νησιών αυτών με τη Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων (άρθρο 14) του 1947 και έκτοτε δεν έχει συναφθεί κάποια άλλη συμφωνία με την Τουρκία για διαφορετική οριοθέτηση.

⁸⁷ UN TURKEY: «Διάταγμα του τουρκικού Υπουργικού Συμβουλίου για τον καθορισμό ΑΟΖ», 17/12/1986,

http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TUR_1986_Decree.pdf (πρόσβαση τη 12/6/2016).

⁸⁸ UN TURKEY: «Maritime boundary delimitation agreements and other material». Η Τουρκία με τις Ρωσία, Γεωργία και Ουκρανία οριοθέτησε τα όρια της ΑΟΖ με βάση τις ήδη υπάρχουσες συμφωνίες οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας.

<http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/STATEFILES/TUR.htm>. (πρόσβαση την 29/5/2016).

2. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑ ΒΗΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΟΖ- ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΚΗΡΥΞΗΣ ΑΟΖ ΜΕΣΩ ΔΙΜΕΡΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΥΜΕΡΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

α. Γενικά

(1) Η δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών, που θα επέτρεπαν την κήρυξη της ΑΟΖ, μέσω διμερών/πολυμερών συμβάσεων μεταξύ των κρατών της ΝΑ Μεσογείου, συναρτάται με το ποιο θα είναι το γενικό πλαίσιο συνομιλιών, ποια θα είναι η στάση που θα τηρήσει το κάθε κράτος, ποιες θέσεις θα υποστηρίξει και ποιές συμμαχίες θα έχει επιτύχει. Από τα προαναφερθέντα συνάγονται:

(α) -- Διακήρυξη ΑΟΖ σύμφωνα με τις μέχρι τώρα θέσεις ή ελλείψεις θέσεων των ενδιαφερομένων κρατών.

(β) -- Αμοιβαίες υποχωρήσεις μεταξύ των κρατών ως προς τις θέσεις που υπερασπίζονται.

(γ) -- Υπογραφή σύμβασης που θα ήταν το αποτέλεσμα επιμέρους συμφωνιών δύο ή περισσότερων κρατών.

(2) Η προοπτική κήρυξης ΑΟΖ μετά από αριθμό επιμέρους συμφωνιών μεταξύ κρατών, είναι πιθανόν να υλοποιηθεί όπως αποδεικνύουν οι εξελίξεις. Ήδη έχουν υπογραφεί επιμέρους συμφωνίες, και εκδηλώνονται συμμαχίες ή προθέσεις συμμαχιών. Το σύνολο των κρατών της περιοχής δείχνει να αντιλαμβάνεται πλέον την ανάγκη οριοθέτησης της ΑΟΖ τους.

(3) Προϋποθέσεις Υπογραφής Διμερούς ή Πολυμερούς Σύμβασης

Κράτη που κατά πάγια τακτική τους εφαρμόζουν κανόνες ΔΔ-ΔΘ κατά το δοκούν ή εφαρμόζουν συμφωνίες που δεν κύρωσαν (καιροσκοπική συμπεριφορά) μόνο όταν έχουν οφέλη, μέσω μιας πολυμερούς συμφωνίας, θα εξαναγκαστούν έμμεσα να συμμορφωθούν παρά να βρεθούν στο περιθώριο. Σε ορισμένες περιπτώσεις ίσως απαιτηθεί ή επιδιωχθεί, αναλόγως των βλέψεων κάθε χώρας, να γίνει επίλυση διαφορών με την αρχή της «ευθυδικίας» (περιπτώσεις Ελλάδας-Τουρκίας, Λίβανου-Ισραήλ, Αλβανίας-Ιταλίας, Λιβύης-Ελλάδας, Αιγύπτου-Ελλάδας, Αιγύπτου-Τουρκίας) ή ακόμα και μία λύση προερχόμενη από διασταλτική ερμηνεία των διεθνών κανόνων.

β. Διμερείς Συμβάσεις

(1) Το πρώτο βήμα πρέπει να γίνει με την Ιταλία, μέλος της ΕΕ, καθώς στο Ιόνιο υπάρχει προηγούμενη συμφωνία Ιταλίας-Ελλάδας, που αναφέρει πως μεταξύ αντικείμενων ακτών περισσότερο ή λιγότερο παράλληλων και με συγκρίσιμη μορφολογία και μήκος, φαίνεται να κυριαρχούν ξεκάθαρα λύσεις ίσης απόστασης. Η γραμμή οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας θα μπορούσε να αποτελέσει και σύνορο για τις ΑΟΖ των δύο κρατών. Ωστόσο, μια τέτοια εξέλιξη θα ήταν πιθανόν να διατυπώνονταν αντιρρήσεις εκ μέρους της Ιταλίας, καθώς δε θα ήθελε να δημιουργήσει προηγούμενο, το οποίο θα μπορούσε να βλάψει τα συμφέροντά της σε μελλοντική οριοθέτηση της ΑΟΖ της με την Τυνησία⁸⁹.

(2) Το δεύτερο βήμα πρέπει να γίνει με τη γειτονική μας Αλβανία. Αλβανία και Ελλάδα δύναται να λειτουργήσουν συμπληρωματικά μέσα στο πλαίσιο της ΕΕ. Αν το κάθε μέρος εμμένει σε ρατσιστικές θέσεις που δεν έχουν νόημα, δεν πρόκειται να προχωρήσει τίποτα και θα βρεθούμε σε μία κατάσταση όπου ένας εξωτερικός παράγοντας μπορεί να μεγενθύνει τις τριβές του ζεύγους. Πρέπει να κατανοήσουν οι δύο χώρες ότι η ευρωπαϊκή γεωστρατηγική επηρεάζει την περιοχή. Η Αλβανία οριοθέτησε την υφαλοκρηπίδα της με την Ιταλία το 1992 χρησιμοποιώντας 17 σημεία και η μοναδική οριοθέτηση που έλειπε στην περιοχή ήταν μεταξύ της Αλβανίας και της χώρας μας. Έτσι η χώρα μας, πολύ ορθά πράττοντας, προσέγγισε την Αλβανία.

(3) Μια σημαντική διαπραγμάτευση, ως τρίτο βήμα, που οφείλουμε να κάνουμε είναι με τη Λιβύη. Σε γενικές γραμμές η Λιβύη είναι θετική στον καθορισμό ΑΟΖ, όμως αμφισβητεί το δικαίωμα σε ΑΟΖ της Γαύδου. Είναι βέβαια λάθος κατά το ΔΘ, αφού η Γαύδος είναι κατοικημένη και κατά συνέπεια έχει *de facto* και *de jure* ΑΟΖ. Η ΑΟΖ θα ήταν δυνατό να καθοριστεί κατόπιν συμφωνίας μέσω διασταλτικής ερμηνείας του ΔΘ.

(4) Το τέταρτο βήμα πρέπει να γίνει με την Αίγυπτο με βάση την αρχή της μέσης γραμμής. Παρότι οι διαπραγματεύσεις έχουν ατονήσει, θα πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια από την ελληνική πλευρά, ακόμα και με τη βοήθεια της

⁸⁹ Στρατή, *Ελληνικές Θαλάσσιες Ζώνες και Οριοθέτηση με Γειτονικά Κράτη*, σελ. 131-135.

ΕΕ, να ξαναρχίσουν οι συνομιλίες, εφόσον η Αίγυπτος διαβεβαιώσει την Ελλάδα ότι αναγνωρίζει τα δικαιώματα του συμπλέγματος του Καστελόριζου σε ΑΟΖ και δεν προχωρήσει ταυτόχρονα σε σύναψη οποιασδήποτε συμφωνίας με την Τουρκία.

(5) Την ώρα που δρομολογούμε τη θέσπιση της ελληνικής ΑΟΖ πρέπει να σκεφτούμε δυναμικά και την οριοθέτησή με την ΑΟΖ της Κύπρου. Έτσι λοιπόν το πέμπτο βήμα πρέπει να πραγματοποιηθεί με την Κύπρο. Δύο φορές ζήτησε από την Ελλάδα να οριοθετηθεί η ΑΟΖ με γνώμονα τη μέση γραμμή. Ακόμα και η Τουρκία αναγκάζεται να φλερτάρει με την Κύπρο λόγω του προγράμματος του αγωγού φυσικού αερίου. Κατά συνέπεια υπάρχει ένα πολύ καλό παράθυρο για μια αποτελεσματική διαπραγμάτευση. Επιστημονικά είναι απλό και απομένει η λήψη απόφασης. Επομένως η επίλυση του προβλήματος είναι καθαρά θέμα πολιτικής βούλησης.

(6) Το βασικό συμπέρασμα είναι ότι η διαπραγμάτευση με την Τουρκία πρέπει να είναι η τελευταία καθώς θα πρέπει να έχουν δρομολογηθεί οι διαπραγματεύσεις με τις υπόλοιπες χώρες. Εδώ όμως πρέπει να αποφασιστεί ποιο δρόμο διαπραγματεύσεων πρέπει να ακολουθήσει η χώρα για την κήρυξη ΑΟΖ: Μέσω των διεθνών θεσμικών κειμένων (ΔΔ-ΔΘ) ή διμερής πολιτική λύση;

Η διαπραγμάτευση μέσω ΔΔ-ΔΘ υπό διεθνή επίβλεψη πρέπει να αφορά στο σύνολο του Αιγαίου αν και είναι αμφίβολο ότι η Τουρκία θα συναινέσει. Ακόμη πρέπει να εκτιμηθεί αν το όλο εγχείρημα θα αποδώσει τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Ταυτόχρονα για την περιοχή του Καστελόριζου είναι δυνατό η χώρα να προωθεί διμερή πολιτική λύση. Μία ενδεχόμενη πολιτική λύση μπορεί περιλαμβάνει απευθείας διαπραγματεύσεις με την Τουρκία για οριοθέτηση της ΑΟΖ. Συμφωνία, υπό προϋποθέσεις και ρήτρες, απόδοσης της θαλάσσιας περιοχής νοτίως του 35^{ου} ή 34^{ου} Παράλληλου (που διέρχεται περίπου νότια της Ιεράπετρας και φθάνει στις Βορειοδυτικές ακτές της Επαρχίας Πάφου) στην Ελλάδα και της περιοχής βορείως των Παραλλήλων στην Τουρκία. Βασική παράμετρος της συμφωνίας αυτής να είναι η απόδοση δικαιωμάτων ΑΟΖ στο σύμπλεγμα Καστελόριζου, (προκειμένου να αποσοβήσουμε εντελώς το ενδεχόμενο να την απολέσουμε), η έκταση της οποίας θα καθορίζεται με αυθαίρετα (από γεωγραφικής άποψης) κριτήρια ώστε να έχουμε *minimum* επαφή με την Κυπριακή ΑΟΖ (διότι

αυτό αποκτά σημαντική αξία αν αναλογιστούμε ένα πιθανό αγωγό αερίου του Ισραήλ προς την Ελλάδα).

γ. Πλεονεκτήματα και Δυσχέρειες που Προκύπτουν από την Υπογραφή Διμερών Συμφωνιών για την Ελλάδα Έναντι της Τουρκίας

(1) Πλεονεκτήματα

(α)---Επιμέρους συμφωνίες κρατών που έχουν υπογραφεί (Κύπρος-Ισραήλ, Λίβανο-Αίγυπτο, Ιταλία-Μάλτα) ήδη δημιουργούν ευνοϊκό κλίμα ως προς την προοπτική κήρυξης ΑΟΖ. Είναι δεδομένο ότι με τέτοιες επιμέρους συμφωνίες δεν επιλύονται προβλήματα στο σύνολο τους, δημιουργούνται όμως έμμεσα δίοδοι μέσω των οποίων θα επιτευχθούν και άλλες συμφωνίες.

(β)---Οι διμερείς συμφωνίες από την ίδια τους τη φύση είναι απλούστερες, ταχύτερες και αποδοτικότερες για κάθε συμβαλλόμενο μέρος. Το κέρδος χρόνου στην επίτευξη συμφωνίας τουλάχιστο για τη χώρα μας είναι πολύτιμο διότι θα της δώσει το δικαίωμα να προχωρήσει με γοργά βήματα στην έναρξη ερευνών για την ύπαρξη φυσικού αερίου ή πετρελαίου στις μη, έως τώρα, οριοθετούμενες περιοχές.

(γ)---Οποιαδήποτε μορφής διμερής σύμβαση δημιουργεί αυτόματα δεδουλευμένο, αποδυναμώνοντας την ενδεχόμενη αντίδραση της Τουρκίας στη θέσπιση ελληνικής ΑΟΖ.

(δ)---Όσοι έχουν διατυπώσει την άποψη ότι η Τουρκία μπορεί να προκαλέσει ένα νέο *casus belli*, που να αφορά στην ΑΟΖ, παραβλέπουν το γεγονός ότι οι τρεις διακρατικές συμφωνίες, της Κύπρου με τον Λίβανο, την Αίγυπτο και το Ισραήλ την έχουν αφοπλίσει.

(ε) Μια διμερής οριοθέτηση μεταξύ Ελλάδος-Κύπρου θα καταδείξει διεθνώς ότι αναγνωρίζονται τα ελληνικά κυριαρχικά δικαιώματα στη ΝΑ Μεσόγειο. Η Τουρκία πιθανόν θα θεωρήσει ότι θίγεται από την συμφωνία και θα επικαλεστεί τα άρθρα 34-37 της Σύμβασης της Βιέννης 1969 περί Συνθηκών, σύμφωνα με την οποία διεθνής σύμβαση δε δύναται να δημιουργεί υποχρεώσεις σε τρίτα κράτη χωρίς τη έγγραφη και ρητή συναίνεση τους και δύναται να τροποποιηθεί ή ανακληθεί κατόπιν συμφωνίας των συμβαλλομένων μερών και τρίτου κράτους. Ως

εκ τούτου η Τουρκία πιθανόν δε θα αναγνωρίσει οποιαδήποτε σύμβαση της Ελλάδας με άλλο κράτος για θέματα ΑΟΖ και θα ζητήσει αναστολή (αναστολή ισχύος των συνθηκών, σύμφωνα με το Άρθρο. 57 Συμβάσεως της Βιέννης 1969 περί Συνθηκών είναι δυνατή κάτω από προϋποθέσεις)⁹⁰ και κατόπιν τροποποίησή της ή κατάργησή από το ΔΔΧ. Η Τουρκία, σε αντίθεση με την Ελλάδα, δεν έχει αποδεχτεί τη γενική δικαιοδοσία του ΔΔΧ και θα πρέπει να προχωρήσει σε ένα συνυποσχητικό. Αν ζητήσει λοιπόν να κινηθεί νομικά, θα παρέμβει εναντίον της Ελληνικής και της Κυπριακής Δημοκρατίας (υπάρχουν ασάφειες τεχνικής φύσης για το πως θα παρέμβει νομικά, αφού δεν υπάρχει προηγούμενο). Από τα παραπάνω προκύπτουν δύο βασικά θέματα:

- Η Τουρκία θα μπει διάδικος με ένα κράτος που δεν αναγνωρίζει και
- Θα φανεί ότι έχει χάσει την πρωτοβουλία των κινήσεων συρόμενη από τις εξελίξεις. Είναι απίθανο να δεχτεί να παρέμβει νομικά πριν τουλάχιστον λυθεί το Κυπριακό. Άρα θα αναγκαστεί να *καθίσει* στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων για το Κυπριακό υπό σχετικά μειονεκτική θέση.

(στ) Μέσω μιας διμερούς πολιτικής συμφωνίας με την Τουρκία:

- Λύνεται με ευνοϊκούς όρους ένα θέμα στο οποίο η νομολογία δεν ευνοεί τις εθνικές επιδιώξεις.
- Θεσπίζεται επίσημα επαφή της ελληνικής και της κυπριακής ΑΟΖ.
- Δημιουργείται δυναμική κήρυξης ΑΟΖ και οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο και ενδεχομένως αποκλιμάκωση στο Αιγαίο
- Δημιουργείται ευνοϊκότερο πλαίσιο διαπραγματεύσεων στο Κυπριακό.

⁹⁰ ΦΕΚ Α΄ 1741/74, Νομοθετικό Διάταγμα 402 της 23 Μαΐου 1974

- Η επιλογή συνομιλιών με την Τουρκία τελευταία, αφαιρεί το δικαίωμα θέσπισης ΑΟΖ μέσω πολιτικών λύσεων με τα άλλα όμορα κράτη, γεγονός που θα ήταν επιζήμιο για τα εθνικά συμφέροντα.
- Εξ άλλου την πολιτική διαπραγμάτευση αν δούμε ότι δεν μας συμφέρει, μπορούμε απλά να τη διακόψουμε, σε αντίθεση με μια απόφαση του ΔΔΧ που είναι δεσμευτική.

(2) Μειονεκτήματα-Δυσχέρειες έναντι της Τουρκίας

(α)---Η «στρατηγική συνεργασία» με το Ισραήλ αποδυναμώνει τις διμερείς επαφές και διαπραγματεύσεις για ρύθμιση της ΑΟΖ, ιδιαίτερα με Αίγυπτο, Λιβύη και την Τουρκία, ενώ διευκολύνει τα «ανοίγματα» της τελευταίας στον αραβικό και μουσουλμανικό κόσμο. Παράλληλα δίδει ηθική κάλυψη στον επεκτατισμό του Ισραήλ και στην καταπίεση των Παλαιστινίων, θέτοντας σε δοκιμασία τις παραδοσιακές σχέσεις φιλίας και συνεργασίας με τις αραβικές χώρες. Παρ' ότι η Ελλάδα από την πολιτικοστρατιωτική προσέγγιση με το Ισραήλ, εξασφαλίζει κάποια ανάσχεση της στρατιωτικής πίεσης της Τουρκίας (το Ισραήλ έχει αναγνωρίσει το δικαίωμα ελληνικής ΑΟΖ στο Καστελόριζο), σε περίπτωση επαναπροσέγγισης Τουρκίας-Ισραήλ τα αποτελέσματα ίσως είναι σε βάρος μας. Επίσης η στρατιωτική προστασία των γεωτρήσεων στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, μπορεί να κοστίσουν ακριβά στην Ελλάδα και στην Κύπρο, σε μια περίοδο που η Ελλάδα βρίσκεται σε δεινή οικονομική θέση.

(β)---Ούτε η οριοθέτηση στο Ιόνιο, είναι εύκολη υπόθεση καθώς η Τουρκία έχει προχωρήσει σε διμερείς επαφές με άλλους θαλάσσιους γείτονες, (Λιβύη, Αίγυπτο και Αλβανία), που πλέον αρχίζουν να προκαλούν δυσκολίες και εντάσεις. Ήδη από τη γειτονική μας Αλβανία -που λειτουργεί ως σύμμαχος της Τουρκίας- εκτοξεύονται οι πρώτες απειλές, ότι θα αντιδράσει σε περίπτωση που η Ελλάδα θα υποβάλει μονομερώς στα ΗΕ τους χάρτες των θαλασσιών συνόρων με τις γειτονικές χώρες. Από τις κινήσεις που γίνονται, προκύπτει σαφέστατα ότι η Τουρκία εργάζεται «κυκλωτικά» σε βάρος της Ελλάδος και πλέον η Αλβανία δείχνει να έχει «δορυφοροποιηθεί» πλήρως και να λειτουργεί σε βάρος της Ελλάδας. Στην περίπτωση της πάντως, υπάρχει και συγκεκριμένο ενδιαφέρον για περιοχές του Βορείου Ιονίου, φυσικά εντός της ελληνικής ΑΟΖ, που είναι πολύ πιθανόν να

κρύβουν πετρελαιοφόρα πεδία, από τα οποία οι Αλβανοί ενδεχομένως να επιδιώκουν την απόσπαση μεριδίου.

(γ) -- Τα τελευταία τρία χρόνια η Τουρκία κλιμάκωσε την ένταση στην περιοχή της Αν. Μεσογείου, αφενός, παραχωρώντας άδειες έρευνας για τον εντοπισμό κοιτασμάτων υδρογονανθράκων σε περιοχές κυπριακής ΑΟΖ και αφετέρου, παρεμποδίζοντας ερευνητικά σκάφη που διενεργούν έρευνες για λογαριασμό της Κυπριακής Κυβέρνησης. Σταδιακά δε, επιχειρείται επέκταση των τουρκικών «ερευνητικών δραστηριοτήτων» προς τα δυτικά σε περιοχές ελληνικής υφαλοκρηπίδας. Είναι προφανές ότι η Τουρκία επιδιώκει να «προσημειώσει» δικαιώματα στην περιοχή της Αν. Μεσογείου, η οριοθέτηση της οποίας κατά την τουρκική πάντα άποψη, θα πρέπει να γίνει με συμφωνία μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων κρατών με βάση την αρχή της ευθυδικίας, παραβλέποντας, ωστόσο, θεμελιώδεις κανόνες του ΔΔ.

(δ) -- Έστω ότι κατά κάποιο τρόπο δέχεται να παρέμβει νομικά η Τουρκία (π.χ. μετά από επίλυση του Κυπριακού) σε μία διμερή οριοθέτηση της ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδος-Κύπρου. Σε ό,τι αφορά την ΑΟΖ της Μεγίστης αντιμετωπίζουμε πρόβλημα ως ελληνική πλευρά διότι τρεις αποφάσεις, η πρώτη του Διαιτητικού Δικαστηρίου για τη διαφορά μεταξύ Ηνωμένου Βασιλείου και Γαλλίας⁹¹ για τα νησιά της Μάγχης η δεύτερη πρόσφατη του ΔΔ για τη διαφορά μεταξύ Ουκρανίας-Ρουμανίας για το *Serpent Island*⁹² (ουκρανικό) και η υπόθεση του Νησιού *St Martin* μεταξύ Μπανγκλαντές-Μιανμάρ (ITLOS, 2012)⁹³, οδήγησαν σε αποφάσεις που στηρίζονταν στην αρχή της ευθυδικίας μη αναγνωρίζοντας ΑΟΖ αλλά μόνο χωρική θάλασσα έως τα 12 ν.μ και στις τρεις υποθέσεις. Το σκεπτικό ήταν ότι σε διαφορετική περίπτωση θα είχαμε πολιτική αναδιαμόρφωση της γεωγραφίας. Στο Παράρτημα «Α» παρουσιάζονται εκτενώς παραπάνω αποφάσεις. Έτσι η διμερής οριοθέτηση Ελλάδας-Κύπρου από τη μία αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα ακροσφαλούς πολιτικής καθώς είναι γνωστό ότι δε δίδεται διέξοδος στην Τουρκία η

⁹¹ UN, *Delimitation and the Anglo-French arbitration*,

<http://worldlii.austlii.edu.au/au/journals/AUJrBkIntLaw/1975/10.pdf>, (πρόσβαση την 22/6/2016).

⁹² International Court of Justice, *Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine)*, 16/9/2004, <http://www.icj-cij.org/docket/files/132/1697.pdf>, (πρόσβαση την 24/6/2016).

⁹³ https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case_no_16/C16_Judgment_14_03_2012_rev.pdf (πρόσβαση την 27/8/2016).

οποία οδηγείται νομοτελειακά να απαντήσει με τον ίδιο και οξύτερο τρόπο. Από την άλλη, καθαρά σε νομικό επίπεδο, όσο αφορά στο θέμα της ΑΟΖ Μεγίστης, η διεθνής νομολογία είναι εναντίον μας. Το συμπέρασμα είναι πως η διμερής οριοθέτηση δεν έχει εμφανές, προς το παρόν, όφελος παρά μόνο κινδύνους.

(ε) ---Επίσης, θεωρείται αδύνατο η Τουρκία να αφήσει αναπάντητη τη διμερή οριοθέτηση Ελλάδας-Κύπρου. Πιθανότατα θα αποστείλει διακοίνωση στο Συμβούλιο Ασφαλείας (ως είθισται) και στη συνέχεια θα προχωρήσει σε μονομερή οριοθέτηση της ΑΟΖ στις νότιες ακτές της (και άρα και στο Καστελόριζο). Σε περίπτωση δε, που θέλει να δείξει αποφασιστικότητα και πυγμή περιφερειακής δύναμης θα προχωρήσει μονομερώς στην οριοθέτηση της ΑΟΖ και στο υπόλοιπο Αιγαίο με βάση τις πάγιες θέσεις της. Σε κάθε περίπτωση, δημιουργούνται ακραίες καταστάσεις με σχεδόν σίγουρο αποτέλεσμα την πρόκληση θερμών επεισοδίων ή και εχθροπραξιών σε πλήρη κλίμακα και εξώθηση των καταστάσεων στα άκρα με ανάληψη ρίσκων.

(στ) -Τριεθνή σημεία

-----Τα συμβαλλόμενα μέρη συχνά αποφεύγουν να οριοθετήσουν τμήματα της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ τα οποία διεκδικούν τρίτα κράτη. Έτσι, στην πράξη, οι περισσότερες οριοθετικές γραμμές δεν εκτείνονται σε τριεθνή σημεία ακόμη και όταν δεν υπάρχει διαφορά οριοθέτησης⁹⁴.

(ζ) ---Το ισχύον ΔΘ, ειδικά στις περιπτώσεις οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ, είναι ηθελημένα γενικόλογα και παραπέμπει στην ανάγκη ενός δίκαιου αποτελέσματος (ευθυδικία), χωρίς ρητή αναφορά σε μεθόδους οριοθέτησης. Μόνο στην περίπτωση οριοθέτησης της αιγιαλίτιδας ζώνης, η μέθοδος της μέσης γραμμής/μέσης απόστασης αποτελεί τον κανόνα. Αυτό σημαίνει, ότι στην περίπτωση παραπομπής των συνοριακών διαφορών με την Τουρκία, σε διεθνή δικαστική επίλυση, δεν υπάρχουν ασφαλείς προβλέψεις για την έκβαση της δικαστικής απόφασης όπως προαναφέρθηκε. Επιπλέον, συνιστά χρονοβόρο και δαπανηρή διαδικασία. Ακόμη αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο παρέμβασης τρίτων

⁹⁴ Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η συμφωνίες για την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας Ελλάδας-Ιταλίας (1977), Αλβανίας-Ιταλίας (1992) και οι συμφωνίες για την οριοθέτηση ΑΟΖ Κύπρου-Αιγύπτου (2003) και Κύπρου-Λιβάνου (2007).

χωρών κατά το στάδιο της εκδίκασης και τέλος δεν αποκλείει εξ ορισμού διαφωνίες περί την εφαρμογή της απόφασης.

δ. Πολυμερείς Συμβάσεις

(1) Γενικά

(α) Η προοπτική κήρυξης ΑΟΖ στο χώρο της Μεσογείου από τα ενδιαφερόμενα μέρη μέσω πολυμερούς σύμβασης, όπως και στις διμερείς συμβάσεις, εξαρτάται από το γενικότερο γεωπολιτικό-γεωστρατηγικό πλαίσιο που θα έχει τεθεί και τις όποιες συμφωνίες ή συμμαχίες θα έχουν συνάψει αυτά μεταξύ τους. Ως πλέον πιθανή προοπτική κήρυξης ΑΟΖ είναι αυτή που θα προκύψει ως το αποτέλεσμα, η κωδικοποίηση δηλαδή, ενός αριθμού επιμέρους διακρατικών συμφωνιών μεταξύ των εμπλεκόμενων κρατών που θα έχουν όμως προηγηθεί. Και επειδή σχεδόν ολοκληρωτικά κανένα από τα συμβαλλόμενα κράτη δεν θα ικανοποιεί το σύνολο των αιτημάτων του, ίσως χρειαστεί κάποια από αυτά να εξαναγκαστούν έμμεσα σε συμφωνία, προκειμένου να αποφευχθεί ο κίνδυνος διεθνούς απομόνωσής τους.

(β) -- Σε ότι αφορά στα υπόλοιπα παράκτια κράτη της Μεσογείου, θεωρείται δεδομένο ότι σε περίπτωση πολυμερούς σύμβασης θα επιδιώξουν το μέγιστο δυνατόν όφελος και κάθε θέση και στάση τους θα εξαρτιόνταν από το βαθμό επηρεασμού τους από τους δυο βασικούς «*διαχειριστές*» στην περιοχή, την Τουρκία και την Ελλάδα.

(γ) -- Η θέσπιση ΑΟΖ είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί με συνδυασμό διμερών και πολυμερών συμβάσεων.

(2) Δυνητικές Πολυμερείς Συμβάσεις

(α) -- Το πρώτο βήμα για την επίτευξη συμφωνίας είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί μεταξύ Ελλάδας-Ιταλίας-Αλβανίας δεδομένων των υπάρχοντων διμερών συμφωνιών που αφορούν στην υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ. Οποιαδήποτε διαπραγμάτευση πρέπει να ξεκινήσει από τις προαναφερόμενες χώρες διότι οι δύο από τις τρεις ανήκουν στην ΕΕ, η οποία έχει ενσωματώσει το ΔΘ και η τρίτη χώρα, η Αλβανία, ευελπιστεί στο μέλλον να αποτελέσει μέλος της.

(β)---Μία ακόμη τριμερής συμφωνία είναι δυνατή μεταξύ Ελλάδας-Ιταλίας-Λιβύης. Τα δύο βασικά θετικά στοιχεία που δύναται να εδράζεται η σύμβαση είναι: η πρόθεση και των τριών χωρών για οριοθέτηση ΑΟΖ και το παραδοσιακά διαμορφωμένο καλό κλίμα σε διμερές επίπεδο. Αρνητικοί παράγοντες για οποιαδήποτε συμφωνία μπορεί να θεωρηθούν οι πολιτικοστρατιωτικές ανακατατάξεις τόσο στο εσωτερικό της Λιβύης όσο και στον ευρύτερο χώρο της Μέσης Ανατολής. Έτσι, κρίνεται απαραίτητο να καμφθούν οι αντιρρήσεις της Λιβύης για τα δικαιώματα στην ΑΟΖ των ελληνικών νησιών ΝΑ της Πελοποννήσου και της Γαύδου και η χάραξη της γραμμής για το κλείσιμο του κόλπου της Σύρτης.

(γ)---Με γνώμονα την άμεση θέσπιση ΑΟΖ νότια και ανατολικά της Κρήτης προκειμένου απρόσκοπτα η χώρα μας να προχωρήσει στις αναγκαίες ενέργειες για την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων, είναι δόκιμη μια τριμερής συμφωνία μεταξύ Ελλάδας-Λιβύης-Αιγύπτου. Βέβαια ο ρεαλισμός οδηγεί τα συμβαλλόμενα μέρη και ιδιαίτερα τη χώρα μας, να λάβει υπόψη τις παρακάτω παραμέτρους:

- Πολιτικοστρατιωτικές ανακατατάξεις στη Μέση Ανατολή.
- Πολιτικό κενό-έλλειμμα στη διακυβέρνηση των δύο αραβικών χωρών.
- Η επαναπροσέγγιση που επιχειρεί η Τουρκία με τον αραβικό κόσμο, χωρίς όμως τα αποτελέσματα να είναι ακόμα εμφανή.
- Η θέση της Αιγύπτου, σύμφωνα με την οποία θα άρχιζε συνομιλίες για τη θέσπιση ΑΟΖ με την Τουρκία, δήλωση που σημαίνει ότι δεν αναγνωρίζει πλήρη επήρεια του Καστελόριζου σε ΑΟΖ και άρα Κύπρος και Ελλάδα δεν έχουν εφαιπτόμενες ΑΟΖ. Η εξελίξεις βέβαια, στο εσωτερικό της Αιγύπτου, έχουν «παγώσει» το θέμα.
- Η θέση των ΗΠΑ και του Ηνωμένου Βασιλείου δεδομένου οποιαδήποτε σύμβαση για θέσπιση ΑΟΖ άπτεται άμεσα των γεωστρατηγικών και γεωπολιτικών συμφερόντων τους στην περιοχή.
- Η θέση της Λιβύης που αφορά στη διευθέτηση διαφορών

σύμφωνα με την αρχή της ευθυδικίας και το κλείσιμο του κόλπου της Σύρτης.

Συνεπώς αποτελεί δύσκολο εγχείρημα οποιαδήποτε προσπάθεια εξαγωγής αποτελέσματος από την παραπάνω σύμβαση, τουλάχιστο προς το παρόν.

(δ) -- Μία σημαντική τριμερής συμφωνία που πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα για την χώρα μας είναι μεταξύ Ελλάδας-Αιγύπτου-Κύπρου. Με αφετηρία την ήδη υπάρχουσα σύμβαση Κύπρου-Αιγύπτου, με την απαραίτητη ώθηση της ΕΕ, τη συνεννόηση με ΗΠΑ-Ηνωμένο Βασίλειο στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ και με βάση το ΔΘ, είναι εφικτή η επίτευξη συμφωνίας για τον καθορισμό ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας μεταξύ των συμβαλλομένων, ανεξαρτήτως των θέσεων και αντίδρασης της Τουρκίας.

(ε) -- Όπως και στις διμερείς συμβάσεις, κατά τον ίδιο τρόπο και υπό προϋποθέσεις, θα ήταν εφικτή η έναρξη συνομιλιών για μία συμφωνία θέσπισης ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας μεταξύ Ελλάδας-Κύπρου-Τουρκίας με ή χωρίς την Αίγυπτο. Εδώ όμως, γι ακόμα μία φορά τίθεται το οξύ δίλλημα: Συμφωνία μέσω του ΔΔΧ, μέσω πολυμερούς πολιτικής λύσης ή συνδυασμού αυτών; Μίας μορφής πολιτική λύση περιγράφηκε στην παράγραφο 2β(6) και αφορά στην πρόταση για διμερή σύμβαση Ελλάδας-Τουρκίας. Στη συγκεκριμένη περίπτωση για μία πολυμερή συμφωνία πρέπει να ληφθούν υπόψη στοιχεία-παράγοντες, όπως:

- Το γεγονός ότι η Τουρκία δεν αναγνωρίζει την Κυπριακή Δημοκρατία.
- Το Κυπριακό παραμένει άλυτο.
- Η Τουρκία δεν θα ήθελε οι ΑΟΖ Κύπρου- Ελλάδας να εφάπτονται.
- Η Τουρκία επιθυμεί να διαδραματίσει κυριαρχικό ρόλο στην ενεργειακές ζυμώσεις στην ανατολική Μεσόγειο.
- Η τουρκική ατζέντα των διμερών διαφορών Ελλάδας-Τουρκίας περιλαμβάνει θέματα που δεν αναγνωρίζει η χώρα μας και τα οποία θα ήταν επικίνδυνο να συμπεριληφθούν οποιοδήποτε διάλογο

ε. Πλεονεκτήματα και Δυσχέρειες που Προκύπτουν από την Υπογραφή Πολυμερών Συμφωνιών για την Ελλάδα Έναντι της Τουρκίας

(1) Πλεονεκτήματα

(α)---Υπογραφή τριμερούς σύμβασης μεταξύ Ελλάδας-Ιταλίας και Αλβανίας στο Ιόνιο, λύση άκρως εφικτή, θα ωθήσει ενδεχομένως, τη Λιβύη στο τραπέζι των συνομιλιών για την υπογραφή συμφωνίας. Επίσης θα αποτελέσει ισχυρό προηγούμενο για την κήρυξη ΑΟΖ και καθορισμού υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο.

(β)---Μια πολυμερής συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδας-Κύπρου-Αιγύπτου, αφενός θα φέρει την Τουρκία προ τετελεσμένων γεγονότων και θα την αναγκάσει να έρθει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, αφετέρου θα αποδυναμώσει τα επιχειρήματα της σε διεθνές επίπεδο περί ιδιομορφίας του Αιγαίου. Επίσης θα εμποδίσει την Τουρκία να έχει θαλάσσια σύνορα με την Αίγυπτο. Τέλος θα δημιουργεί ενιαίο θαλάσσιο χώρο μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου, τον οποίο προτίθεται να αναγνωρίσει το Ισραήλ. Τούτο προσθέτει στην ενδοχώρα του Ισραήλ στρατηγικό βάθος (*strategic depth*), αλλά και αποτελεί σημαντικό διάδρομο για υποθαλάσσιους ενεργειακούς αγωγούς προς την ΕΕ, μέσω της Ελλάδας.

(γ)---Η σύμβαση μεταξύ Ελλάδας-Κύπρου-Αιγύπτου οδηγεί πιθανόν την Τουρκία σε παρέμβαση ως τρίτο μέρος με την οποία θα ζητήσει ασφαλιστικά μέτρα, τρόπο τινά, ως θιγόμενο μέρος κι έτσι με την ενέργεια αυτή θα αναγνωρίσει έμμεσα την Κυπριακή Δημοκρατία και το *imperiium* της πάνω στο μόρφωμα των κατεχομένων που αυτοπροσδιορίζεται ως «*Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου (ΤΔΒΚ)*».

(δ)---Εδώ θα πρέπει, να σημειωθεί ότι τόσο η ΕΕ⁹⁵, όσο οι ΗΠΑ, Ρωσία και Ισραήλ έχουν επανειλημμένα στηρίξει τις κυπριακές θέσεις, αναγνωρίζοντας το αναφαίρετο δικαίωμα της Κύπρου να εκμεταλλεύεται τον

⁹⁵ Ο αρμόδιος επίτροπος, για θέματα «Διεύρυνσης και Ευρωπαϊκής Πολιτικής», Επίτροπος Fuhle, κάλεσε την Τουρκία να «απόσχει από οιαδήποτε απειλή, αντιπαράθεση ή άλλη ενέργεια που θα μπορούσε να επηρεάσει δυσμενώς τις καλές σχέσεις και την ειρηνική επίλυση των συνοριακών διαφορών. Τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν κυριαρχικό δικαίωμα να συνάπτουν διμερείς συμφωνίες με τρίτα κράτη, σύμφωνα με το κοινοτικό κεκτημένο και το ΔΔ».

υποθαλάσσιο φυσικό της πλούτο. Αντίστοιχες Θέσεις υιοθετήθηκαν και στην «Έκθεση Προόδου για την Τουρκία έτους 2011»⁹⁶ της ΕΕ.

(ε) -- Η Τουρκία έχει προχωρήσει σε συμφωνία ρύθμισης της ΑΟΖ με τις άλλες χώρες της Μαύρης Θάλασσας από το 1986 (αρχικά με την πρώην ΕΣΣΔ και αργότερα με Βουλγαρία και Ρουμανία) με βάση τη μέθοδο της μέσης γραμμής, παρ' ότι δεν είχε υπογράψει τη Σύμβαση του 1982, αποκαλύπτοντας την ασυνέπεια και επιθετικότητα της. Οι θεσμοθετήσεις αυτές μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως προηγούμενο για την διευθέτηση θαλασσιών ζωνών στο Αιγαίο.

(στ)- Επιπρόσθετα μία πολυμερής σύμβαση της χώρας στην Αν. Μεσόγειο δύναται να προκαλέσει την έλευση στην περιοχή εταιρειών με ισχυρά πολυεθνικά συμφέροντα στον τομέα της ενέργειας και μπορεί επίσης να έχει θετικά αποτελέσματα σε ζητήματα που άπτονται της εξωτερικής πολιτικής της χώρας αλλά και στο Κυπριακό⁹⁷.

(ζ)--- Μέσω πολιτικής συμφωνίας Ελλάδας-Τουρκίας για την περιοχή του συμπλέγματος του Καστελορίζου μπορεί να καθοριστούν επί τω βελτίω, οι βάσεις υπολογισμού της ελληνικής ΑΟΖ. Έτσι, ναι μεν παραχωρούμε μέρος από την ΑΟΖ που μαξιμαλιστικά διεκδικούμε στην περιοχή, αλλά αποφεύγουμε ένα δικαστικό ατύχημα. Στην ουσία δημιουργούμε ένα μηχανισμό εξισορρόπησης (*hedging*). Είναι δύσκολο και ίσως παράτολμο να επιχειρήσει κανείς να προβλέψει τι είδους απόφαση θα λάβει το ΔΔΧ σε περίπτωση που τελικά θα φτάσει σε αυτό η ελληνοτουρκική διαφορά για την Υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ του Αιγαίου. Έχοντας όμως υπόψη τις προηγούμενες αποφάσεις του ΔΔΧ σε παρεμφερείς διαφορές, μπορούμε να εικάσουμε ότι το δικαστήριο θα χρησιμοποιήσει σε αυτή την περίπτωση την αρχή της «ίσης απόστασης-ειδικών περιστάσεων», αντί για μόνο την αρχή της ίσης απόστασης. Δυστυχώς το ΔΔΧ όχι μόνο φαίνεται να διστάζει να ακολουθήσει ένα προηγούμενο (*precentent*) σε περιπτώσεις οριοθέτησης, αλλά επίσης δεν έχει δημιουργήσει ορισμένους κανόνες

⁹⁶ EU, European Commission, «Turkey 2011 Progress Report, SEC 2011», http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/tr_rapport_2011_en.pdf (πρόσβαση τη 27/8/2016).

⁹⁷ Δημήτριος Μπεκιάρης: «Πλούσια κοιτάσματα αερίου στην Μεσόγειο», *Ινφογνώμων Πολιτικά*, 11/08/10, http://infognomonpolitics.blogspot.gr/2010/08/blog-post_9960.html, (πρόσβαση τη 09/7/2016).

προς τους οποίους τα ενδιαφερόμενα κράτη θα μπορούσαν να στραφούν για καθοδήγηση. Το κύριο πρόβλημα που θα έχει η Ελλάδα στο ΔΔΧ είναι αυτό του Καστελόριζου και της Στρογγύλης, διότι το δικαστήριο, σε περιπτώσεις που το νησάκι βρίσκεται μπροστά σε ένα τεράστιο ηπειρωτικό χώρο ενός άλλου κράτους ποτέ δε δίδει «πλήρη επήρεια» σε αυτό το νησάκι. Εάν συμβεί κάτι τέτοιο, η Ελλάδα δεν θα έχει θαλάσσια σύνορα με την Κύπρο.

(2) Μειονέκτημα-Δυσχέρειες έναντι της Τουρκίας

(α)---Οι πολυμερείς συμφωνίες, από την ίδια τους τη φύση, είναι περίπλοκες, πολυεπίπεδες και συνεπώς χρονοβόρες, γεγονός που καθιστά δυσχερή οποιασδήποτε μορφής εκμετάλλευσης του Αιγαίου από την Ελλάδα με ταυτόχρονη παραμονή του «ομιχλώδους» *status quo* που επιθυμεί να επιβάλει η Τουρκία.

(β)---Μέχρι αυτή τη στιγμή δεν έχει καταγραφεί παγκόσμια, πολυμερής συμφωνία καθορισμού υφαλοκρηπίδας ή ΑΟΖ. Συνεπώς οποιαδήποτε προσπάθεια θα πρέπει να στηριχτεί σε βάσεις, προοπτικές και σταθερές, ανάλογα με τα συμφέροντα των συμβαλλομένων κρατών.

(γ)---Η Τουρκία προκειμένου να προσέλθει στο τραπέζι των συνομιλιών για μία πολυμερή σύμβαση, ενδεχομένως να ζητήσει «ρήτρα επίλυσης» του Κυπριακού, με υπογραφή τόσο της Κυπριακής Κυβέρνησης όσο και του καθεστώτος των κατεχομένων. Η αποδοχή όμως τέτοιου όρου αδυνατίζει τη θέση της Κυπριακής Δημοκρατίας, αλλά μάλλον θα ήταν μονόδρομος για τη συμμετοχή της Τουρκίας σε συνομιλίες.

(δ)---Η Τουρκία, σύμφωνα με το νέο-ισλαμικό της δόγμα, θέλει να νιώθει ασφάλεια στα θαλάσσια σύνορά της, ώστε να μπορέσει να εκπληρώσει τους στόχους της, οι οποίοι αποβλέπουν στο να μετατραπεί σε ισλαμικό πόλο στον Αραβομουσουλμανικό κόσμο αλλά και πόλο διεθνούς ισχύος. Το ρόλο της αυτόν επιθυμεί να τον ισχυροποιήσει θέτοντας υπό την ισλαμική της αιγίδα και ολόκληρο το ευρωπαϊκό Ισλάμ. Έτσι παρόλο που δεν θεωρεί την Ελλάδα πλέον ως άμεση

απειλή⁹⁸, φαίνεται να έχει καταστήσει στρατηγική επιδίωξή της, τη μη αναγνώριση ή οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών στην περιοχή, αλλά και τη μη συμπερίληψη του Καστελόριζου σε οποιαδήποτε χάραξη των ΑΟΖ, γεγονός που θα την απέκλειε στα θαλάσσια σύνορά της. Έτσι θεωρεί πως κάθε προσπάθεια για εξόρυξη υδρογονανθράκων από Κύπρο ή Ελλάδα, θεωρείται επιθετική ενέργεια και δεν θα πρέπει να μένει αναπάντητη. Γι' αυτό και η Τουρκία πιθανόν θα κάνει ότι μπορεί για να εξασφαλίσει την θαλάσσια ασφάλειά της σε πολιτικό, διπλωματικό και στρατιωτικό επίπεδο. Δείγμα αποτελούν οι υπερπτήσεις, οι παραβιάσεις από μια σειρά από εξόδους ωκεανογραφικών κλπ., ώστε να καταδείξει ότι έχει μερίσματα στις περιοχές αυτές. Η τουρκική διπλωματία εξάλλου, έχει δηλώσει ότι αμφισβητεί το δικαίωμα της Κυπριακής Δημοκρατίας να συνάπτει τέτοιες συμφωνίες, με το επιχείρημα ότι οι ενεργειακοί πόροι του νησιού ανήκουν και στους Τουρκοκύπριους και συνεπώς πρέπει να συνομολογήσει και το κατοχικό καθεστώς.

(ε) -- Η προσπάθεια υπογραφής πολυμερούς σύμβασης ανατολικά της Κρήτης και νοτίως του συμπλέγματος του Καστελορίζου θα οδηγούσε τη χώρα μας δυνητικά στο ΔΔΧ, λόγω των δυσκολιών που θα προκύψουν από κάθε συμβαλλόμενο μέρος. Το ΔΔΧ πιθανόν θα εξέδιδε απόφαση σύμφωνα με τις αρχές της ευθυδικίας και θα χώριζε την ΑΟΖ σε ανάλογα τμήματα ανά χώρα χωρίς να λάβει υπόψη του την ΑΟΖ των ελληνικών νησιών.

(στ)- Μία ακραία ισλαμοποίηση της πολιτικής ζωής της Αιγύπτου ή η επικράτηση εξτρεμιστικών οργανώσεων στη Συρία (ISIS) και η επέκταση της κρίσης στον Λίβανο, την Τουρκία καθώς και η αστάθεια στο Ιράκ θα αποτελούσαν γεγονότα, που θα υπέσκαπταν τις όποιες προοπτικές ανάπτυξης πολυμερών σχέσεων συνεργασίας στην Ανατολική Μεσόγειο, ενώ ενδέχεται να οδηγούσαν σε αποσύνθεση και τις υφιστάμενες. Το Ισραήλ παγιδευμένο εντός μιας «*ισλαμικής και αραβικής λαβίδας*», ενδεχομένως να αναβάθμιζε τις σχέσεις του με την Τουρκία. Σε μια τέτοια περίπτωση το αέριο του Ισραήλ θα μπορούσε κάλλιστα να μεταφερθεί στη Γηραιά Ήπειρο μέσω του ήδη υπάρχοντος τουρκικού δικτύου αγωγών, παρακάμπτοντας, έτσι, τον όποιο ρόλο θα μπορούσε να διαδραματίσει η Ελλάδα.

⁹⁸ Χρήστος Μηνάγιας, «*Η νέα "Κόκκινη Βίβλος"*», *geostrategy.gr*, 28/10/2010, σελ. 5, <http://www.geostrategy.gr/pdf/>, (πρόσβαση τη 01/8/2016).

Ίσως η λύση του Κυπριακού, που αυτή την περίοδο κυοφορείται, να αποβλέπει στη διέλευση του φυσικού αερίου του Ισραήλ μέσω Τουρκίας.

στ. Διαπιστώσεις

Η οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών ζήτημα εξαιρετικά δαιδαλώδες, πολιτικοποιημένο και συχνά αμφισβητούμενο, συνδέεται στενά με θέματα κυριαρχίας και οικονομικών συμφερόντων. Από τις εφαρμοστέες συμβατικές ρυθμίσεις και την σχετική νομολογία καθίσταται φανερό ότι παρά τους ειδικούς συμβατικούς όρους και τον μεγάλο αριθμό υποθέσεων, θα ήταν δύσκολο να γίνει λόγος για σαφείς κανόνες οριοθέτησης. Η ομοιότητα των κανόνων για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ (άρθρα 74 και 83 της Σύμβασης του ΔΘ) δεν οδηγεί απαραίτητα σε ταυτόσημες γραμμές οριοθέτησης, αφού η δίκαιη λύση για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας δύναται να οδηγεί σε μη δίκαιο αποτέλεσμα για την οριοθέτηση της ΑΟΖ. Από τον συνδυασμό των ανωτέρω άρθρων συνάγεται με βεβαιότητα ότι:

- οποιαδήποτε λύση για την οριοθέτηση πρέπει να βασίζεται στο ΔΔ (εκτός και αν τα ενδιαφερόμενα κράτη αποφασίζουν διαφορετικά) και συνάμα να υπηρετεί την βεβαιότητα και την προβλεψιμότητα του δικαίου και
- η επιείκεια (*equity*) και η δικαιοσύνη αποτελούν τον τελικό στόχο, στον οποίο πρέπει να αποσκοπεί η διαδικασία της οριοθέτησης και όχι το μέσο για την επίτευξη μιας λύσης.

Στο χώρο της πρακτικής των κρατών τα περισσότερα θαλάσσια σύνορα που συνάπτονται με συμφωνία αποτελούν προϊόν διμερών διαπραγματεύσεων. Η ανάλυση της πρακτικής των κρατών αποδεικνύει ότι στις οριοθετήσεις θαλάσσιων ζωνών επικρατεί η διπλή φόρμουλα της Σύμβασης του ΔΘ του 1982:

- το ΔΔ, δηλαδή βεβαιότητα δικαίου μέσω της αρχής ίσης απόστασης (μέσης γραμμής/πλάγιας γραμμής), που θα ισχύει κατ' αρχήν και για τα νησιά και
- ο στόχος του δικαίου αποτελέσματος της οριοθέτησης μέσω της εφαρμογής των αρχών επιείκειας.

Είναι γνωστό, πλέον, σε όλους ότι η Τουρκία θεωρεί την έννοια της ΑΟΖ ως τον μεγαλύτερο εχθρό της στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Η Άγκυρα επιμένει ότι η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας συνδέεται με την οριοθέτηση της Κυπριακής ΑΟΖ με την Αίγυπτο. Πρόσφατα, ο Μόνιμος Αντιπρόσωπος της Τουρκίας στον ΟΗΕ κατέθεσε στις 2 Μαΐου 2016 ένα έγγραφο⁹⁹ με το οποίο χαρακτηρίζει ως τουρκική την κυπριακή υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ δυτικά της Κύπρου και όλη την ελληνική υφαλοκρηπίδα νότια του Καστελόριζου και ανατολικά της Κρήτης. Στο έγγραφό της η Τουρκία αναφέρει ότι έχει εξ υπαρχής ("*ab initio*") και αυτοδικαίως ("*ipso facto*") νόμιμα κυριαρχικά δικαιώματα στις θαλάσσιες περιοχές της Αν. Μεσογείου που εκτείνονται δυτικά του 32°16'18"Ε και προσθέτει: «*Τα εξωτερικά όρια της τουρκικής υφαλοκρηπίδας στην θαλάσσια περιοχή συμπίπτουν με την μέση γραμμή μεταξύ των ακτογραμμών της Τουρκίας και της Αιγύπτου και στα δυτικά το όριο της θα είναι το σημείο που θα οριστεί σε συμφωνίες οριοθέτησης στο Αιγαίο και στην Μεσόγειο μεταξύ όλων των ενδιαφερόμενων χωρών, που θα λαμβάνουν υπόψη όλες τις σχετικές και ειδικές περιστάσεις*».

Το έγγραφο αυτό προσπαθεί να οικειοποιηθεί όλη την ελληνική υφαλοκρηπίδα της Αν. Μεσογείου και αναφέρεται συνεχώς στην υφαλοκρηπίδα και όχι στην ΑΟΖ των κρατών της περιοχής και, φυσικά, δεν αναφέρεται καθόλου στην ελληνική ΑΟΖ, κάτι που πρέπει να υπενθυμίζουμε στους Έλληνες οπαδούς της υφαλοκρηπίδας. Οι Τούρκοι ισχυρίζονται ότι το Καστελόριζο δε διαθέτει υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ και συνεπώς η Τουρκία έχει θαλάσσια σύνορα με την Αίγυπτο αρνούμενη έτσι το δικαίωμα της Ελλάδας να έχει θαλάσσια σύνορα με την Κύπρο. Επίσης με την ίδια ρηματική διακοίνωση η Τουρκία απέρριπτε την γνωστή ως "*τροπολογία Μανιάτη*"¹⁰⁰, την οποία η Ελλάδα έχει καταθέσει στον ΟΗΕ, σύμφωνα με την οποία για όσο

⁹⁹ UN, *Letter dated 28 April 2016 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General*, 02 May 2016, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/70/855 (πρόσβαση τη 23/8/2016).

¹⁰⁰ Ignatiou.com, Πετράκης Γεώργιος, «*Μανιφέστο Άγκυρας, "βάφει" τουρκική όλη την υφαλοκρηπίδα της Ανατολικής Μεσογείου*», <http://mignatiou.com/2016/05/manifesto-agkiras-vafi-tourkiki-oli-tin-ifalokripida-tis-anatolikis-mesogiou/> (πρόσβαση την 25/08/2016) και energypress.gr, Γιάννης Μανιάτης, <http://ypeka.gr/Default.aspx?tabid=386&snl%5B524%5D=1380&language=el-GR>, (πρόσβαση την 25/07/2016)

διάστημα δεν υπάρχουν συμφωνίες οριοθέτησης στην περιοχή, η Ελλάδα θα θεωρεί ως εξωτερικό όριο των θαλάσσιων ζωνών της την μέση γραμμή.

Η επίλυση των διαφορών σχετικά με την οριοθέτηση θαλασσιών περιοχών υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ συνιστά μια πολύπλοκη διαδικασία με πολλές δικονομικές και ουσιαστικές πτυχές. Αποτελεί ωστόσο απαραίτητη προϋπόθεση για την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της θάλασσας, όταν οι περιοχές δικαιοδοσίας των παράκτιων κρατών αλληλεπικαλύπτονται. Από την εξέταση της πλούσιας πρόσφατης νομολογίας των διεθνών δικαστηρίων καθίσταται εμφανές ότι πλέον υφίσταται μια σαφής διαδικασία όσον αφορά στην οριοθέτηση αυτή καθεαυτή, η οποία μας παρέχει μια σχετική προβλεψιμότητα, αλλά επ' ουδενί βεβαιότητα για το τελικό αποτέλεσμα. Οι πρόσφατες αποφάσεις των διεθνών δικαστηρίων έχουν εξαιρετική σημασία και για την Ελλάδα τόσο σε επίπεδο διαδικασίας όσο και σε επίπεδο ουσίας.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαδικασία με την οποία ένα κράτος δύναται να προβεί στην μονομερή κατάθεση προσφυγής εναντίον ενός άλλου κράτους για διαφορές που αφορούν στο ΔΘ, και ενδεχομένως και σε οριοθετήσεις, κάνοντας χρήση του Μέρους XV της Σύμβασης. Η *υπόθεση της Νότιας Σινικής Θάλασσας μεταξύ Φιλιππίνων και Κίνας*¹⁰¹ απέδειξε ότι από τη στιγμή που ένα κράτος

¹⁰¹ The South China Sea Arbitration (Philippines v. China) (PCA Case No 2013-19) [Merits] Arbitral Award of 12 July 2016
<https://pca-cpa.org/wp-content/uploads/sites/175/2016/07/PH-CN-20160712-Award.pdf> (πρόσβαση την 22/8/2016)

Η απόφαση του PCA που προβλέπεται ως μηχανισμός επίλυσης διαφορών αναφορικώς με το ΔΘ, αφορούσε την εξέταση της νομιμότητας των αξιώσεων και δραστηριοτήτων της Κίνας στη Νότια Σινική Θάλασσα επί των πόρων των νησιωτικών σχηματισμών που περικλείονται από τη γραμμή των εννέα σημείων (nine-dash line). Η προσφυγή υπεβλήθη μονομερώς από τις Φιλιππίνες. Για τις παραδοχές του PCA αναφορικώς με τις αξιώσεις της Κίνας ως προς την περικλειόμενη περιοχή (nine-dash line) εντός της ΑΟΖ των Φιλιππίνων (και όσο το παρόν περιγράμμα επιτρέπει), υπ' όψιν τα εξής:

1. Κρίθηκε ότι δεν υφίστανται ιστορικά δικαιώματα αλιείας και εξόρυξης υδρογονανθράκων που επικαλέσθηκε η Κίνα, εφόσον δεν ήταν αποκλειστικά, ούτε είχαν τη συναίνεση άλλων κρατών, ενώ οι διεκδικήσεις νησιωτικών σχηματισμών που βρίσκονται κάτω από τη στάθμη της θάλασσας (π.χ. ύφαλοι, σκόπελοι) δεν συνεπάγονται κυριαρχικά δικαιώματα, αλλά ούτε και είναι δυνατόν μέσω αυτών να διεκδικούνται θαλάσσιες ζώνες. (Εξαιρούνται όμως φυσικοί σκόπελοι οι οποίοι εντός των χωρικών υδάτων αποτελούν σημεία βάσης μέτρησης των ζωνών.)

2. Προσδιορίστηκε η έκταση των δικαιωμάτων της Κίνας σε θαλάσσιες ζώνες έως το προβλεπόμενο από το ΔΘ όριο από τις ακτές της, στα 200 ν.μ., ενώ αποφασίσθηκε ότι οι κατασκευές τεχνητών νησιών δεν νομιμοποιούνται. Διαπιστώθηκε δε ότι οι κατασκευές αυτές προκαλούν σοβαρή βλάβη στο περιβάλλον των κοραλλιογενών υφάλων με συνέπεια την προσβολή του οικοσυστήματος. Επίσης διαπιστώθηκε ότι η Κίνα δεν ενήργησε με καλή πίστη ενόψει της διαδικασίας επίλυσης της διαφοράς.

αποφασίσει να προσχωρήσει στη Σύμβαση ΔΘ (Κίνα) δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να εφησυχάζει ως προς το ενδεχόμενο υποβολής προσφυγής εναντίον του, ακόμη και αν επιθυμεί την εξαίρεση ορισμένων διαφορών, μεταξύ των οποίων και εκείνων που σχετίζονται με οριοθετήσεις.

Η Ελλάδα είναι μέρος της Σύμβασης ΔΘ, άρα υπόκειται στον μηχανισμό υποχρεωτικής επίλυσης των διαφορών που απορρέουν από την εν λόγω Σύμβαση, αλλά έχει εξαιρέσει τις διαφορές σχετικά με την οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών. Από την άλλη, έχει εκκρεμείς διαφορές οριοθέτησης με τα γειτονικά κράτη της, οι οποίες ενδεχομένως κάποια στιγμή να υποβληθούν σε ένα δικαιοδοτικό όργανο. Η πλούσια λοιπόν πρόσφατη νομολογία των διεθνών δικαστηρίων αποτελεί οδηγό για την πατρίδα μας σχετικά με τι πρέπει να προσέξει, τι πρέπει να περιμένει και ενδεχομένως πως πρέπει να προβεί σε οριοθετήσεις ή σε υποβολή διαφορών σε διεθνή δικαστήρια.

3. Ερμηνεύθηκε για πρώτη φορά η «διάταξη περί βράχων» με βάση τις πρόνοιες του Δικαίου της Θάλασσας με θετικά μάλιστα συμπεράσματα ως προς τα νόμιμα δικαιώματα της Ελλάδας για τα μικρά νησιά-βράχους (βραχονησίδες). Για να αναγνωρίζονται δε σ' ένα βράχο-νησί δικαιώματα υφαλοκρηπίδας -ΑΟΖ, απαιτείται αντικειμενική δυνατότητα μόνιμης ανθρώπινης διαβίωσης ή οικονομικής ζωής, ενώ είναι ανεπίτρεπτη η ύπαρξη εντεταλμένου προσωπικού, ώστε να γίνεται επίκληση ύπαρξης μόνιμης ανθρώπινης διαβίωσης. Επίσης, ένας νησιωτικός σχηματισμός που δεν κατοικείται, κρίθηκε ότι εξ αυτού του λόγου δεν αναιρείται η δυνατότητα κατοίκησης, όταν αντικειμενικώς ο σχηματισμός αυτός μπορεί να κατοικηθεί. Επίσης κάτοικοι γειτονικών νησιών με οικονομική δραστηριότητα σε βράχο δεν απαιτείται να κατοικούν εκεί οπωσδήποτε, ώστε να εκπληρώνεται η προϋπόθεση της δυνατότητας οικονομικής ζωής επί του βράχου. Στην περίπτωση αυτή αρκεί η διαβίωση επί του βράχου να μην εξαρτάται από εξωτερική υποστήριξη. Επέμβαση δε με τεχνητά μέσα, ώστε ένας βράχος να γίνει κατοικήσιμος, αφορά εξωνομική ενέργεια που δεν παράγει έννομα αποτελέσματα. Τέλος:

4. Καταδικάστηκαν δραστηριότητες της Κίνας που αφορούσαν στη συστηματική παρενόχληση πλοίων που διεξήγαγαν έρευνες για υδρογονάνθρακες εντός της ΑΟΖ των Φιλιππίνων. Τα προαναφερόμενα αφορούν καταλυτικές απαντήσεις για τις «γνωστές» συμπεριφορές της Τουρκίας καθώς και αποφασιστική ενίσχυση των βάσιμων θέσεων της Ελλάδας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΕΠΙΛΟΓΟΣ

1. ΓΕΝΙΚΑ

Δεν χωρεί καμία αμφιβολία ότι ο θεσμός της ΑΟΖ κερδίζει σταθερά έδαφος στις οριοθετικές προτιμήσεις των κρατών. Και τούτο είναι φυσικό από τη στιγμή που η ΑΟΖ εξασφαλίζει πολλαπλά οφέλη από τα δικαιώματα που γεννώνται επ' αυτής. Η Ελλάδα δεν μπορεί να αποτελέσει εξαίρεση απέναντι σ' αυτή την πραγματικότητα. Η ΑΟΖ προσφέρει δυνατότητες που εξικνούνται από τη φύση της ζώνης. Αναμφίβολα η υφαλοκρηπίδα καλύπτει τις ελληνικές διεκδικήσεις για τους πλουτοπαραγωγικούς πόρους του βυθού και του υπεδάφους και η ΑΟΖ προσφέρει μία σοβαρή προστιθέμενη αξία. Αυτή συνίσταται στη δυνατότητα της χώρας να απολαμβάνει αποκλειστικά δικαιώματα στην αλιεία, στην αξιοποίηση των θαλασσίων ρευμάτων και των ανέμων.

Αν και η ΑΟΖ είναι επιθυμητή για τη χώρα μας, θα πρέπει ωστόσο να υπογραμμιστεί ότι η κήρυξή της πρέπει να επιτευχθεί μέσω των επιταγών του ΔΘ και με συμφωνίες (διμερείς, πολυμερείς ή συνδυασμός αυτών) με τα ενδιαφερόμενα-όμορα κράτη. Το όλο εγχείρημα οριοθέτησης ΑΟΖ, όπως προαναφέρθηκε και αναλύθηκε εκτενώς στο Κεφάλαιο «Γ», έχει δύο παραμέτρους. Η πρώτη αφορά στον τρόπο που η Τουρκία αντιδράσει σε περίπτωση συμφωνιών της Ελλάδας με άλλες χώρες (ιδιαίτερα με Κύπρο και Αίγυπτο) και η δεύτερη απαιτείται να περιγράψει την πλέον γεωστρατηγικά-γεωπολιτικά ενδεδειγμένη πορεία θέσπισης ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας. Το πώς θα αντιδράσει η Τουρκία είναι ζήτημα που μπορούμε να προβλέψουμε, λαμβάνοντα υπόψη τις αντιρρήσεις της, κατά το παρελθόν, αλλά αυτή η εκτίμηση δεν απαλλάσσει τη χώρα μας από την υποχρέωση να τοποθετείται με σαφήνεια στο θέμα αυτό, καθώς και στα κρίσιμα βήματα για την εξέλιξη των σχέσεων με τη γείτονα, απαλλαγμένη από φοβικά σύνδρομα.

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΗΡΥΞΗΣ ΑΟΖ

Τα οικονομικά οφέλη που θα αποκόμιζε η Ελλάδα στην περίπτωση κήρυξης ΑΟΖ, εκτιμάται ότι θα μπορούσαν να συμβάλουν σημαντικά στη βελτίωση της οικονομίας, ειδικά σήμερα που η χώρα έχει ήδη προσφύγει από το 2010 στο Διεθνές

Νομισματικό Ταμείο και την ΕΕ για οικονομική στήριξη¹⁰². Τα οφέλη αυτά θα μπορούσαν να προκύψουν από την αξιοποίηση της αλιείας, των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και των υποθαλάσσιων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων.

α. Οικονομικά Οφέλη από την Αλιεία

Σε περίπτωση κήρυξης ΑΟΖ, στη ζώνη αυτή θα μπορούν να αλιεύουν πλέον μόνο ελληνικά αλιευτικά ή και ξένα μόνο κατόπιν αδειοδότησης από τις ελληνικές αρχές¹⁰³. Το γεγονός αυτό θα καταστήσει δυνατή την ανάπτυξη πολιτικών για τη βιώσιμη εκμετάλλευση των αλιευμάτων προς όφελος της ελληνικής οικονομίας και στον έλεγχο της αλόγιστης (πολλές φορές παράνομης αλιείας), μέσω εφαρμογής του ελληνικού κανονιστικού πλαισίου. Ειδικότερα στην περίπτωση των ελληνικών θαλασσών φαίνεται πως η υπεραλίευση έχει οδηγήσει τα ιχθυαποθέματα σε συρρίκνωση¹⁰⁴, με αποτέλεσμα η λήψη μέτρων να καθίσταται πλέον επιτακτική.

β. Οικονομικά Οφέλη από την Αξιοποίηση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας

Η κήρυξη ΑΟΖ θα επιτρέψει την εγκατάσταση υπεράκτιων αιολικών πάρκων για την εκμετάλλευση του υψηλού αιολικού δυναμικού του Αιγαίου, τα οποία δε θα εμποδίζουν την τουριστική ανάπτυξη και δε θα αντιμετωπίζουν την άρνηση των τοπικών κοινωνιών, καθώς θα βρίσκονται σε απόσταση από τις ακτές. Επίσης θα πρέπει να σημειωθεί ότι σχετικά με την εγκατάσταση υπεράκτιων αιολικών πάρκων στο Αιγαίο, οι απόψεις για το αν συμφέρουν οικονομικά σε σχέση με την εγκατάσταση αντίστοιχων πάρκων επί της ξηράς (π.χ. σε άγονα νησιά), δίστανται.

γ. Οικονομικά Οφέλη από την Εκμετάλλευση Υποθαλάσσιων Φυσικών Πόρων

Τα τελευταία χρόνια η ΝΑ Μεσόγειος έχει αναδειχθεί σε περιοχή υψηλού

¹⁰² Wikipedia, «Ελληνική Κρίση Χρέους 2010-2012»

http://el.wikipedia.org/wiki/Ελληνική_Κρίση_Χρέους-2010-2014 (πρόσβαση την 28/7/2016).

¹⁰³ Θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και τα περικόκιστα κράτη.

¹⁰⁴ Μάχη Τράτσα, «Η υπεραλίευση σκοτώνει τις ελληνικές θάλασσες», *Το Βήμα*, 02/08/2011, <http://www.tovima.gr/society/article/>, (πρόσβαση την 31/7/2016).

ενεργειακού ενδιαφέροντος, μετά από έρευνες που δείχνουν την ύπαρξη μεγάλων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην περιοχή, τα οποία θεωρούνται πλέον εκμεταλλεύσιμα λόγω της τεχνολογικής εξέλιξης. Ένας τομέας, ο οποίος πιθανότατα θα αποκτήσει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο μέλλον, είναι η αξιοποίηση των υδριτών μεθανίου, πλούσια αποθέματα των οποίων υπάρχουν νοτίως της Κρήτης και του Καστελόριζου¹⁰⁵, γεγονός που αιτιολογεί τη μεγάλη γεωστρατηγική σημασία του νησιού αυτού. Σε κάθε περίπτωση, απομένει η διεξαγωγή ερευνών προκειμένου να εξαχθούν αξιόπιστα συμπεράσματα για την ύπαρξη κοιτασμάτων σε περιοχές, που παραμένουν ακόμα ανεξερεύνητες λόγω της μη οριοθέτησής τους. Όσο συντομότερα λάβει χώρα η οριοθέτηση των ελληνικών θαλάσσιων ζωνών, τόσο συντομότερα θα καταστεί δυνατή η αξιοποίηση του πιθανού υποθαλάσσιου πλούτου της, με ότι αυτό συνεπάγεται για τη βελτίωση της γεωστρατηγικής θέσης και της οικονομικής κατάστασης της χώρας.

3. ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΓΕΩΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΟΖ

Η χώρα, θα αποκτήσει πλεονέκτημα -με την υποστήριξη ισχυρών εταίρων/δρώντων που θα εκμεταλλεύονται τους υδρογονάνθρακες- για την ενίσχυση των εθνικών της θέσεων ή ακόμη και της δημιουργίας αντίβαρων, εφόσον η ενέργεια δύναται να επικαθορίσει σε κάποιο βαθμό διμερή και περιφερειακά ζητήματα. Δεδομένης της αδυναμίας ελέγχου των θαλασσίων συνόρων της λόγω της μορφολογίας και του εύρους τους, με την ανάπτυξη της περιοχής θα είναι πρώτη ευρωπαϊκή χώρα που θα επωφεληθεί και από τον περιορισμό των οικονομικών μεταναστών, που προέρχονται από την ευρύτερη της Μέσης Ανατολής. Τέλος, θα ενισχυθεί ο ρόλος της εντός της ΕΕ.

Το ερώτημα που τίθεται σήμερα είναι εάν η Ελλάδα θα προχωρήσει σε αντίστοιχα βήματα διεκδικώντας και εφαρμόζοντας στην πράξη το δικαίωμα θέσπισης θαλασσίων ζωνών, όπως αυτό ανεπιφύλακτα αναγνωρίζεται από τη Σύμβαση του ΔΘ, συμπεριλαμβανομένης της επέκτασή των χωρικών της υδάτων ή θα παραμείνει αδρανής τριάντα τέσσερα χρόνια μετά την υιοθέτηση της Σύμβασης

¹⁰⁵ Ιωάννης Μάζης, Γεώργιος Σγουρός, «Γεωγραφική Κατανομή των Υδριτών Μεθανίου και Διεθνής Γεωπολιτική της Ενέργειας», *Επίκαιρα*, τεύχος 26, 21/4/2010, http://perialos.blogspot.gr/2011/02/blog-post_25.html (πρόσβαση την 17/8/2016).

για το θέμα που η ίδια έχει αναγάγει σε ακρογωνιαίο λίθο της εξωτερικής της πολιτικής; Το μετέωρο βήμα μιας χώρας που βρίσκεται στην πιο κρίσιμη ίσως καμπή της σύγχρονης ιστορίας της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ- ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΔΙΑΣΚΕΨΕΩΝ – ΔΙΑΚΗΡΥΞΕΙΣ - ΝΟΜΟΙ- ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ-ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Dept. of State, *Διακήρυξη No. 2667, Policy of the United States with Respect to the Natural Resources of the Subsoil and Sea-Bed of the Continental Shelf*, (Washington: Dept. of State, 28 1945).

Dept. of State, *Διακήρυξη No. 2668, Policy of the United States with Respect to Coastal Fisheries in Certain Areas of the High Seas* (Washington: Dept. of State, 28 September 1945).

The Declaration of Latin American States on the Law of the Sea (Lima, 8 August 1970).

The Montevideo Declaration on the Law of the Sea of 8 May 1970. In Lay, S.H., Churchill, R. Nordquist, M., eds., *Documents*, (Oceana: Dobbs Ferry, New York, 1973).

UN, *Conclusions in the General Report of the African States Regional Seminar on the Law of the Sea, held at Yaoundi, 20-30 June 1972*. UN Legislative Series, ST/LEG/SER.B/16.

UN, *Delimitation and the Anglo-French arbitration, 1971*, http://legal.un.org/riaa/cases/vol_XVIII/3-413.pdf

UN, *Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 (UNCLOS)*, http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/UNCLOS-TOC.htm

Limits in the Seas, No 105, *Maritime Boundaries: Colombia-Dominican Republic & Neth. Antilles- Venezuela, 1986*, (Florida: The Florida State University) <http://www.law.fsu.edu/library/collection/limitsinseas/numerical.html>

UN TURKEY, *Διάταγμα του τουρκικού Υπουργικού Συμβουλίου για τον καθορισμό ΑΟΖ*, 17/12/1986, [http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TUR_1986 Decree.pdf](http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TUR_1986_Decree.pdf).

Νόμος περί, *Κύρωσης της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας και της Συμφωνίας που αφορά την εφαρμογή του Μέρους XI της Σύμβασης*, ΦΕΚ Α' 136/1995.

International Court of Justice, *Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine)*, 16/9/2004, <http://www.icj-cij.org/docket/files/132/14987.pdf>

UN, *Arbitration between Barbados and the Republic of Trinidad and Tobago, relating to the delimitation of the exclusive economic zone and the continental shelf between them, decision of 11 April 2006*,
http://legal.un.org/riaa/cases/vol_XXVII/147-251.pdf

EU, European Commission, *Turkey 2011 Progress Report*, SEC 2011,
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/tr_rapport_2011_en.pdf.

UN TURKEY, *Maritime boundary delimitation agreements and other material*,
<http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/STATEFILES/TUR.htm>.

Διαιτητικό Δικαστήριο (Permanent Court of Arbitration) ή arbitration (δηλαδή de facto δικαιοδοτικό όργανο) που με βάση το Καταστατικό του ΟΗΕ οι αποφάσεις του είναι ισόκυρες - το ίδιο δεσμευτικές- με αυτές του ΔΔΧ,
http://www.pca-cpa.org/showpage.asp?pag_id=363.

INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE, *Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia)*, 19 November 2012,
<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&case=124&code=nicol&p3=4>

UN, *Letter dated 28 April 2016 from the Permanent Representative of Turkey to the United Nations addressed to the Secretary-General*, 02 May 2016,
http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/70/855

The South China Sea Arbitration (Philippines v. China) (PCA Case No 2013-19) Award on Jurisdiction and Admissibility of 29 October 2015,
<https://www.pcacases.com/web/sendAttach/1506>

The United Nations Convention on the Law of the Sea,
http://www.un.org/Depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm

Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine). At <http://www.icj-cij.org>. International Court of Justice, February 3, 200 Black Sea Delimitation,
http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5222&context=faculty_scholarship

DISPUTE CONCERNING DELIMITATION OF THE MARITIME BOUNDARY BETWEEN BANGLADESH AND MYANMAR IN THE BAY OF BENGAL
https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case_no_16/C16_Judgment_14_03_2012_rev.pdf

The South China Sea Arbitration (Philippines v. China) (PCA Case No 2013-19) [Merits] Arbitral Award of 12 July 2016
<https://pca-cpa.org/wp-content/uploads/sites/175/2016/07/PH-CN-20160712-Award.pdf>

Case concerning Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras) (2007)
<http://www.icj-cij.org/docket/files/120/14075.pdf>

Yemen-Eritrea Arbitration (Phase II, Maritime Delimitation) (1999),
http://legal.un.org/riaa/cases/vol_XXII/335-410.pdf

Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain (Qatar v. Bahrain) (2001), Merits, Judgment
<http://www.icj-cij.org/docket/files/87/7027.pdf>

UN, *Delimitation and the Anglo-French arbitration, 1971*,
<http://worldlii.austlii.edu.au/au/journals/AUYrBkIntLaw/1975/10.pdf>

ΦΕΚ Α' 1741/74, Κύρωση Σύμβασης της Γενεύης

BIBΛΙΑ

Βενιαμίν Καρακωστανόγλου., *Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη στο Νέο Δίκαιο της Θάλασσας-Το νομικό καθεστώς με έμφαση στην αλιεία*, (Αθήνα: Σάκκουλα, 2001).

Χρήστος Ροζάκης-Χαριτίνη Δίπλα, *Το ΔΘ και η εφαρμογή του στην Ελλάδα*, (Αθήνα: Σιδέρη, 2004).

Κ. Αντωνόπουλος, *Η Επίλυση των Διαφορών από το Διεθνές Δικαστήριο των Ηνωμένων Εθνών, Νομολογία και Πρακτική β' εκδ.* (Αθήνα: Σακκουλας, 2007)

Κων/νος Κόλμερ, *Τα πετρέλαια της Ελλάδος* (Αθήνα: Λιβάνη 2006).

Αναστασία Στρατή, *Ελληνικές Θαλάσσιες Ζώνες και Οριοθέτηση με Γειτονικά Κράτη*, (Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2012).

Βασίλειος Κικίλιας, *ΑΟΖ-Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη: από τη Στρατηγική Κίνηση στην Οικονομική Λύση*, (Αθήνα: Καστανιώτη 2012).

Χρήστος Ροζάκης, *Η αποκλειστική οικονομική ζώνη και το διεθνές δίκαιο*, (Αθήνα: Παπαζήση, 2013).

Καριώτης Θεόδωρος, *Η ΑΟΖ της Ελλάδας*, (Αθήνα: Λιβάνη, 2014)

ΜΕΛΕΤΕΣ-ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Δάμπαλη Σοφία, *Η Οριοθέτηση των Θαλασσιών Ζωνών στο ΔΘ μέσα από την Κρίση Διεθνών Δικαιοδοτικών Οργάνων*, (Κομοτηνή: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Ιανουάριος 2008),
<http://law.duth.gr/research/theses/SophiaDampali.pdf>.

ΓΕΕΘΑ, *Μελέτη: Ανάλυση της Κατάστασης στην Ανατολική Μεσόγειο*, (Αθήνα: ΤΥΕΣ, 2012).

Ελευθεριάδου Νικολέτα, *Η ΑΟΖ της Ελλάδας. Τα όρια και η Οικονομική Σημασία των Θαλασσιών Συνόρων της*, (Πειραιάς: Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Σεπ. 2012)
<https://www.digilib.lib.unipi.gr/dspace/bitstream/unipi/5252/1/Eleftheriadou.pdf>.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Ιωάννης Μάζης, «ΑΟΖ Κλειδί για το μέλλον της Ελλάδας», *Επίκαιρα*, τεύχος 127, 22-28/3/2007.

Ιωάννης Μάζης, Γεώργιος Σγουρός, «Γεωγραφική Κατανομή των Υδρογόνων Μεθανίου και Διεθνής Γεωπολιτική της Ενέργειας», *Επίκαιρα*, τεύχος 26, 21/4/2010,
http://perialos.blogspot.gr/2011/02/blog-post_25.html.

Υπχος Χρήστος Κοσμόπουλος, «Εκμετάλλευση Ενωδατωμένων Υδρογονανθράκων στην Ανατολική Μεσόγειο», *Ναυτική Επιθεώρηση*, τεύχος 571, Δεκ 09 – Ιαν/Φεβ 10,
http://www.hellenicnavy.gr/index.php?option=com_docman&Itemid=503&lang=en.

Μάχη Τράτσα, «Η υπεραλίευση σκοτώνει τις ελληνικές θάλασσες», *Το Βήμα*, 02/08/2011,
<http://www.tovima.gr/society/article/?aid=413573>.

Ιωάννης Μάζης, «Μια εφαρμογή γεωπολιτικής αναλύσεως: η περίπτωση της 28ης Οκτωβρίου 1940», *Ναυτική Επιθεώρηση*, Τεύχος 578, Σεπ–Οκτ–Νοε 11,
http://www.hellenicnavy.gr/index.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=162&Itemid=503&lang=el.

Γρηγόριος Τσάλτας, Μαριάνθη Κλάδη-Ευσταθοπούλου «Υποθαλάσσιοι Φυσικοί Πόροι στη ΝΑ Μεσόγειο με Έμφαση στην Περιοχή Ανάμεσα Ελλάδα-Κύπρος-Τουρκία», *Στρατιωτική Επιθεώρηση*, τεύχος 1/2012, Ιαν-Φεβ 2012.

ΔΙΑΔΥΚΤΙΑΚΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Ιωάννης Ν. Γρηγοριάδης, «Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Ασφάλεια & Αγωγοί Φυσικού Αερίου στη Ν.Α. Ευρώπη: Ένα Νέο Πεδίο Ελληνοτουρκικής Συνεργασίας», *ΕΛΙΑΜΕΠ*, Δεκ 2008.,
http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2009/07/europaiki-energeiaki-asfaleia_new.pdf.

Κων/νος Φίλης, «Κεμαλικός και Νεοθωμανικός θαλάσσιος ιμπεριαλισμός και ΑΟΖ», *Anti-ntp-blogspot*, 30/7/2010,
http://anti-ntp.blogspot.com/2010/07/blog-post_55.html.

Χρήστος Μηνάγιας, «Η νέα Κόκκινη Βίβλος», *geostrategy.gr*, 28/10/10
<http://www.geostrategy.gr/pdf/20101028%20TUR%20new%20RedBook.pdf>.

Λυγερός Νικόλαος, «Το θέμα της ΑΟΖ δεν είναι διπολικό», *antivaro.gr*, 6/5/11,
<http://drupal.antivaro.gr/node/3007>

Ιωάννης Μάζης, Γεώργιος Σγουρός, «Η Ελληνική ΑΟΖ: Γεωπολιτική Πραγματικότητας και Γεωστρατηγική Αναγκαιότητας», *Ινστιτούτο Ενέργειας Νοτιοανατολικής Ευρώπης*, 5/4/12,
<http://www.iene.gr/page.asp?pid=1613&lng=1>.

Βαληνάκης Γεώργιος, «ΑΟΖ-Ελλάς επί τέσσερα, Η Ελλάδα των τεσσάρων θαλασσών», *Foreign Affairs*, 12/6/2012,
<http://foreignaffairs.gr/articles/68831/giannis-balinakis/to-sxedio-%C2%ABellas-epi-tessera%C2%BB?page=show>

Μπεκιάρης Δημήτριος: «Πλούσια κοιτάσματα αερίου στην Μεσόγειο», *Ινφογνώμων Πολιτικά*, 11/8/2010,
http://infognomonpolitics.blogspot.gr/2010/08/blog-post_9960.html.

Νικολάου Κων/νος, «Οι έρευνες για κοιτάσματα υδρογονανθράκων σε θαλάσσιες ζώνες Ελλάδας-Κύπρου και η πολιτική των γειτονικών χωρών», *Ελλήνων Έρευνα*, 22/09/2011,
http://ellinwn-erevna.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=18:2012-10-16-14-46-21&catid=42:energy&Itemid=3&lang=el.

Real.gr, «Το 2014 οι πρώτες παραχωρήσεις», Συνέντευξη του Υπουργού ΠΕΚΑ Γιάννη Μανιάτη, 27/2/2014,
<http://www.real.gr/DefaultArthro.aspx?page=arthro&id=302098&catID=1>.

Wikipedia: «Ελληνική Κρίση Χρέους 2010-2012»,
http://el.wikipedia.org/wiki/Ελληνικη_Κριση_Χρέους-2010-2014.

Λιάγκου Χρύσα, «Τρεις προσφορές για τα κοιτάσματα πετρελαίου σε Ιόνιο και Κρήτη», *kathimerini.gr*, 15/7/15,
<http://www.kathimerini.gr/823592/article/oikonomia/epixeirhseis/treis-prosfores-gia-ta-koitasmata-petrelaiou-se-ionio-kai-krhth>

Ignatiou.com, Πετράκης Γεώργιος, «Μανιφέστο Αγκυρας, “βάφει” τουρκική όλη την υφαλοκρηπίδα της Ανατολικής Μεσογείου»
<http://mignatiou.com/2016/05/manifesto-agkiras-vafi-tourkiki-oli-tin-ifalokripida-tis-anatolikis-mesogiou/>

Mariano J. Aznar, *The obligation to exchange views before the international tribunal for the law of the sea: a critical appraisal*
http://fr.bruylant.larciergroup.com/resource/extra/9782802752790/Extract%20de%20RBDI%2014_1_web-2.pdf

energypress.gr, Γιάννης Μανιάτης,
<http://ypeka.gr/Default.aspx?tabid=386&sni%5B524%5D=1380&language=el-GR>,
(πρόσβαση την 25/07/2016)

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ (ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ)

http://www.un.org/Depts/los/reference_files/

http://legal.un.org/diplomaticconferences/lawofthesea-1982/docs/vol_IV/a_conf-62_c-2_l-89_rev-1.pdf.

http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/UNCLOS-TOC.htm.

<http://www.icj-cij.org/docket/files/51/5535.pdf>.

https://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=26252&Itemid=35.

<http://www.mfa.gr/epikairota/proto-thema/omilia-tou-upourgou-exoterikon-demetre-abramopoulou-kata-te-suzetese-ton-programmatikon-deloseon-tes-kuberneses-ste-boule-772012.html>.

<http://www.real.gr/DefaultArthro.aspx?page=arthro&id=135138&catID=1>.

<http://www.mfa.gov.tr/the-breadth-of-territorial-waters.en.mfa>.

https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case_no_16/C16_Judgment_14_03_2012_rev.pdf

<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3>

<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=1>

<http://www.justmagic.com/externsite/GE/WorldEEZ.kmz>

<https://www.youtube.com/watch?v=9DDxS2-eiYg>

<http://www.blackmedijournal.org/blackmedijournal/>

<http://www.justmagic.com/externsite/GE/WorldEEZ.kmz>

www.icj-cij.org

<https://www.unric.org/el/index.php>

